QVARTA PARS SVMMÆ PHILO-SOPHICÆ,

Quæ eſt Metaphyſica,

In quatuor partes ſeu tractatus diuiſa.

Cum duplici Indice locupletiſſimo.

PARISIIS,
Apud viduam CAROLI CHASTELLAIN,
viâ Iacobæâ, ſub ſigno Conſtantiæ.

CIↃ CIC XXIII.

Cum Priuil. Chriſtianiſſ. Majeſt.

Digitized by Google

Digitized by Google

632

INDEX PER ORDINEM

EORVM, QVÆ IN HAC QVARTA *Summæ Philoſophicæ parte de rebus abſtractis & ſpiritualibus continentur, vbi numerus paginam indicat.*

Quæſtiones procemiales in Metaphyſicam.

Præfatio. 1

Quæ, & qualis ſit Metaphyſica. 2 QV. I.

Quodnam ſit Metaphyſicæ obiectum. 3 QV. II.

Quænam ſint præcipua Metaphyſicæ officia. 6 QV. III.

Quis ordo ſeruandus ſit in pertractanda hac Philoſophiæ parte. 7 QV. IV.

Prima pars Metaphyſicę, ſeu Tractatus de Natura Entis. 8

Prior diſputatio huius Tractatus, De Conceptu Entis.

Quid nomine Entis ſignificetur. 8 QV. I.

Quid ſit in genere conceptus formalis & obiectiuus. 9 QV. II.

Qualis ſit conceptus formalis Entis. 11 QV. III.

Qualis ſit conceptus obiectiuus Entis. 13 QV. IV.

Poſterior diſputatio huius Tractatus, de Communitate Entis, deque eius conuenientia cum inferioribus.

Quænam ſint præcipuæ diuiſiones entis. 16 QV. I.

Quinam & quales ſint modi Entis realis generatim ſumpti. 17 QV. II.

Qv. III. *Quomodo Ens dicatur de Ente rei & rationis, vbi de Ente rationis nonnulla.* 18
Qv. IV. *Quomodo Ens dicatur de Ente per ſe & per accidens.* 21
Qv. V. *Quomodo ens dicatur de Ente actu, & potentia.* 22
Qv. VI. *Quomodo Ens dicatur de Deo & creaturis, itemque de ſubſtantia & accidente.* 23
Secunda pars Metaphyſicæ, ſeu Tractatus de principiis Entis. 26
Prior diſputatio huius Tractatus. De principiis complexis Entis.
Qv. I. *Quotnam ſint illa principia.* 28
Qv. II. *Quotnam ſit primum & firmiſſimum omnium principium.* 29
Qv. III. *An primum principium ſit prorſus indemonſtrabile.* 31
Poſterior diſputatio huius Tractatus, de Principiis incomplexis Entis, Eſſentia & Exiſtentia.
Qv. I. *In quo poſita ſit ratio eſſentiæ in diuerſis rerum generibus.* 33
Qv. II. *Quomodo eſſentiæ rerum dicantur indiuiſibiles.*
Qv. III. *Vtrum eſſentię rerum ſint ęternę.*
Qv. IV. *Quid ſit exiſtentia, & quibus rebus conueniat.* 3
Qv. V. *Quomodo exiſtentia diſtinguatur ab eſſentia.* 4
Qv. VI. *Quotuplex ſit exiſtentia.* 4
Qv. VII. *De ſubſiſtentia, vbi de hypoſtaſi & ſuppoſito.* 45
Qv. VIII. *De inhęrentia.* 47
Qv. IX. *De entitate.* 48
Tertia pars Metaphyſicæ, ſeu tractatus de Proprietatibus entis. 50
Prima diſputatio huius tractatus, De proprietatibus entis in genere.
Qv. I. *Vtrum dentur verę proprietates entis.* 51
Qv. II. *Quotnam ſint entis proprietates.* 52

Secunda diſputatio huius tractatus. De ſimplicibus proprietatibus Entis.

DE VNO.

Vtrum Vnum ſit vera paſſio Entis. 56 Qv. I.

Quid vnum addat Enti, ſeu quis ſit formalis & præciſus conceptus Vnius. 57 Qv. II.

De variis vnitatum generibus. 58 Qv. III.

Quodnam ſit principium vnitatis numericæ, ſeu indiuiduationis. 60 Qv. IV.

An id quod ſemel petiit, poſſit idem numero reproduci. 62 Qv. V.

De diuiſione Entis in vnum & multa. 64 Qv. VI.

DE VERO.

An verum propria ſit paſſio Entis. 66 Qv. VII.

Quid ſit veritas, & quotuplex. 66 Qv. VIII.

In quo poſita ſit ratio veritatis tranſcendentalis. 68 Qv. IX.

DE BONO.

An bonum ſit proprietas Entis. 70 Qv. X.

Quænam ſit formalis ratio boni tranſcendentalis. 73 Qv. XI.

An idem ſit bonum quod perfectum. 72 Qv. XII.

Quid ſit malum, & an reperiri poſſit aliquod malum ſine bono. 72 Qv. XII

Tertia diſputatio huius Tractatus, de proprietatibus complexis Entis.

DE NECESSARIO ET CONTINGENTI.

uod, & quotuplex ſit neceſſarium. 74 Qv

detur aliquod Ens ſimpliciter neceſſarium. 75 Qv

QV. III. *An detur ens ſimpliciter neceſſarium quoad fieri, ſeu ex neceſſaria efficientia ſuæ cauſæ.* 77
QV. IV. *De contingentia, an ſit, quid ſit, & vnde ſit.* 78

DE EODEM ET DIVERSO.

QV. V. *Quænam ſint præcipua identitatum & diſtinctionum genera.* 79
QV. VI. *Quomodo ſe habeat diſtinctio realis.* 80
QV. VII. *Quomodo ſe habeat diſtinctio à natura rei.* 81
QV. VIII. *Quomodo ſe habeat diſtinctio rationis.* 83

DE ACTV ET POTENTIA.

QV. IX. *Quid ſit ens eſſe in actu, vel in potentia.* 83
QV. X. *De potentia actiua & paſſiua.* 85
QV. XI. *De potentia neutra.* 87
QV. XII. *Vtrum admittenda ſit potentia obiectiua.* 88
QV. XIII. *Vtrum detur potentia obedientialis.* 89

Quarta pars Metaphyſicæ, ſeu tractatus de partibus Entis. 90

Prima diſputatio huius tractatus. De Subſtantia & Accidente generatim. 91

QV. I. *Qui differat Subſtantia ab accidente.* 98
QV. II. *In quo poſita ſit formalis ratio accidentis, & an poſſit Deus conſeruare accidens ſeorſim à ſubiecto.* 93
QV. III. *Quomodo accidens conueniat nouem ſummis generibus.* 94
QV. IV. *An idem numero accidens poſſit ſimul eſſe in pluribus ſubiectis, & an plura numero accidentia poſſint ſimul eſſe in eodem ſubiecto.* 95

Secunda diſputatio huius Tractatus: De Subſtantia creata ſpirituali, ſeu de intelligentiis.

QV. I. *An dentur intelligentiæ.* 97
QV. II. *Quid ſint Intelligentiæ.* 99
QV. III. *Vtrùm Angeli aſſumant corpora.* 10[illegible]
QV. IV. *Quo numero ſint Angeli.* 10[illegible]
QV. V. *Quodnam ſit diſcrimen inter Angelos.* 10[illegible]

Tertia diſputatio huius Tractatus. De ſubſtantia increata, nempe Deo.

Quonam pacto Deus à nobis cognoſci poſſit. 107 QV. I.
Vtrum Deum eſſe demonſtrari poſſit, & quomodo. 110 QV. II.
An in Deo exiſtentia ſit ipſa eſſentia. 112 QV. III.
Vtrum eſſentia diuina ſit expers omnis compoſitionis. 113 QV. IV.
Quomodo ſe habeat eſſentia diuina ad ſubſiſtentiam. 114 QV. V.
Quomodo Deus vbique exiſtat. 115 QV. VI.
An admittendæ ſint in Deo potentiæ ſeu facultates. 116 QV. VII.
Quænam operationum genera Deo tribuantur. 117 QV. VIII.
Quænam ſint præcipua Dei attributa. 119 QV. IX.

ã iiij

RS

ibus.

Metaphyſica tituli.

dimur,
ræſtan-
ulis eſt
ſolutè
nomi-
iecto,
am ac
cti di-
itudi-
ientiá,
dat:a-
ordine
e præ-
l ipſius
ionem
anda

QVARTA PARS SVMMÆ PHILOSOPHICÆ.

De rebus abſtractis & ſpiritualibus.

Quæſtiones proœmiales in Metaphyſicam.

PRÆFATIO.

Metaphyſica tituli.

EA quam poſtremo loco aggredimur, Philoſophiæ pars, vt cæteris præſtantior eſt, ita honoratioribus titulis eſt nobilitata. Eam enim alij abſolutè [Ph]iloſophiam appellant, vt pote, quæ id nomi[n]is peculiari iure ſibi vendicet; alij cum adiecto, Primam philoſophiam: hoc eſt nobiliſſimam ac potiſſimam philoſophiæ partem, ſiue obiecti dignitatem ſpectes, ſiue principiorum certitudi[n]em, ſiue demonſtrãdi rationem; alij ſapientiã, [v]t pote quæ ex altiſſimis principiis procedat: a[l]ij Metaphyſicam, ſiue quia Phyſicam ordine doctrinæ ſequitur; ſiue quia illam dignitate prætergreditur. De qua prius nõnulla quæ ad ipſius definitionem, obiectum, officia, & partitionem ſeu docendi methodum ſpectant, explicanda ſunt, quàm de re ſubiecta quicquam dicatur.

Quæ, & qualis ſit Metaphyſica.

QVÆSTIO I.

Metaphyſicã eſſe ſcientiam demonſtratur

METaphyſicam eſſe vnam de Philoſophiæ ſpeculatricis partibus nobiliſſimam, prodeque de ſcientiarum genere nemo non fatetur; præſertim cùm adæquatum ipſius obiectum, ſcilicet ens, ſua ſibi vendicet principia, partes & proprietates. Sunt enim eſſentia & exiſtentia interna entis principia, eaque incomplexa. Adde permulta alia complexa, quæ principia ſcientiæ dicuntur, omnibus notiſſima, vt quodlibet eſt, vel non eſt, &c. Partes entis præſertim creati internæ ſeu componentes, dici poſſunt actus & potentia, ſicut entis ſpecifici genus & differẽtia. Partes ſubiectiuæ ſunt ea omnia quæ ſub latitudine entis tanquam ſpecies ſub genere ſaltem analogo continentur. Proprietates ſunt vnum, verum, bonum, quæ de ente, aut partibus entis ſubiectiuis per ipſarum principia demonſtrari poſſunt. Et quoniam Metaphyſica principiis vtitur altiſſimis, & per primas rerum cauſas; proprias affectiones ſui obiecti declarat: idcirco nõ modò ſcientiæ, ſed etiam ſapientiæ nomine eam dignatur Ariſtoteles 1. ſuæ Metaphyſicæ c. 2. & meritò ab eodem l. 6. Eth. cap. 7. definitur ſapiẽtia, habitus iudicandi de rebus per altiſſimas cauſas.

Eandem eſſe ſapientiam oſtenditur.

Vbi aduerte ſapientiam dupliciter accipi: primùm quidẽ ſtricto ſignificatu, pro habitu mentis quodam diuerſo ab habitu ſcientiæ, quo in ipſis principiis abſque rationis diſcurſu concluſiones cognoſcuntur; qui habitus in Angelis &

Sapientia duplex accepto.

perpaucis in Philoſophia verſatiſſimis hominibus reperitur. Aliàs verò ſumitur ſapientia liberiori acceptione pro eo ſcientiæ habitu, quo aliquid ita ratione concluditur, vt ex primis, ſiue altiſſimis rerũ principiis deducatur: quo modo accepta ſapientia ſpecies quædam eſt ſcientię: & ſanè hoc poſteriori modo Metaphyſica hæc noſtra dicitur Sapientia.

Eſſe verò theoreticam manifeſtius eſt, quàm probatione indigeat, & quidem inter theoreticas nobiliſſimam in ipſa præfatiuncula non obſcurè inſinuauimus. *Eſſe quoque theoreticã.*

Quodnam ſit Metaphyſicæ obiectum.

QVÆSTIO II.

Opiniones variæ. DIſſentiunt de re propoſita Philoſophi: alij enim Deum, alij ſubſtantias ſeparatas, alij ſubſtantiam in communi, alij ens finitum, quod vocant prædicamentale, obiectum eſſe Metaphyſicæ contendunt: ſed hi omnes non ſatis amplum illud aſſignant, vt patebit. Alij poſtea plus æquo illud extendunt, dum aiũt obiectum Metaphyſicæ eſſe ens latiſſimè ſumptum, quatenus ens rei & rationis complectitur: neque enim vera & realis ſcientia, præſertim ea quæ eſt omniũ princeps ac regina eiuſmodi tenuiſſima entia per ſe conſiderat, ſed tantùm per accidens.

Sententia veroſimilior. Eſt igitur longè veriſimilior communis ſententia: Obiectum per ſe, & adæquatum Metaphyſicæ (de eo enim, non verò de obiecto per accidens, aut partiali propoſita quæſtio intelligéda eſt) eſſe ens reale, per ſe, completum, com-

mune Deo, & rebus creatis. Probatur, quia illud eſt proprium & adæquatum alicuius ſcientiæ ſubiectum cui primo per ſe conueniunt primæ maximè generales proprietates, quæ in ea ſcientia demonſtrantur; at verò ens reale per ſe completum in genere ſpectatum eſt eiuſmodi; tali enim enti, vt ens eſt, conueniunt eſſe vnum, verum, bonum. Deinde illud eſt verum & germanum alicuius ſciẽtiæ obiectum, ad quod omnia quæ per ſe in tali ſcientia conſiderantur, referri poſſunt tanquam principia, partes aut proprietates: atqui eiuſmodi eſt Ens illud reale in genere, vt patet inductione. Poſſunt autem aliæ priores ſententiæ aliquo modo ad verum ſenſum reduci. Si enim quæratur obiectum præcipuum ſeu primarium, licèt non adæquatum, certum eſt non aliud eſſe quàm Deum. Si verò quæratur obiectum purè Metaphyſicum, id eſt, cuius nulla pars ſubiecta ad alium artificẽ pertineat, illud dici poterit ſubſtantia prima ſeu immaterialis. Quod ſi ſubiectum intelligas illud, ratione cuius cætera cadunt ſub adæquatum ſubiectum ſcientiæ, illud eſt ſubſtantia in communi. Si verò illud ſubiectum intelligas de quo demonſtrari poſſunt proprietates per veras cauſas & principia, dici poterit illud eſſe Ens duntaxat finitum ſeu prædicamentale: quia demonſtrationes de Ente infinito, nempe Deo, non fiunt per cauſas reales & proprias. Si denique obiectum quæratur quod complectatur omnia quæcumque, ſiue per ſe, ſiue per accidens, tractantur in Metaphyſica, hoc ſenſu vera erit eorum ſententia qui aiunt Ens latiſſimè ſumptum eſſe Metaphyſicæ

Secundo.

Supradicta opiniones conciliantur.

Digitized by Google

obiectum, nullum tamen ex his omnibus dici poteſt obiectum per ſe & adæquatum præter illud quod aſſignauimus. Ex his colligi poteſt hæc Metaphyſicę definitio, vt videlicet dicatur ſciẽtia theoretica de ente reali, per ſe & cõpleto, ab omni materia ſaltem ſecundùm indifferentiam abſtracto. Cæterùm quodnam ſit genus abſtractionis, quo Metaphyſicæ obiectum abſtrahit ab omni materia, hoc eſt, ſingulari, ſenſibili, & intelligibili, repete ex iis quæ docuimus in Logica de diſtinctione ſcientiarum. *Metaphyſica definitio*

Licèt autem triplex ſit gradus huius abſtractionis ab omni materia in rebus Metaphyſicis (ens enim & communia attributa abſtrahunt ab omni materia ſecundùm indifferẽtiam, quia hæc & ſimilia poſſunt eſſe coniuncta cum materia, vel non: intelligentiæ abſtrahunt ab omni materia realiter: Deus verò abſtrahit non tãtum ab omni materia, ſed etiam à quauis potentialitate, quæ in rebus Metaphyſicè ſpectatis ſe habet veluti materia) non tamen propterea triplex Metaphyſica cõſtituitur, eo quod res Metaphyſicæ non diſtinguuntur per illos gradus abſtractionis in ratione ſcibilium, ſed ſecundùm rem. Cæterùm cùm vnicam Metaphyſicam eſſe dicimus, non vnicum ſimplicem habitum, ſed aggregationem rectè ordinatam multorum habituum tendentium ad perfectam cognitionem Entis, vt ens eſt, intelligimus. *Gradus abſtractionis triplex.* *Metaphyſica quomodo dicatur vna.*

Quanam ſint præcipua Metaphyſicæ officia.

QVÆSTIO III.

SIcut Dialecticæ cæteris omnibus ſcientiis ſubſeruientis, ita Metaphyſicæ eiſdem imperantis quædam officia ſunt præter cognitionem ſui obiecti: non quòd Metaphyſica ſui obiecti theoriam ad praxim referat quemadmodum Dialectica: ſed quòd intellectus hac vniuerſali ſcientia inſtructus poſſit multa præſtare, & multo plura quàm ſi cæteras duntaxat ſcientias teneret. *Metaphyſicæ officia.* *Primum.* Primũ igitur Metaphyſicæ munus eſt, aſſignare ſubiecta cæterarum ſcientiarum: eſt enim ipſius generales entis differẽtias perſcrutari, per quas præcipuæ entis partes, quarum ſpeculatio ad reliquas inferiores ſcientias pertinet, diſtinguuntur: *Secundum.* Secundum eſt ſuppeditare inferiorib' ſcientiis non modò terminos, quorum vſus in omni Philoſophiæ parte neceſſarius eſt, verum etiam eſſentialia quædam attributa, quæ ſunt Metaphyſicæ cõſiderationis: neque enim vllius rei quidditas explorata eſſe poteſt, niſi perſpectis omnibus eius attributis eſſẽtialibus. *Tertium.* Tertiũ munus eſt probare principia cæterarum ſcientiarũ, idque præſertim ductu ad incommodum, aſſumptis notiſſimis quibuſdam principiis, quæ in ipſa traduntur ad reuincendos homines obſtinatos & pertinaces. Ex quibus intelligere eſt cæteras omnes ſcientias Metaphyſicæ ſubeſſe, eique modo aliquo ſubalternari.

Quis ordo ſeruandus ſit in pertractanda hac Philoſophiæ parte.

QVÆSTIO IV.

VT cognitionis cuiuſque veritas, cõformitas quædam eſt intelligẽtiæ cum rebus intellectis, ita tum demũ vera & genuina eſt tradendæ ſcientiæ methodus, cùm ſcientiæ partes reſpondent partibus rei quæ ſcitur. quocirca cùm in ente ſicut in quolibet ſcientiæ obiecto, præter propriam ipſius naturam, tria conſideranda ſint, nempe eius principia, partes, & proprietates: hinc quatuor erunt noſtræ Metaphyſicæ partes ſeu tractatus. Prima erit de natura Entis, vbi agetur de ipſius cõceptu: Secunda erit de principiis Entis, vbi de eſſentia, exiſtentia, & generalibus Metaphyſicis pronunciatis diſſeretur: Tertia de ipſius proprietatibus, vbi agetur de vno, vero, bono, neceſſario, contingenti, eodem, diuerſo, actu, potentia. Quarta denique erit de eiuſdem partibus ſubiectis, nempe de Ente creato & increato: vbi de ſubſtantia & accidente, de Angelis, de Deo diſputabitur. Rurſus vnaquæque pars ſeu tractatus in ſuas diſputationes diſtribuetur.

PRIMA PARS META-PHYSICÆ, SEV *TRACTATVS DE NATVRA ENTIS.*

Analogum ex duobus cognoſcitur.

QVoniam iuxta Ariſtotelis doctrinam,& rei veritatem, vt poſteà docebitur, entis ratio eſt analoga, & omne analogum maximè dignoſcitur ex duobus, quorum alterum eſt illius conceptus, quam de illo format intellect⁹, alterum eſt eiuſdem cum inferioribus membris communitas ſeu conuenientia, idcirco de duobus iſtis in explicanda Entis natura diſſeremus: ita vt in priori diſputatione huius tractatus agatur de conceptu Entis cùm formali tùm obiectiuo, in poſteriori verò de eiuſdem communitate ſeu analoga participatione eiuſdem.

PRIOR DISPVTATIO HVIVS TRACTATVS.

De conceptu Entis.

Quid nomine Entis ſignificetur.

QVÆSTIO I.

QVod Græci τὸ ὂν ἀπὸ τοῦ εἶναι quod eſt eſſe, Latini Philoſophi inuſitato quidem apud vulgus, & parum eleganti, aptiſſimo tamen vocabulo Ens appellarunt, à verbo ſubſtãtiuo Eſſe.

Verùm

Verùm, quia Ens duo ſuo ſignificatu includit, nimirum ipſum eſſe, &, quod quid eſt, ſeu exiſtentiam & eſſentiam, dubitatur quidnam Entis nomine præcipuè ſignificetur, an ipſum eſſe ſeu exiſtentia; an verò ipſum quod quid eſt, ſiue eſſentia. *Difficultas proponitur.*

Reſpondetur iſtud vocabulum, Ens, dupliciter accipi, vno modo vt nomen ſubſtantiuum, altero modo vt nomen adiectiuũ verbale quod vulgo participium appellant: Ens igitur priori modo ſumptum eſſentiam ſeu quidditatem rei abſque vlla circunſcriptione temporis primario ſignificat, exiſtentiam verò ſecundariò connotat: at verò poſteriori modo ſumptum, primario exiſtentiam, ſecundario eſſentiam ſignificat. Ens enim in hac poſteriori ſignificatione idem eſt quod exiſtens, ſeu id quod actu eſt: licèt autem hæc acceptio ad captum vulgi ſit magis accommodata, prior tamen eſt magis philoſophica, & apud Metaphyſicos frequentius vſurpata, vnde iuxta hunc ſenſum dicitur Ens eſſe de quidditate rerum, ſeu eſſe attributum eſſẽtiale cuiuſque rei, ac proinde de quouis ſubiecto eſſentialiter & quidditatiuè prædicari: quod de ente in poſteriori acceptione dici nequit; nulli enim rei eſſẽtialiter competit eſſe actu ſeu exiſtere, id enim ſolius Dei proprium eſt, cuius exiſtentia eſt de eiuſdem eſſentia. *Soluitur adhibita duplici entis acceptione.* *Solius Dei exiſtentia eſt de eiuſdem eſſentia.*

Notandum autem eſt vocabulum iſtud (ens) in vtraque acceptione non ſupponere pro eſſentia aut exiſtentia, ſed pro compoſito metaphyſico, licèt in priori acceptione expreſsè eſſentiam & ſubobſcurè exiſtentiam; in poſte- *Entis definitio.*

riori verò expreſsè exiſtentiam, & ſubobſcure eſſentiam ſignificet: Ex his definiri poteſt Ens id quod verè eſt, aut eſſe poteſt.

Quid ſit in genere conceptus formalis & obiectiuus.

QVÆSTIO II.

VT entis analogia, de qua ſequenti diſputatione diſſeremus, plenius intelligatur, operæpretium eſt priùs exquirere qualiſnam ſit conceptus entis: vnusne & præciſus è conceptu membrorum diuidentium, an verò ab eis nulla ratione diſtinctus, quod proxima ſequēti quæſtione explicabim⁹: ideoque in hac præſenti generatim de conceptu formali & obiectiuo cuiuſuis rei nonnulla præmittimus. *Duplex cuiuſque rei conceptus.* Duplex igitur cuiuſque rei conceptus aſſignatur, alter formalis, alter obiectiuus: ille propriè, hic verò non niſi analogicè & denominatiuè conceptus dicitur: non enim eſt verè conceptus, ſed potiùs res concepta ſiue obiectum conceptus. Eſt autem *Formalis.* formalis conceptus actualis ſimilitudo rei, quæ intelligitur ab intellectu, ad eam exprimendam producta: exempli gratia, cùm intellectus percipit naturam humanam, actualis ſimilitudo quā de natura humana exprimit, eſt conceptus formalis huius naturæ intellectæ. Dicitur autem actualis ſimilitudo vt diſcernatur à ſpecie intelligibili, quæ eſt habitualis eiuſdem rei imago. Ex quo intelligis formalem conceptum eſſe ſpeciem expreſſam rei intellectæ, ſeu verbum men- *Obiectiuus.* tis. Obiectiuus autem qui dicitur etiam ratio

formalis, eſt res quæ per conceptum formalem intellectui repræſentatur; vt in ſupradicto exemplo, natura humana actu cognita dicitur conceptus obiectiuus.

Vt autem præmittamus hîc diuiſionem vtriuſque conceptus in ſimplicem & complexum, quorum ille ad primam, iſte verò ad ſecundam aut tertiam mentis operationem pertinet, notandum eſt formalem conceptum alicuius generis analogi triplicem eſſe poſſe; vnum omnino diſtinctum, quo diſtinctè omnia eius ſignificata ſeu analogata repræſentarentur, qualis vix cadit in intellectum humanum, vt ſi audito nomine Sani, ſtatim aliquis formaret conceptum diſtinctum omnium quæ dicuntur ſana; alterum omninò confuſum, quo omnia eius analogi membra confuſè, nullum verò diſtinctè repræſentaretur, vt ſi audito nomine ſani, nullum ſanum diſtinctè conciperetur, ſed omnia confuſe: denique tertium partim diſtinctum partim confuſum, quo aliquod membrum diſtincte, cætera verò confuſe repræſentarentur, vt ſi audito nomine ſani diſtinctè conciperetur ſanitas quæ eſt in animali, confuſe verò ſanitas quæ eſt in potione, vrina, &c. Notandum etiam eſt conceptum formalem duobus modis dici poſſe vnum vel multiplicem, nempe re, aut ratione. Conceptus formalis vnus re dicitur, qui eſt vna re ſimilitudo actu repræſentans id quod concipimus, ſiue id quod repræſentatur ſit vnum, ſiue multiplex & diuerſum; vnus verò ratione dicitur qui rem vnam aut multas ſub eadem ratione repræſen-

Formalis conceptus generis analogi triplex.

Nota. conceptus formalis duobus modis dicitur vnus.

tat: Talis eſt conceptus quo concipio hominem in genere, vel omnes homines quatenus in ratione humanæ naturæ ſunt ſimiles: qui idcirco non tantùm re, ſed ratione vnus dicitur, quia eſt vnus numero in meo intellectu conceptus, & præterea rem obiectam eodem modo repræſentat. Poteſt autem fieri vt conceptus formalis ſit reipſa multiplex, ratione tamen vnus, vt cùm Petrus & Paulus eandem naturam humanam concipiunt: & è contrà, reipſa vnus, ratione tamen multiplex, vt in conceptu ſani contingit. Quod ſi duo homines diuerſos conceptus rerum diuerſarum efforment, tunc erunt conceptus formales re & ratione diuerſi.

Nota. Conceptus formalis duobus modis dicitur præciſus.

Præterea diligenter animaduertendum eſt, vtrumque conceptum, formalem nempe & obiectiuum, poſſe dici ab alio præciſum duobus modis, re nempe, & ratione. Præciſus re vocatur, qui eſt reipſa diſtinctus ab iis à quibus dicitur præciſus: qualis eſt conceptus formalis, quo concipio hominem vniuerſim reſpectu eorum conceptuum quibus concipio ſingulos homines: ſunt enim actus illi mentis realiter inter ſe diuerſi, & ſic falſo exiſtimauit Plato cóceptum obiectiuum hominis in genere eſſe realiter præciſum à conceptu obiectiui ſingulorum. Conceptus verò præciſus ratione ſeu abſtractione dicitur, in cuius ratione nihil eorum includitur, quæ ſunt propria conceptuum à quibus præciſus eſt: ſicque præciſus eſt vterque conceptus hominis generatim ſpectati, videlicet tam formalis quàm obiectiuus: nec enim in conce-

ptu formali quo concipio hominem generatim includitur repræſentatio vllius inferioris particularis entitatis, nec etiam in ipſa quidditate hominis in vniuerſum includitur aliquid quod ſit peculiare ſingularibus.

Qualis ſit conceptus formalis Entis.

QVÆSTIO III.

QVid de propoſita quæſtione, cuius ſenſus ex præcedenti ſatis liquet, tenendum ſit, ſequentibus concluſionibus determinabitur.

Prima concluſio. Formalis conceptus entis eſt re vnus in vnoquoque intellectu concipiente. Probatur, quia notitia quam efformat intellectus, audito nomine entis, eſt vna numero ſimilitudo actualis in ipſo intellectu reſidens. *Prima concluſio.*

Secunda concluſio. Formalis conceptus entis eſt re præciſus ab omnibus conceptibus membrorum diuidentium. Probatur, quia audito nomine entis intellectus non format conceptum Dei aut ſubſtantiæ, vel accidentis, ſed alium re-ipſa diuerſum ab eo conceptu quem format audito nomine Dei, ſubſtantiæ, accidentis, &c. *Secunda concluſio.*

Tertia concluſio. Formalis conceptus entis ſecundùm quid eſt ratione vnus & præciſus à conceptibus formalibus inferiorum, non tamen omnino & ſimpliciter. Prior pars certa eſt, quia formalis conceptus entis, non eſt proprius ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis: neque enim vllum illorum diſtinctè exprimit, *Tertia concluſio. Prior pars concluſionis.*

vt ſatis patet. Poſterior confirmatur, quia per eiuſmodi conceptum non repræſentatur ratio aliqua, ab inferioribus æqualiter participata; nam ratio entis non æqualiter participatur à Deo & creaturis, nec etiam æqualiter participatur à ſubſtantia & accidente, vt ſequenti diſputatione probabitur.

[Po]ſterior [con]cluſio.

Qualis ſit conceptus obiectiuus entis.

QVÆSTIO IV.

CVM formali cuique conceptui reſpondeat obiectiuus, qui nihil aliud eſt quàm res formali conceptu repræſentata, quemadmodum cuique imagini ſuum reſpondet exemplar, ex præcedenti quæſtione non erit difficile præſenti ſatisfacere, quod duplici concluſione præſtabimus.

Prior concluſio.

Prior concluſio. Conceptus entis obiectiuus eſt vnus ratione ſecundùm quid, non tamen ſimpliciter. Prior pars concluſionis patet, quia entis ratio non eſt ratio ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt, & accidentis vt accidens eſt, ergo aliquid aliud vnum vtrique commune: nihil autem aliud eſt conceptus obiectiuus Entis quàm ipſius ratio quæ per conceptum formalem exprimitur. Poſterior pars cõcluſionis probatur, quia ſi conceptus entis obiectiuus eſſet vnus ratione ſimpliciter, ſequeretur ens eſſe vniuocum, quod minus probabile eſſe patebit ex diſputatione ſequenti.

Prior pars concluſionis.

Poſterior pars concluſionis.

Poſterior concluſio.

Poſterior concluſio. Conceptus obiectiuus

entis ſecũdùm quid eſt ratione præciſus ab omnibus conceptibus obiectiuis inferiorum, non tamen ſimpliciter. Prior pars concluſionis ex prædictis nota eſt; id enim quod audito nomine entis concipitur, eſt diuerſum ab eo quod concipitur audito nomine ſubſtantiæ vel accidentis, proindeque ab vtriuſque ratione ſecũdùm quid præciſum. Poſterior pars probatur, quia conceptus entis aut eſt omnino diſtinctus, aut partim diſtinctus, partim confuſus, aut omninò confuſus. Atqui nullus ex his eſt abſolute & ſimpliciter præciſus ratione ab inferioribus: non quidem omninò diſtinctus, is enim plane includit omnes peculiares modos eſſendi per quos inferiora ipſa entis membra, nempe ſubſtantia, quãtitas, qualitas, formaliter conſtituuntur: Non etiam is qui eſt partim diſtinctus, partim confuſus, quia talis conceptus non tantùm includit rationem entis in genere, ſed eum eſſendi modum qui præcipuo entis analogato, nempe ſubſtantiæ peculiariter competit: Non denique omninò confuſus, quia talis conceptus nullam rationem ſiue genericam ſiue ſpecificam expreſſe, ſed tantùm multa, nempe ſubſtantiam, quantitatem, &c. confuſe complectitur.

Prior pars cõcluſionis.

Poſterior pars concluſionis.

POSTERIOR DISPVTATIO huius tractatus.

De communitate entis, deque eius conuenientia cum inferioribus membris.

Quænam ſint præcipuæ diuiſiones entis.

QVÆSTIO I.

ETSI ſolum ens reale per ſe & completè ſumptum, cuius rationem formalem & conceptum hactenus expoſuimus, proprium ſit Metaphyſicæ obiectum, vt ſuprà docuimus, nihilominus tamen ens hoc loco latius accipimus pro eo omni quod aliquo pacto animo concipi poteſt.

Diuiſiones Entis. Prima igitur diuiſio entis latiſſimè ſumpti, eſt in ens rei & rationis. Secunda entis rei in ens per ſe, & ens per accidens. Tertia entis realis per ſe, in ens actu, & ens in potentia. Quarta entis realis per ſe actu, in ens creatum, & increatum: Quinta entis creati in ſubſtantiam & accidens. In quo diuiſionis progreſſu animaduertere eſt ens ab iis priùs ſeparari, quæ ſunt minùs propria, nec ad Metaphyſicum per ſe ſpectant. Deinceps autem explicandum eſt quomodo de ſingulis prædictarum diuiſionum membris ens prædicetur, an ſynonymè, an homonymè, an verò etiam analogicè. Cæterum modos entis quantumuis reales in ſupradictis diuiſionibus non inſeruimus, quia non tam ſunt entia, aut entis membra, quàm rationes per

quas ens in ſua membra diuiditur. De quibus nonnihil hoc loco breuiter dicendum eſt.

Quinam & quales ſint modi entis realis generatim ſumpti.
QVÆSTIO II.

NOnnulla enti generatim ſpectato competunt aut accidunt, quæ cùm non ſint ipſius ſpecies, nec proprietates ſimplices, ſed veluti differentiæ per quas in ſua membra diuiditur, non dicuntur proprie entia realia: & tamen cùm enti nequaquam affingantur, ſed verè & poſitiuè ipſum afficiant, ac realiter contrahant, non poſſunt dici entia rationis, aut priuatiua: idcirco appellantur modi entis realis, ſuntque idem reipſa cum ipſo ente cuius dicuntur modi, ac proinde ſunt reales, ſed non realiter ab ipſo diſtincti; eſt enim idem realiter modus quiſque cum re cuius eſt modus.

Sunt autem modi entis generatim ſpectati triplicis generis: quinam enim ſunt principia entis, cuiuſmodi eſt exiſtentia quam formaliter ens adſignificat: alij ſunt veluti differentiæ contrahentes, cuiuſmodi ſunt ſubſiſtentia & inhærentia; item modi per quos diuiditur generatim ens in ſubſtantiam & accidens, nempe eſſe per ſe, & eſſe in alio; denique alij habent rationem proprietatum, vt eſſe neceſſarium, vel contingens; eſſe actu vel potentia. Vbi nota non omnes proprietates entis dici poſſe reales ipſius modos, ſed tantùm quaſdam complexas diſiunctiuè ſumptas, vt ſuprà allatas. Quod enim

Modi entis in genere triplices.

ſpectat ad tres præcipuas, eaſque ſimplices entis proprietates, nempe vnum, verum, bonum, negamus eas eſſe modos entis: quia de ratione modi eſt vt modificet, ſeu contrahat ac limitet id cuius eſt modus: At hæ proprietates non contrahunt rationem entis; ens enim bonum æquè late patet ac ens ſimpliciter, idemque dicendum de ente vero, & bono. Adde etiam eas non poſſe dici modos reales, cùm ipſarum præciſa & formalis ratio non ſit realis, vt poſtea docebimus.

Quomodo Ens dicatur de ente rei, & rationis: vbi de ente rationis nonnulla.

QVÆSTIO III.

De Ente rationis nonnulla. Primum quid ſit.

VT propoſitæ quæſtioni ſatisfiat, nonnulla prius de Ente rationis accipienda ſunt. Primum eſt, quid ſit ens rationis. Reſpondetur hoc loco ens rationis late accipi quatenus Enti vero, reali, ac poſitiuo opponitur, pro eo omni, quod non poteſt vere & realiter exiſtere, aut rem exiſtentem poſitiue afficere, ſed tantum beneficio rationis dicitur obiectiue poſſe exiſtere in intellectu in quantum actu percipi poteſt ab intellectu. Sic etiam ens rei late accipimus, quatenus non tantùm ſpecies entis, ſed etiam modos entis reales complectitur. Vt autem intelligas quid ſit eſſe obiectiue in intellectu, notandum eſt iſta duo diſtingui, nempe eſſe obiectiue, & eſſe ſubiectiue in intellectu. Eſſe obiectiue in intellectu nihil aliud eſt quàm actu obiici intellectui cognoſcenti; ſiue illud quod obi-

Eſſe in intellectu dupliciter dicitur.

citur cognoſcendũ vere ſit in intellectu, aut extra intellectum; ſiue illud vere non ſit. Eſſe ſubiectiue in intellectu, eſt in eo eſſe tanquã in ſubiecto, quomodo habitus & actus intellectiui in eo eſſe intelliguntur.

Cum autem ea quæ ſunt in intellectu ſubiectiue poſſint ab ipſo intellectu cognoſci, hinc fit, vt idem poſſit eſſe ſimul obiectiue & ſubiectiue in intellectu. Cætera quæ realiter exiſtunt extra intellectum, licet in eo ſubiectiue non ſint, poſſunt tamen eſſe in eo ſubiectiue, vt notum eſt. Verùm, hæc omnia cùm ſint realia, præter illud eſſe obiectiuum in intellectu, habent aliud eſſe reale in ſeipſis. At verò quædam ſunt quæ nullum habent aliud eſſe præter iſtud eſſe obiectiuum ſeu eſſe cognitum ab intellectu, & hæc dicuntur entia rationis; verbi gratia, eſſe viſum in lapide, nihil eſt verum, & tamen dum actu cognoſcitur ab intellectu, habet eſſe cognitum ſeu obiectiuum. Sic non videri in lapide, quæ eſt negatio viſionis, nihil eſt in ſe; dum tamen talis negatio percipitur ab intellectu, habet eſſe obiectiuum in ipſo quod nihil aliud eſt quàm eſſe cognitum.

Secundum, quotuplex ſit. Ens rationis in genere triplex.

Secundo quæritur quotuplex ſit ens rationis prout à nobis hîc latè ſumitur. Reſpondetur eſſe triplicis generis; namque entia rationis aut ſunt negationes, aut priuationes, aut ſecundæ intentiones. Negationes, vt non viſio in lapide: priuationes, vt cæcitas in homine; ſecundæ intentiones, vt eſſe definitum in re definita, &c. inter quæ entium rationis genera id eſt diſcriminis, quod duo priora rebus ſuo modo conueniunt ci-

tra omnem operationem intellectus, poſtremum verò genus nonniſi præſuppoſita aliqua intellectus operatione rebus competat; vnde illa dicuntur pendere ab intellectu quoad exiſtẽtiam, hæc verò quoad exiſtentiam & conuenientiam; quo fit vt ens rationis propriè, & preſſe ſumptum pro iſto poſtremo duntaxat genere accipiatur.

Tertium. Quid ſit ſecunda intentio. Eius duplex acceptio.

Tertio quæritur, quid ſit ſecunda intentio. Reſpondetur ſecundam intentionem, ſi vim nominis ſpectes, eſſe ipſam mentis operationem, qua ſecundariò tendit in rem iam anteà cognitam, quatenus cognita eſt, at verò vſus inualuit vt accipiatur pro ipſo Ente rationis, quod concipitur accidere rei cognitæ, ex eo quòd cognita ſit, quodque non aliter poteſt exiſtere quàm obiectiuè in intellectu, cùm ſecundariò & per reflexam mentis operationem concipitur: Verbi gratia; ex eo quod hominem definitione explicauerim, habet homo quod ſit definitus; illud eſſe definitum in homine nihil eſt reale, neque aliter exiſtit quàm cùm animaduerto reflectendo me ſupra meam operationem hominem fuiſſe à me definitum. Itaque ſecunda intentio in priori acceptione, dicitur formalis, eſtque realis operatio mentis, licèt reflexa. In poſteriori verò quæ eſt magis vſitata, dicitur obiectiua; eſtque enti reali oppoſita. Et quidem hæc ſecunda intentio obiectiua, quod eſt ens rationis maximè propriè dictum, non niſi per ſecundam intentionem formalem cognoſcitur; dumque actu percipitur, tunc ſuam exiſtentiam obiectiuam in animo ſortitur.

His igitur præſuppoſitis reſpondetur, Ens latiſſimè ſumptum non conuenire enti rei, & rationis ſynonymè, vt omnes fatentur; neque etiam analogicè, niſi valde impropriè, ſed homonymè. Probatur hæc noſtra aſſertio, quia formale ſignificatum entis, nihil aliud eſt quàm poſſe exiſtere, idque per ſe vel in alio ſubiectiuè: at verò ens rationis non poteſt vnquam vere exiſtere, neque per ſe, neque in alio ſubiectiuè, ſed tantùm obiectiuè in intellectu; quod non eſt verè & realiter exiſtere, vt patet. Neque enim ſimilitudo quæ intercedit inter ens rei, & rationis, ſatis eſt ad efficiendam analogiam: quemadmodum licèt quædam ſimilitudo reperiatur in homine viuo & picto, non tamen licet aſſeuerare hominem analogicè dici de vtroque. Aduerte tamen inter homonyma, cùm nonnulla ſint quæ propiùs accedunt ad analoga; alia verò quæ ab iiſdem remotiùs diſtent; eam homonymiam quæ reperitur in ente rationis & rei, aliqua ratione accedere ad analogiam. Eſt igitur Ens commune Enti rei, & rationis, de genere homonymorum, quæ ad analoga videntur accedere. *Ad propoſitam quæ. reſpondetur.*

Quomodo Ens dicatur de ente per ſe, & per accidens.

QVÆSTIO IV.

Ens per ſe hoc loco appellamus, quod vel ſimplicem habet naturam, vt Angelus; vel compoſitam ex partibus eiuſdem ordinis, quarum altera rationem habeat potentiæ, altera verò rationem actus, cuiuſmodi eſt compoſitum *Ens per ſe.*

naturale ſeu corpus phyſicum. Ens verò per accidens, quod conſtat rebus pluribus diuerſi ordinis, vel quæ ita inter ſe affectæ ſunt, vt vna non ſit potentia reſpectu alterius: ſicque ex iis non fiat per ſe aliquid vnum. Quare ens per accidens eſt ſimpliciter & abſolutè multiplex, & ſecundùm quid vnum, ideoque vnico nomine exprimitur: Solet enim intellectus ea quæ abſolutè plura ſunt, per modum vnius concipere, propter eorum inter ſe coniunctionem, ordinem, vel conſenſum. Vt igitur propoſitæ quæſtioni ſatisfiat, reſpondemus: Ens de ente per ſe, & per accidens æquiuocè duntaxat ſeu homonymè dici: Probatur, quia nihil datur commune & ſynonymum ei quod abſolutè eſt vnum, & ei quod abſolutè eſt multiplex: Sed ens per ſe eſt abſolute vnum, ens verò per accidens abſolute multiplex. Confirmatur, quia ratio entis quæ fingeretur communis, aut eſſet abſolute vna, & ſic non competeret enti per accidens; aut abſolute multiplex, & ſic non competeret enti per ſe: neque enim concipi poteſt quod eſſet ſimul vna & multiplex, aut neutra.

Reſponſio ad propoſitam quæſt.

Quomodo ens dicatur de ente actu, & potentia.

QVÆSTIO V.

PRopoſitæ difficultatis explicatio pendet ex alia graui admodum difficultate; vtrum ens in potentia, id eſt, quod nondum exiſtit, ſed tantùm poteſt exiſtere, ſit verum & reale: an vero ſolum ens actu quod vere exiſtit, tale di-

tendum ſit. Si enim priùs aſſeratur, tunc ens de vtroque ſynonymè dici tenendum eſt: ſi verò poſterius, tunc ens de vtroque analogice tantũ dici poſſe arbitramur: Et quoniam ens in potentia dici poteſt ens verum & reale, licet nondum habeat vllum eſſe actuale verum, & reale, & quia ens vt ens nõ includit in ſua ratione actualem exiſtentiam in rebus creatis; idcirco probabilius arbitramur ens reale dici ſynonyme de ente actu, & potentia, quod ſit eiuſdem generis.

Reſponſio ad quaeſt. propoſitam.

Ens in potentia, eſt verũ & reale.

Quomodo Ens dicatur de Deo, & creaturis, itemque de ſubſtantia, & accidente.

QVAESTIO VI.

ENS minùs latè, ſed magis proprie ſumptum, quatenus Metaphyſicæ obiectum eſt, Deum & creaturas, ſubſtantiam quoque & accidens verum ac reale duntaxat ſuo ambitu complectitur; cætera verò minus proprie dicta entia excludit. De eo igitur ente magis proprie dicto quæritur, primùm, quomodo dicatur de Deo & creaturis. Deinde quomodo dicatur de ſubſtantia & accidente, an ſynonyme, analogice, an verò homonyme. Et quidem ens iſtud non eſſe mere homonymum reſpectu Dei & creaturarum, ſubſtantiæ & accidentis conſtat; alioqui non eſſet aliqua ratione vnum, ſed nomine duntaxat, ratione verò multiplex: proindeque Metaphyſica quæ vnitatem deſumit ab obiecto non eſſet vna ſcien-

Sẽſus quæſtionis aperitur.

tis. Sed tota difficultas eſt vtrùm ſit analogum vel ſynonymum: & ſi ſit analogum, quo genere analogiæ, an ſecundùm attributionem, an verò ſecundùm proportionem: quo loco repetenda ſunt ſtudioſo lectori ea quæ de analogis & ſynonymis docuimus in 1. parte Logicæ.

Reſponſio ad prius quæſitum.

Quod igitur ſpectat ad prius quæſitum: reſpondetur, ens analogicè dici de Deo & creaturis, idque ſecundùm vtramque analogiam, attributionis inquam, & proportionis. Et quidem quòd ſit genus analogum ſecundùm attributionem probatur, quia illud eſt analogum ſecundùm attributionem, cuius ratio nomine ſignificata primariò, & principaliter vni analogato competit, cæteris verò per participationem & quandam dependentiam ab iſto. Atqui eo modo ſe habet ens reſpectu Dei & creaturarum, nam ratio entis primario & principaliter Deo competit, creaturis verò ſecundario, & per participationem à Deo. Quod etiam ſit analogum ſecundùm proportionem reſpectu eorumdem comprobatur, quia illud eſt analogum ſecundùm proportionem cuius nomen idem eſt, & ratio ſecundùm illud nomen proportionaliter duntaxat eadem. Atqui ens eo modo ſe habet reſpectu Dei & creaturarum, nomen enim commune eſt, vt patet; ratio vero proportionaliter eadem: licet enim Deus ſit independenter, creatura vero dependenter, nihilominus tamen in eo conueniunt, quod ſicut per eſſe diuinum Deus formaliter eſſe concipitur, ſic res creatæ per ſuum eſſe ſunt actu & formaliter.

Quod ſpectat ad poſterius quæſitum. Reſpondetur. Ens reale per ſe & finitum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, eſſe vtroque modo analogum, nempe ſecundùm attributionem & proportionem. Et quidem quod ſit analogum ſecundùm attributionem probatur, quia accidentia participant rationem entis dependenter à ſubſtantia; adeò vt ſi ſubſtantia nullo modo eſſet aut eſſe poſſet: nullo etiam modo eſſent, aut eſſe poſſent accidentia, vnde accidentia dicuntur ab Ariſtotele entis, id eſt, ſubſtantiæ entia. Quod item ſit analogum ſecundùm proportionem probatur, quia ratio entis non eſt omnino ſimilis & ſimpliciter eadem in ſubſtantia & accidente, ſed tantùm ſecundùm quid & proportionaliter, quia ratio entis in ſubſtantia eſt eſſe per ſe; in accidente verò eſſe in alio: quia tamen eo modo quo ſe habet ſubſtantia ad ſuum eſſe, ita ſe habet accidens ad ſuum: idcirco ratio entis dicitur proportione eadem in vtroque. *Reſponſio ad poſterius quæſitum.*

Obiicies forſan. Præcipua ratio propter quam negatur Ens eſſe genus ſynonymum reſpectu ſubſtantiæ & accidentis; eſt ea quæ affertur ab Ariſtot. 3. Met. c. 3. tex. 10. quod generis ſynonymi differentiæ diuidentes ſint extra præciſam ipſius rationem formalẽ, verbi gratia, animalis differentiæ diuiſiuæ, rationale inquam, & irrationale ſunt extra præciſam rationem animalis. At verò differentiæ diuiſiuæ entis non ſunt extra præciſam rationem ipſius, cùm ſint entia. Atqui ſi iſta ratio valeret, ſequeretur ſubſtantiam non eſſe genus ſynonymum; quia differentiæ diuiſiuæ ſubſtantiæ ſunt etiam ſubſtan- *Obiectio.*

Prima reſponſio. tiæ. Reſpondetur primo rationem illam Ariſt. eſſe quidem ſatis probabilem, non tamen eſſe præcipuam: neque enim aliquod genus tam dicitur ſynonymum, quòd differentiæ ipſum diuidentes ſint extra ipſiuſmet conceptum, quàm quòd ipſum ſit extra differentiarum ſui diuiſiuarum conceptum; adeò vt ipſius ratio præciſa diſtinctè concipi poſſit abſque conceptu differentiarum diuidentium. Atqui ratio ſubſtantiæ diſtinctè ſatis concipi poteſt abſque differentiis ipſam diuidentibus, nempe corporeo & incorporeo: Ratio verò entis non item. Qui enim cõcipit ens non concipiendo modum quo eſt, nẽpe per ſe vel in alio, nonniſi confusè illud concipit. Eſt enim ratio entis magis annexa ſuis modis (qui habent rationem differentiarum diuidentium) quam ſynonymum aliquod genus ſuis differentiis diuidentibus. Et hoc valde notandum eſt ad explicandam analogiam entis reſpectu ſubſtantiæ & accidentis. Reſpondetur ſecundo, corporeum & incorporeum eſſe magis extra præciſam rationem ſubſtantiæ, quàm eſſe per ſe, & eſſe in alio, extra præciſam rationem entis: tum quia ratio entis non poteſt eſſe abſolutè præciſa ab aliis modis, vt in priori reſponſione inſinuauimus; tum quia iſti modi non poſſunt exprimi ſine ipſo eſſe, quod tamen pertinet ad rationem formalem entis.

Secunda reſponſio.

SECVNDA PARS METAPHYSICAE,

SEV;

TRACTATVS DE principiis entis.

QVoniam principia quæ traduntur in aliqua ſcientia ſunt duplicis generis; complexa nempe, vel incomplexa: quorum illa dicuntur generalia quædam effata ſeu pronunciata, ex quorum manifeſta veritate dependet cæterarum omnium propoſitionum, quæ in tali ſcientia traduntur, veritas: hæc verò dicuntur prima veluti elementa & initia, ex quibus fiunt aut conſtant omnia de quibus inſtituitur ſcientia. Illa dicuntur principia ſcientiæ: hæc verò principia ſubiecti ſcibilis; hinc duas inſtituemus huius tractatus diſputationes. Prior erit de principiis complexis entis, quæ ſunt communiſſima quædam axiomata de ente, quæ quomodo ſe habeant explicandum erit. Poſterior erit de principiis incomplexis eiuſdem. Sunt autem principia incomplexa entis aut externa, aut interna. Externa ſunt cauſæ externæ, nempe efficiens, & finis. Interna ſunt veluti membra, ex quibus ens omne integrum & completum conſtare concipitur, vt ſunt eſſentia & exiſtentia, actus & potentia, genus & differentia,

Principia in ſcientiis duplicis generis.

Huius tractatus diſputationes duæ.

Et quia de principiis externis dictum eſt in Phyſica, vbi de cauſis in genere & ſpecie diſſeruimus de genere & differentia fuſè ſatis diſputatum in Dialectica: de actu verò & potentia dicendum eſt poſtea, vbi de proprietatibus Entis: Idcircò in futura diſputatione de principiis incõplexis entis, de eſſentia & exiſtentia duntaxat diſſeremus.

PRIOR DISPVTATIO huius tractatus.

De principiis complexis entis.

Quænam ſint illa principia.

QVÆSTIO I.

ETſi primum ac præcipuum cuiuſque ſcientiæ principium illud eſſe dicatur quod ſubiecti definitionem cõtinet, cum ſubiecti ſeu obiecti ſcibilis definitio ſit ratio demõſtrandi proprietates de ipſo. Quia tamen difficile eſt admodum veram cuiuſque rei definitionem compertam habere, idcirco alia tradi ſolent, quæ quia notiora ſunt & magis in promptu, idcirco ad demonſtrandum longè efficaciora ſunt. Sunt autem in Metaphyſica hæc præcipua de ente axiomata ſeu principia; Primum, Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe: Secundũ, quodlibet eſt vel non eſt; quę duo nonnunquam terminis Dialecticis exprimuntur in hunc modum: De nullo ſimul vera eſt affirmatio vel negatio. Tertium: Quicquid eſt, quamdiu eſt, neceſſe eſt eſſe. Quartum, Quicqui[d] habet eſſ...

De Ente axiomata.

eſt verum, bonum, &c. Et iſta quidem dicuntur generaliſſima quæ ſumuntur ex totali obiecto; Alia verò ſunt minùs communia, quæ de partiali Metaphyſicæ obiecto efferuntur, vt illa de ente creato. Totum præſtat ſuæ parti. Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia. His autem metaphyſicis propoſitionibus vtuntur inferiores artifices eas ad propriam ſubiectam materiam contrahendo.

Quodnam ſit primum & firmiſſimum omnium principium.

QVÆSTIO II.

TAle debet eſſe eiuſmodi principium, ſi Ariſtoteli creditur 4. Met. c. 7. vt vis cuiuſcunque demonſtrationis ab ipſius veritate quodammodo pendeat, ipſum verò à ſeipſo ſuum robur habeat, cuiuſmodi eſt illud ex eodem Ariſtotele loco citato. Impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe & non eſſe. *Qualenam eſſe debeat iſtud principium.*

Quod igitur iſtud ſit primum principium, probatur hac ratione: Illud eſt primum principium ſimpliciter quo non modo omnes concluſiones, ſed etiam cætera omnia principia à priori confirmari poſſunt: atqui eiuſmodi eſt ſupradictum principium, per quod non modò concluſiones, ſed etiam cætera omnia principia à priori, idque deductione ad incommodum confirmatur. Adde quod illud cenſendum eſt primum principium ſimpliciter, quod cùm ſit neceſſarium, nec oſtenſiuè, nec deductione ad in-

commodum demonſtrari poteſt. At hoc p inci-pium eſt eiuſmodi, vt patet.

Obiectio. Obiicies, iſtud potius (Quodlibet eſt vel non eſt) dici debere principium abſolutè primum, cùm ſit ſimplicius, hoc eſt, paucioribus ter ninis conſtet, & ſit æquè commune & verum, ac illud quod ab Ariſt. traditum eſt. Reſpondetu: hæc non ſatis eſſe vt dicatur principium abſolutè pri-*Solutio.* mum, ſed aliud imprimis requiri; nempe vt ſit omnium aptiſſimum ad probanda reliqua alia principia, cuiuſmodi eſt, illud quod ab Ariſt. traditum eſt, non verò iſtud: præſertim cùm per illud tanquam per notius probari poſſit in hunc modum. Impoſſibile eſt aliquid eſſe & non eſſe: Sed ſi aliquid ſimul non eſſet nec non eſſet, aliquid ſimul eſſet & non eſſet: Ergo quodlibet *Obiectio.* vel eſt vel non eſt. Si inſtes illud ipſum, nempe impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe, probari poſſe per aliud prius, nempe per iſtud, impoſſibile eſt duo contradictoria ſimul eſſe vera. *Solutio.* Occurrimus iſtud non eſſe prius & notius illo, ſed potius poſterius & minus notum. Sed op-*Obiectio.* ponet forſan aliquis ſaltem per iſtud noſtrum primum principium non omnia alia vti dicebamus probari poſſe, cùm multa ſint principia tum in Metaphyſica, tum in aliis ſcientiis immediata, proindéque indemonſtrabilia, cùm careant medio per quod poſſit demonſtrari. *Solutio.* Reſpondetur eiuſmodi principia dici immediata & indemonſtrabilia oſtenſiuè, non tamen ductu ad incommodum; hoc enim modo demonſtrabilia ſunt ſaltem impropriè: hoc eſt, non poteſt per alia principia poſitiuè oſtendi

quod vera ſint illa principia;poteſt tamen ad incommodum ſeu in abſurdum duci is qui illa licèt notiſſima obſtinato animo negare vellet, idque ex illo noſtro primo principio.

An primum principium ſit prorſus indemonſtrabile.

QVÆSTIO III.

QVæritur vtrùm iſtud primum principium, Impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe & non eſſe, à nullo alio principio probari poſſit. Cui reſpondetur ex Ariſt.4.Met.c.4. non poſſe:quia nec oſtenſiuâ nec ducente ad incommodum demonſtratione id fieri poteſt: non quidem oſtenſiua,quia illa progreditur ex notioribus, nihil autem eſt notius primo principio : non etiam ducente ad incommodum, quia nullum eſt aliud maius incommodum quàm illud ad quod deducit primum principium, videlicet aliquid ſimul eſſe & non eſſe. Docet igitur Ariſtoteles eum qui tale principium negauerit, eſſe redarguendum ex conceſſis: quòd ſi nihil penitus cõcedat, contemnendum eſſe tanquam ridiculum reſpondentem, nec cum eo diſputandum. Si quæras vtrùm principium illud à quoquam negari poſſit; reſpondetur, ore tenus duntaxat negari poſſe, non ex animo ab eo qui mentis compos fuerit. Itaque nemo poteſt abſolutè iudicare axioma iſtud eſſe falſum, quia termini illius propoſitionis adeò euidentem connexionem habent,vt illi neceſſariò aſſentiri cogatur intellectus: Nihilominus tamen videtur nonnun-

Aſſertio tenenda.

Addubitatio.

Reſponſio.

quam ex hypotheſi poſſe intellectum ſaltem de eo dubitare, quod contingit cùm vi argumentorum quæ eiuſmodi pronuntiati veritatem videntur eleuare, premitur, & ad anguſtias redigitur, eo quòd non poſſit illa diſſoluere. Ea autem argumenta ſunt quæ inferunt quaſdam oppoſitiones tanquam veras, quæ videntur contradictoriæ, nec tamen ſunt defectu alicuius conditionis, vt ſi ex eo quod Petrus paulò ante ſtaret, nunc verò ſedeat, inferas iſtud eſſe verum Petrum ſtare & non ſtare, ac proinde aliquid ſimul eſſe & non eſſe, ideoque non videri vſquequaque verum iſtud axioma, Impoſſibile eſt idẽ ſimul eſſe & non eſſe. Quænam autem requirantur ad veram contradictionem dictum eſt in Dialectica. Vbi nota quòd ſi prima principia per aliquod genus cauſæ probari poſſent, maximè per efficientem aut certè exemplarem probarentur, quod tamen fieri non poteſt: namque veritas illorum primorum principiorum poſita eſt in neceſſaria connexione attributi cum ſubiecto, quæ ab omni exiſtentia terminorum abſtrahit: atqui cauſandi ratio præſertim in cauſa efficiente & exemplari ad exiſtentiam rei ordinatur. Maneat igitur prędictum axioma, nempe, impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe & non eſſe, iuxta Ariſtotelis ſententiam eſſe primum omnium, atque omninò indemonſtrabile principium. Iam verò ad principia incomplexa accedamus.

Nota.

POSTERIOR DISPVTATIO, *huius tractatus.*

DE PRINCIPIIS INCOMPLEXIS, Entis eſſentia & exiſtentia.

In quo poſita ſit ratio eſſentiæ in diuerſis rerum generibus.

QVÆSTIO I.

RAtio cuiuſque entis eſſentia dicitur; alias præterea ſortitur appellationes; dicitur enim natura, quidditas, forma totius, ratio formalis, item conceptus formalis, id eſt, eſſentialis cuiuſque rei, eſtque id quod primum in vnaquaque re concipi debet, cuique cætera omnia ſuperaddi intelliguntur: nam exiſtentia, ſubſiſtentia, inhærentia, qui ſunt modi rerum valde intrinſeci, eſſentiæ accidere intelliguntur. *Eſſentia appellatio multiplex.*

Eſt autem eſſentia integra in genere duplex, ſimplex nempe, vel compoſita. Illa eſt expers multiplicis gradus aut entitatis, cùm ſit puriſſimus & ſimpliciſſimus actus, cuiuſmodi eſt ſola eſſentia diuina; hęc verò plures eſſentialis perfectionis gradus admittit, ex quibus veluti partibus componitur, quarum nonnullæ reſpectu aliarum dicuntur potentiales, quæ ſunt communiores: aliæ verò actuales, quæ ſunt ſpecialiores. Sic enim genera reſpectu differentiarum dicuntur partes potentiales diffe- *Eſſentia in genere duplex.*

rentiæ verò partes actuales. Immo vnus gradus genericus vniuerſalior reſpectu alterius gradus generici ſpecialioris, dicitur pars potentialis, iſte verò pars actualis. Sic in homine reperitur eſſe ſubſtantiæ, corporis viuentis, ſentiẽtis, & rationalis; ex quibus perfectionis eſſentialis gradibus totalis hominis eſſentia componitur, ita vt eſſe ſubſtantiæ ſit pars potentialis reſpectu cæterorum, & eſſe corporis reſpectu eſſe viuentis, &c. Et quoniam vnumquodque eſsẽtiam habet prout rationem entis participat, non eodem autem modo omnia rationem entis participant: hinc fit vt eſſentiæ ratio diuerſo modo ſe habeat in diuerſis rerum generibus, quod ſequentibus concluſionibus planiùs explicatur.

Quænam ſit eſſentiæ ratio in diuerſis entium generibus.

Prima concluſio.

Prima concluſio. In ſubſtantiis materialibus completis eſſentiæ rationem habet entitas totius compoſiti ex vtraque ipſius parte, materia videlicet ſimul & forma coaleſcens, de qua entitate ſuo loco in Phyſica dictum eſt.

Secunda cõcluſio.

Secunda concluſio. In ſubſtantiis ſpiritualibus eſſentiæ ratio in ſola ſimplici forma per ſe ſubſiſtente poſita eſt, quia in Angelis nulla compoſitio reperitur ex materia & forma, cùm ſint incorporei: vbi nota eſſentiam angeli dici ſimplicem formam comparatione rerum phyſicarum, non quòd ſit omnis compoſitionis expers, cùm conſtet genere & differentia, ac diuerſis perfectionum eſſentialium gradibus.

Nota.

Tertia concluſio.

Tertia concluſio. Ratio eſſentiæ diuinæ conſiſtit in forma ſimpliciſſima per ſe ſubſiſtente, omnis prorſus compoſitionis experte, etiam eius quæ ex genere & differentia eſt ac nullate-

nus differente ab exiſtentia; in quo diſtinguitur ab eſſentia angelica quæ componitur ex genere & differentia, quæque ex natura rei differt à ſua ipſius exiſtentia.

Quarta concluſio. Eſſentia accidentis modus quidam eſt ſubſtantiæ; omne enim accidens ſubſtantiam aliqua ratione modificat. Eſtque accidens omne reſpectu ſubſtantiæ & accidentis forma & actus quidam partim conueniens cum forma ſubſtantiali, partim ab eadem diſcrepans, vt ſuo loco docebimus, vbi de accidente ex inſtituto diſſeremus. *Quarta cõcluſio.*

Quomodo eſſentia rerum dicantur indiuiſibiles.

QVÆSTIO II.

ETſi nullæ ſint rerum creatarum eſſentiæ, quæ non ſuis conſtent partibus phyſicis, aut metaphyſicis: eatenus tamen dicuntur indiuiſibiles, quòd nulla ſit natura, quæ ſecũdùm rationem ſpecificam inęqualiter participetur ab indiuiduis, vt patet inductione; verbi gratia, natura humana nõ eſt ſecundùm magis vel minus in vno quàm in alio homine: quo fit vt non dicatur vnus magis homo quàm alter. Deinde etiam, quia nihil quod pertineat ad eſſentiam addi vel detrahi poteſt, quin ſtatim mutetur, & fiat alia natura ſeu eſſentia. Ex quo intelligere eſt illud quod docet Ariſtot. 8. Met. cap. 3. t. 10. eſſentias rerum numeris eſſe ſimiles: ſicut enim numerus additâ vel ſublatâ vnitate mutat ſpeciem, ſic addito vel detracto eſſentiali aliquo actu eſſentia ſeu natura rei mutat ſpeciem: Verbi gratia, ſi ad animal addas rationale, fiet homo; ſi verò ſubtracto rationali adiungas irra- *Ariſtotelis locus explicatur.*

Nota. tionale, fiet brutum. Notabis autem quædam accidentia entitatiuè, nulla tamen eſſentialiter propriè dici poſſe diuiſibilia: licèt enim ſecundùm magis vel minùs participentur à ſubiectis, illorum tamen eſſentialis ratio manet ſemper eadem. Quo fit, vt licèt aliquid dici poſſit magis vel minus calidum, vnus tamen calor non dicatur eſſe magis calor quàm alius.

Vtrum eſſentiæ rerum ſint æternæ.

QVÆSTIO III.

Quorumdã opinio. NOn deſunt plerique graues Theologi qui eſſentias rerum æternas, & minimè producibiles, aut corruptibiles eſſe arbitrentur; aiunt enim eas habere eſſe quoddam ſibi ab æterno coæuum, quod vocant eſſe eſſẽtiæ, ſeu eſſe quidditatiuũ, ſicq; res in tempore generari ac corrũpi non quoad eſſentiam, ſed quoad exiſtentiam.

Aliorum probabilior ſententia. Verùm longè probabilior eſt cæterorum ſententia, nihil poſſe eſſe ſeu habere eſſe quocunque modo, niſi productum ſeu extra ſuas cauſas poſitum. Quod vt intelligas, aduerte triplex eſſe rerum creatarum concipi poſſe: obiectiuum, virtuale, & ſubiectiuum ſeu reale. *Creatarũ eſſe triplex.* Primum eſt eſſe cognitum in intellectu, quomodo omnia producibilia præexiſtunt in intellectu diuino, & ea quæ fiunt per artem in mente artificis: alterum eſt eſſe in ſuis cauſis, quæ dicuntur virtute ſuos effectus continere, quomodo roſa hyeme dicitur eſſe in roſario, & omnia quęcumque ſunt, ab omni ęternitate præextiterunt in potentia

Dei exemplari & effectiua: Tertium eſt eſſe extra intellectum & cauſa, ſecundùm veram & propriam exiſtentiam.

Fatemur igitur duobus prioribus modis eſſentias rerum, imo res omnes dici poſſe ſempiternas, ſi ad prępotentem Deum qui ab æterno omnia nouit & virtute continet, referantur; ſic enim ab ęterno obiectiuè ſimul & virtute in Deo extiterunt: verùm vterque ille modus exiſtendi eſt improprius. At verò negamus eſſentias rerũ tertio modo æternas fuiſſe, ſeu ęternum eſſe habuiſſe. Quod probamus in hunc modum: Si eſſentiæ rerum habent eſſe quidditatiuum, ante ſui productionem per proprias cauſas, & ab æterno: vel illæ eſſẽtiæ ſunt omninò improductę, vel aliquo modo productæ: prius dici nequit, ſic enim daretur aliquid independens à Deo in ſuo eſſe, quod impium eſt aſſerere: ſi poſterius concedatur, ergo ſunt ſuo modo productę à Deo vel tanquam à cauſa exemplari, vel tanquam à finali, vel tanquam ab efficiente. Atqui cauſa tũ exemplaris, tum finalis vt ſic, nullius rei producendæ vim habent, ſed tantùm quatenus ipſas effectrix cauſa comitatur: neque tamen ſic dici poſſunt à Deo productę tanquam à cauſa efficiente, quia actio cauſę efficientis ad actualem, & propriam rei producendę exiſtentiam terminatur: qualis non eſt illud eſſe quidditatiuum, quod authores oppoſitę ſententię comminiſcuntur. Confirmatur adhuc noſtra ſententia hac ratione: Si res ante ſui productionem habent eſſe quidditatiuum, non poteſt intelligi ... per generationem res traducantur à

Probatur prædicta ſententia.

Confirmatur adhuc.

non eſſe ad eſſe,neque enim ſola exiſtentia, ſed res ipſa producitur vt exiſtat, verbi gratia, cùm generatur homo,non ſola exiſtentia, ſed natura ipſa ſeu eſſentia hominis à non eſſe ad eſſe traducitur.

Nota. Notandum tamen eſt, eſſentias rerum etiam antequam producantur verè dici reales, non quòd realiter exiſtãt, ſeu quod habeant aliquod eſſe reale,ſed quòd poſſint realiter exiſtere. Dãtur etiam neceſſariæ connexiones rerum non exiſtentium,eæque ſempiternæ, quæ quidem connexiones nihil aliud ſunt formaliter quàm negationes diuerſitatis inter ſubiectum & attributum, quæ proinde non niſi negatiuè exiſtunt: Exempli gratia, hæc propoſitio, Homo eſt animal, dicitur eſſe neceſſaria; quia eſt neceſſaria quædam eaque perpetua connexio hominis cum animali, eo quòd animal non ſit quid diſtinctum ab homine.

Quid ſit exiſtentia,& quibus rebus conueniat.

QVÆSTIO IV.

Prius quæſitum. QVod ad prius quęſitum ſpectat, cùm exiſtentia nõ ſit rei quidditas, ſed aliquid poſterius,nec de quidditate rei,cùm non ſit genus, nec differentia,nec materia, vel forma; nec etiã ipſa ſit accidens aliquod prædicamentale, cùm ad nullam certam categoriam accidentis reuocari poſſit, ſupereſt vt dicatur eſſe modus quidã eſſentiæ intrinſecus, quo formaliter res dicitur eſſe actu,ſiue extra ſuas cauſas: antequam enim res exiſtat dicitur poteſtate,&quaſi latere in ſuis cauſis; tunc autem incipit exiſtere cum virtute cauſarum foras prodit. Cùm autem modus ſa-

Digitized by Google

quatur rẽ cuius eſt modus; hinc fit vt ſi eſſentia ſit ſubſtantialis,ipſius exiſtentia quoque ſit ſubſtantialis modus; ſi verò eſſentia ſit accidentalis ipſius quoque exiſtentia ſit modus accidentalis,

Quod ſpectat ad poſterius quæſitum; ſit prima concluſio:Exiſtentia Deo & rebus creatis competit,verùm cum diſcrimine:namque Deus exiſtit non per exiſtentiam additam naturę,ſed per ipſammet ſuam eſſentiam; ſicut quantitas dicitur extenſa per ſeipſam,non item res creatę quarum eſſentiæ accidit exiſtentia;hinc fit vt Deo eſſentiale ſit exiſtere,adeo vt repugnet ipſum nõ exiſtere,non item creaturis,quæ eſſe poſſunt, & non eſſe:ideoque natura diuina non poteſt concipi niſi actu exiſtens: ſi enim conciperetur non actu exiſtens, aliquid perfectionis illi deeſſet, quod ab illius actuali infinitate penitus abhorret: at verò conceptus formalis ſeu eſſentialis creaturæ abſtrahit ab exiſtentia. *Poſterius quæſitum. Prima concluſio.*

Secunda concluſio. Exiſtentia competit ſubſtantiæ & accidenti,vario tamen modo;ſubſtantiæ quidem primò,& maximè propriè,accidenti autem ſecundariò,& minus propriè:accidens enim non niſi beneficio ſubſtantiæ cui adhæret naturaliter exiſtit. Et certè accidentia non niſi in ſubiecto, quæ ſubſtantia eſt, naſcuntur, ſuſtentantur, ac deſinunt. Nec tamen exiſtimes formaliter exiſtere per exiſtentiam ſubſtantiæ, cùm ſuam ſibi vendicent exiſtentiam per quam etiam à ſubſtantiali ſubiecto ſeparata exiſtunt, quamuis tunc modum ſupernaturalem exiſtendi ſortiantur diuerſum ab eo quem cum ſubiecto coniuncta naturaliter ſibi vendicant. *Secunda concluſio.*

Tertia concluſio. Tertia concluſio. Exiſtentia primo & per ſe cōpetit ſingularibus & indiuiduis: ſecūdariò & per aliud, ſeu ſecūdùm quid, vniuerſalibus. Ea enim propriè exiſtunt, quæ primò & per ſe fiūt, & producuntur: atqui ſingularia duntaxat primò per ſe fiunt & producuntur, non item vniuerſalia, quę non niſi in ſingularibus dicuntur exiſtere.

Quarta concluſio. Quarta concluſio. Exiſtentia primo per ſe cōpetit toti compoſito, ſecundariò & minus propriè partibus, id enim quod per ſe fit ſeu gignitur, eſt totum compoſitum, quia ipſe eſt terminus per ſe generationis, partes autem in quantum ad integritatem totius pertinent.

Quomodo exiſtentia diſtinguatur ab eſſentia.

QVÆSTIO V.

Conſtat quidem in Deo exiſtentiam ab eſſentia minimè diſtingui; cùm ſupra monuerimus exiſtentiam Deo eſſe eſſentialem. Sed difficultas eſt de exiſtentia creaturarum, quomodo ab ipſarum eſſentia diſtinguatur. *Probabilior aſſertio.* Quidam ſolo nomine; alij realiter differre arbitrantur. Verùm probabilius mihi ſentire videntur qui media incedunt via, cenſentque exiſtentiam ab eſſentia differre non ſolo nomine, neque tamen realiter: ſed ex natura rei & tanquam modum à re. Cuius aſſertionis tres ſunt partes, vt patet. *Prima pars aſſertionis. Probatur.* Prima probatur, quia actus pluſquam nomine differt à potentia, ſed exiſtentia in rebus creatis eſt actus eſſentię ac ipſius complementum. Adde quòd ſi exiſtentia in rebus creatis nullatenus differret ab aſſentia, non eſſet propri-

diuinæ eſſentiæ eſſe ſuam exiſtentiam: id ipſum enim verè dici poſſet de quacunque creata eſſentia. Secunda pars probatur, quia nulla eſt ratio admittendi tantam diſtinctionem, cùm per minorem æque facile explicentur ea omnia in quibus eſſentia & exiſtentia inter ſe diſcrepant; præſertim cum repugnet vnam ſeparari ab altera. Tertia pars quoque probatur, cùm enim non ſolo nomine, nec tamen realiter inter ſe differant, neceſſe eſt, vt medio quodam modo diſtinguantur, qui non alius eſſe poteſt quàm ex natura rei, quod vnum à parte rei non ſit aliud. Notandum eſt autem cùm vnum ab alio diſtingui poſſit ex natura rei dupliciter, nempe formaliter, vel modaliter, exiſtentiam non proprie diſtingui formaliter ab eſſentia, ſed tantum modaliter, cùm non ſit entitas diuerſa ab entitate eſſentiæ, ſed modus duntaxat illi aduėniens.

Secūda probatur.

Tertia probatur.

Nota.

Quotuplex ſit exiſtentia.

QVÆSTIO VI.

TRes ſunt præcipuæ diuiſiones exiſtentiæ, prima in exiſtentiam ſubſtantiæ & accidentis: ſecunda in ſimplicem & compoſitam: tertia in realem & formalem. Circa primam diuiſionem ſciendum eſt exiſtentiam ſubſtantiæ non eſſe formaliter ſubſiſtentiam: nec etiam exiſtentiam accidentis eſſe formaliter inhærentiam, eo quòd exiſtentia ſubſtantiæ ſit modus realis natura prior actuali ſubſiſtentia, & exiſtentia accidentis ſit quoque realis natura prior inhærentia

Exiſtentia diuiſio triplex.

De prima diuiſione.

actuali; hinc fit vt non repugnet virtute diuina ſubſtantiam exiſtere abſque propria ſubſiſtentia, vt patet in humanitate Chriſti à Verbo diuino aſſumpta, quæ licèt propria ſubſiſtentia ac ſuppoſitalitate, vt loquuntur, careat, probabile tamen eſt propriam ſibi exiſtentiam retinere: hinc etiam fit, vt non repugnet virtute diuina accidens exiſtere abſque actuali inhærentia, vt patet in auguſtiſſimo Euchariſtiæ ſacramento. Sed hæc planiora fient ex ſequentibus quæſtionibus.

De ſecunda diuiſione.

Circa ſecundam diuiſionem, ſciendum eſt eam dici ſimplicem exiſtentiam, quæ competit rebus ſimplicibus quæ non conſtant partibus realiter inter ſe diſtinctis, vt ſunt Angeli & animæ ſeparatæ: Compoſitam verò quæ conuenit rebus quarum partes realiter inter ſe differunt, cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ naturales ſeu phyſicæ. Vt enim partes illæ ſuas habent entitates partiales reipſa diuerſas, ſic etiam ſuas ſibi vendicant partiales exiſtentias, ex quibus totalis ex ipſis compoſita coaleſcit.

De tertia diuiſione.

Circa tertiam, ſciendum eſt exiſtentiam realem eam dici quæ ſequitur entitatem realiter ab alia ſeparabilem; formalem verò quæ ſequitur formalitatem alicuius rei ab ipſa minimè ſeparabilem: quæ quidem ratio exiſtentiæ ſi cum altera comparetur, cenſetur valde imperfecta; verbi gratia, exiſtentia realis in quantitate & figura, cenſetur illa ſecundùm quam res illæ perfectæ exiſtunt in vna eademque entitate: at exiſtentia formalis ſecundùm quam figura differt ex natura rei à quantitate, eſt tantùm illa quæ conſequitur formalitatem propriam figuræ.

De ſubſiſtentia, vbi de hypoſtaſi & ſuppoſito.

QVÆSTIO VII.

PRimùm explicandum eſt quid ſit ſubſiſten- *Prima diffi-*
tia, ac diſtinguenda imprimis eſt huius voca- *cultas.* *Subſiſtere di-*
buli acceptio: Subſiſtere enim quinque modis *citur modis*
præſertim dicitur. Primo enim idem eſt, ac verè *quinque.*
& realiter eſſe. Secundo idem eſt ac alteri quo- 2.
cunque modo ſubeſſe, quomodo in æde funda-
mentum ſubſiſtere dicitur: Tertio & magis phi- 3.
loſophicè accipitur pro eſſe per ſe quatenus op-
ponitur ei quod dicitur eſſe in alio per modum
accidentis; quomodo quælibet ſubſtantia ſiue
completa ſiue incompleta dicitur ſubſiſtere.
Quarto ſtrictiori ſignificatu ſumitur pro eſſe per 4.
ſe completè, quomodo ſolæ ſubſtantiæ primæ ſeu
particulares dicuntur ſubſiſtere, quamuis depen-
denter ab alieno ſuppoſito exiſtant, vt contingit
in humanitate Chriſti. Quinto maximè ſtricta 5.
acceptione ſubſiſtere ſumitur pro eſſe per ſe com-
pletè & independenter ab alio in quo ſubſiſtat,
quo modo ſola ſuppoſita dicuntur propriè ſubſi-
ſtere. Ex quibus intelligere eſt ſubſiſtentiam
propriè ſumptam eſſe modum realem quo natu-
ra conſtituitur ſuppoſitum. Eſt autem ſuppoſi-
tum propriè ſubſtantia ſingularis completa, &
incommunicabilis ſubſtantialiter.

Secundò explicandum eſt quomodo diſtin- *Secunda dif-*
guantur hæc omnia, videlicet exiſtentia per ſe, *ficultas.*
ſubſiſtentia, ſuppoſitalitas, perſonalitas, hy- *Exiſtentia*
[illegible] ſuppoſitum, & perſona. Reſpondetur; *per ſe.*

exiſtentiam per ſe eſſe modum exiſtendi peculiarem ſubſtantiæ quatenus accidenti opponitur, quod non exiſtit per ſe, ſed in alio. Subſiſtentia verò ex communiori ſententia idem eſt ac ſuppoſitalitas ſeu hypoſtaſis in ſenſu abſtracto, eſtque modus proprius ſubſtantiæ particularis ſeu indiuiduæ, quatenus ſubſtantialiter eſt incommunicabilis: quamuis non deſint qui ſubſiſtentiam velint eſſe exiſtentiam per ſe ſubſtantiæ completæ & communicabilis, ſuppoſitalitatem autem eſſe ſubſiſtentiam incommunicabilem. Quare hi authores non ducunt (ſicut nec fortè eſt) abſurdum in diuinis duplicem ſubſiſtentiam admittere, vnam abſolutam ſeu eſſentialem, alteram relatiuam ſeu perſonalem, quam ſuppoſitalitatem appellant; illam vnicam, naturæ: hanc verò triplicem, tribus perſonis conuenire arbitrantur: verùm an hæc ita ſe habeant viderint Theologi. Perſonalitas eſt ſubſiſtentia incommunicabilis intelligenti naturæ competens. Suppoſitum ſeu hypoſtaſis in ſenſu concreto, eſt ſubſtantia ſingularis per ſe exiſtens completè & incommunicabiliter. Ex quo intelligis, neque accidentia, neque vniuerſales ſubſtantias, neque etiam partes aut etiam particulares ſubſtantias communicabiles, vt eſt natura diuina communis tribus perſonis diuinis, poſſe dici ſuppoſita. Denique perſona eſt rationale ſuppoſitum, vt in diuinis, Pater, Filius & Spiritus Sanctus, in creatis verò, hic angelus, hic homo, &c.

Subſiſtentia.

Suppoſitalitas ſeu hypoſtaſis in abſtracto.

Perſonalitas.

Suppoſitum ſeu hypoſtaſis in concreto.

Perſona.

Tertio explicandum eſt quis ſit modus quem ſuppoſitum vel perſona ſuperaddit naturæ ſingulari exiſtenti. Reſpondetur in diuini-

Tertia difficultas.

tum nihil includere quod ſit à parte rei diſtinctum à natura, cùm in Deo nulla poſſit eſſe realis compoſitio ob ſummam eius infinitatem & ſimplicitatem. In rebus autem creatis dicimus ſuppoſitum addere ad naturam aliquid reale & poſitiuum: nempe modum quendam exiſtendi per ſe incommunicabiliter; qui modus eſt aliquid ſubſtantiale ſeu intrinſecum ſubſtantiæ, appellaturque proprie ſubſiſtentia. Quod autem modus ille ſit aliquid ſubſtantiale & non merum accidens, ex eo patet, quod ſuppoſitum, vt tale, ſit ens per ſe: ex ſubſtantia autem & accidente non niſi ens per accidens fieri poteſt. Adde quod in Deo reperitur perfectiſſima ratio ſuppoſiti, nullum tamen accidens. Porro id quod in rebus creatis ſuppoſitum addit ad naturam, ab ipſa diſtinguitur ex natura rei tanquam modus à re cuius eſt modus, ſicuti de exiſtentia diximus. *Quidnam ſuppoſitum addit ad naturam.*

Quarto explicandum eſt an natura poſſit exiſtere ſine ſubſiſtentia. Reſpondetur ſubſtantiam creatam, indiuiduam & completam non poſſe naturaliter exiſtere quin ſubſiſtat. Ille enim modus exiſtendi ſecundùm legem Dei ordinariam neceſſariò debetur ſubſtantiæ completæ actu exiſtenti; ita vt ex principiis ipſius eſſentialibus naturali quadam emanatione flueret, ſi tali modo ſubſtantia per abſolutam Dei potentiam deſtitueretur, ac per eandem potentiam naturalis ille fluxus non impediretur. Notandum tamen eſt, cùm natura ſingularis ſit natura prior ſua propria ſubſiſtentia: hinc fieri poteſt virtute diuina, vt ſit ſine tali modo ſibi naturali, ſiue alieno [illegible] terminetur, vt contingit in ſtupendo *Quarta difficultas. Nota. Subſtãtia nõ exiſtit niſi ſubſiſtat.*

Incarnationis myſterio, in quo natura humana proprio ſuppoſito deſtituta, alieno nempe diuino verbo ſubſiſtente terminetur, ſiue omni ſuppoſito tum proprio cùm alieno deſtituta, cum ſola ſua propria exiſtentia diuinitùs conſeruetur. Ratio autem cur potiùs repugnet rem eſſe ſine propria exiſtentia quàm ſine propria ſubſiſtentia, eſt, quia repugnat rem actu eſſe formaliter per aliud eſſe, quàm per ſuum: ſi enim res conciperetur habere aliud eſſe quàm ſuum, iam verè ipſa non eſſet, ſed potius id cuius haberet eſſe. At verò nullum ſequitur abſurdum poſito quod aliquid iam per ſe formaliter exiſtens per alienam ſubſiſtentiam ſeu hypoſtaſim incommunicabiliter ſubſiſtat.

Dubitatio. Reſponſio.

Quæres, vtrùm detur alius modus exiſtendi in natura dum ſubſiſtit in alieno ſuppoſito. Reſpondetur probabile eſſe, dari quendam modum naturæ eo modo ſubſiſtẽtis diuerſum ab eo quem ſortiretur ſi in proprio ſuppoſito ſubſiſteret, appellaríque poſſe inexiſtentiam actualem diuerſam ab inhærentia accidentium: Tum quòd per inhærentiam accidentia ſunt in materia tanquam in ſubiecto illam informando accidentariò; at natura humana, verbi gratia, non eſt in verbo diuino tanquam in ſubiecto quod informet, ſed tanquam in termino à quo extrinſecè terminatur, vt non poſſit communicari alteri ſuppoſito: tum quòd modus inhærendi in proprio ſubiecto accidenti eſt naturalis; modus verò inexiſtendi, ſubſtantiæ ſupernaturalis: denique quòd ille ſit accidentalis, iſte verò ſubſtantialis.

Quomodo inexiſtẽtia differat ab inhærentia.

De Inhærentia.

QVÆSTIO VIII.

CONſtat quidem ex iis quę paſſim ſupra docuimus, inhærentiam eſſe modum exiſtendi accidentis proprium. De qua duæ ſuperſunt difficultates explicandæ.

Prior eſt: vtrùm ab ipſa accidentis formali ratione ſeu natura differat. Reſpondetur inhærentiam quidem aptitudinalem in formali ratione accidentis contineri: verùm inhærentiam actualem ſaltem ex natura rei ab accidentis natura ſeu eſſentia eſſe diuerſam: ſicut enim fieri nequit vt accidens non ſit aptum inhærere, ſic etiam euenire poteſt vt interdum actu non inhæreat, licèt nihil quod ad eius eſſentiam attineat, immutetur, ſicut ſupra diximus ſubſiſtentiam actualem à ſubſtantia diſtingui è natura rei. Quod autem inhærentia propriè dicta, quæ eſt actualis, diuerſa ſit ab accidentis eſſentia, ex eo liquet, quòd ratio accidentis poſita ſit in eo quod ſit forma ſubiecti completi ſeu totius compoſiti actu exiſtentis: ex quo aliud ſequitur, nempe quod non poſſit naturaliter exiſtere, niſi in ſubiecto per ſe completo: hoc autem modo exiſtere nihil aliud eſt quàm inhærere. Ex quo intelligis inhærentiam non eſſe rationem formalem accidentis, ſed modum exiſtendi ipſius naturalem. *Prior difficultas. Reſponſio.* *Aſſertio probatur.*

Poſterior difficultas eſt, quemnam modum exiſtendi ſortiantur accidentia, cùm virtute diuina ſeparantur à ſubiecto, exiſtuntque ſeparatque enim illis tunc competit inhærentia, *Poſterior difficultas.*

neque tamen illis poteſt competere ſubſiſtentia vel exiſtentia per ſe, quæ ſolius ſubſtantiæ propria eſt. *Reſponſio.* Reſpondemus igitur accidentia ſeparata alio modo exiſtere quàm coniuncta, non quidem poſitiue, ſed negatiue quatenus carent actuali inhærentia quam habebant antequam ſepararentur: exiſtunt quidem realiter vt antea, ſed non actu inhærent, neque tamen per ſe ſubſiſtunt, ſed virtute diuina fulciuntur: quemadmodum anima rationalis dum eſt in corpore, habet actum quendam ſeu modum actualem informandi: cùm autem à corpore ſeparatur, illum deperdit, incipitque alio modo eſſe non quidem poſitiuo, ſed negatiuo, eo quòd non amplius actu informet corpus. Idem dici poteſt de oculo qui alio modo ſe habet poſtquam excecatus eſt quàm antea, non quidem poſitiue, ſed negatiue: Sicque accidens ſeparatum nec eſt in ſe, nec ſe ſuſtentat, nec in alio tanquam in ſubiecto vel termino, ſed ab alio vel per aliud à quo ſuſtentatur ſeu conſeruatur.

De Entitate.

QVÆSTIO IX.

ENtitas quaſi entis quantitas, non ſe tenet ex parte exiſtentiæ quemadmodum ſubſiſtentia & inhærentia: ſed ex parte eſſentiæ: Sicut autem eſſentia, ita etiam entitas, tam de accidente quàm de ſubſtantia dicitur: eſt enim idem realiter cum ipſa eſſentia, differt tamen ab ipſa formaliter ſeu potiùs ex natura rei ſicut mod... [illegible] cuius eſt modus.

Eſt igitur Entitas formaliter ſumpta in rebus corporeis (quibus maximè competit) modus quidem intrinſecus ſecundum quem ſunt diuiſibiles entitatiuè, vt loquuntur, ſeu in partes quas vocant entitatiuas: Sicque eſſentiæ rerum quæ præciſo illo modo ſunt prorſus indiuiſibiles, vt ſupra docuimus, adiuncto illo modo aliquam habent, etiam abſque vlla formali extenſione diuiſibilitatis,rationem; ſecundùm quam dicimus ſub eadẽ magnitudinẽ plus, vel minus ſubſtãtiæ ſubeſſe poſſe,vt patet in corporum condenſatione vel rarefactione.Corpus enim denſum ſub pedali quãtitate plures habet partes entitatiuas quàm corpus rarum eiuſdem magnitudinis,proindeque verè dici poteſt illam magnitudinem plus continere ſubſtantiæ,quàm iſtam; quod tamen de ſubſtantia ratione ſuæ eſſentiæ præcisè dici non poteſt, ſed ratione ſuæ entitatis. Ex quo intelligis entitatem ratione aliqua diſtingui ab eſſentia. Nec tantum in ſubſtãtiis, ſed etiam in accidentibus, licèt minus propriè, partes entitatiuæ reperiuntur, præſertim iis quæ ſuſcipiunt magis & minus; nam plures gradus caloris, frigoris, & cæterarũ qualitatum quæ intẽdi poſſunt & remitti,ſunt ipſarum partes entitatiuæ. Porrò in rebus incorporeis ſeu ſpiritualibus illa ratio diuiſibilitatis ſecundùm partes entitatiuas propriè locum non habet; vnde in illis non dicitur eſſe maior vel minor entitas ſecundùm ſubſtantiam,ſed in ordine ad locũ quem maiorem vel minorem præſentialiter occupare poſſunt. *Quid ſit formaliter entitas.*

[illegible]men obiter, nonnunquam entitatem

quaten⁹ ſignificat entis rationem; in abſtracto, interdum accipi pro cuiuſque rei natura ſeu eſſentia, ſiue in partes entitatiuas ſit diuiſibilis, ſiue non, ſicque ſubſtantia Angeli propriè dici poteſt entitas. Sed hæc de principiis entis, atque adeò de ſecunda parte Metaphyſicæ ſatis.

TERTIA PARS METAPHYSICÆ,

SEV

TRACTATVS DE proprietatibus Entis.

Tres huius Tractatus diſputationes

TRES erunt huius tractatus diſputationes, quarum prima erit de proprietatibus entis in genere: Secunda de ſingulis proprietatibus entis incomplexis, nempe vno, verò, bono: Denique tertia erit de ſingulis proprietatibus entis complexis, quæ nempe enti diuiſim competunt, vt eſſe idem vel diuerſum, neceſſarium vel contingens, eſſe actu vel potentià.

PRIMA DISPVTATIO huius tractatus.

De proprietatibus Entis in genere.

Vtrùm dentur veræ proprietates Entis.

QVÆSTIO I.

QVemadmodum ſingula Entium genera ſuas habent proprietates quæ interioribus ſcientiis demonſtrantur; ita quoque Ens qua ratione eſt ens, proprias affectiones habeat neceſſe eſt, in quibus conſiderandis ac demonſtrandis primus philoſophus occupatur. *Aſſertio tenenda.* Et certè cum enti, vt ſic, conueniat eſſe vnum, verum, bonum, nec tamen iſta ipſi conueniant vt principia, aut cauſæ, vel partes; neceſſe eſt vt conueniant tanquam proprietates, cùm ſint ipſo ente natura ſaltem poſteriores. *Probatur.* Verùm obiicies: Subiectum non includitur in præciſa ratione proprietatum: Atqui ens includitur in præciſa ratione vnius, veri, boni, quæ ſolent dici proprietates ipſius, alioqui proprietates illæ nihil eſſent: Ergo ens non habet veras & legitimas proprietates. *Obiectio.* Reſpondetur, ens quidem prædicari de vno, vero, bono in concreto expreſſis; non tamen includi conceptum entis in formali & præciſo conceptu vnitatis, veritatis, bonitatis; ſic enim ſpectatę in abſtracto & præcisè proprietates illæ, ſunt relationes quædã [illegible] vel negationes quæ excludunt forma- [illegible]um entis realis; nec tamen deſinunt *Solutio.*

proprietates illæ dici reales, quia citra omnem mentis operationem enti vt enti conueniunt, nec vulgo dicuntur proprietates entis, niſi quatenus cum ipſo identificantur, nominibuſque concretis exprimuntur. Non eſt autem abſurdum ſubiectum includi in conceptu materiali ſuarum proprietatum; ſic enim homo includitur in conceptu materiali riſibilis; riſibile enim ſignificat id quod ridere poteſt, illud autem nihil aliud eſt præter hominem: neque opus eſt ad rationem iſtarum proprietatum, quod vera & propria emanatione fluat ab ente, ſatis enim eſt, quod rationem entis quocunque modo conſequatur. Adde hoc enti peculiare & proprium eſſe, idque ob ſummam naturæ ipſius cum ſuis proprietatibus communionem, & (vt ita loquar) identitatem, vt in ipſo communi loquendi & concipiendi vſu ipſius formalis ratio includatur in cóceptu formali ſuarum proprietatum, ita vt ipſa ratio entitatis vulgo includatur in ipſo conceptu vnitatis, veritatis, & bonitatis in abſtracto, quamuis, ſi ſermo ſit de omnino præciſo illarum conceptu aliter ſentiendum ſit, vt paulo antè dictum eſt.

Quotnam ſunt entis proprietates.

QVÆSTIO II.

oprieta- s. entis ge- radus.

DVO ſolent aſſignari genera paſſionum quæ cum ente reciprocentur. Aliæ enim ſunt ſimplices, videlicet vnum, verum, bonum: aliæ coniunctæ, nempe eſſe actu vel potentia. eſ idem vel diuerſum, eſſe contingens v

ſarium. Inter quæ duo genera paſſionum id diſcriminis eſt, quòd priores ſigillatim ſumptæ abſque vlla diſiunctione cum ente conuertantur; poſteriores verò non niſi cum diſiunctione. Quod igitur ſpectat ad numerum proprietatum entis ſimplicium, nempe vnum, verum, bonum; communis eſt omnium philoſophorum ſententia, has eſſe tres enumeratas, quæ ſic colliguntur: Paſſiones ſeu proprietates entis debẽt aliquid addere ſupra ens, cùm omnis proprietas addat aliquid ad rationẽ ſubiecti cuius eſt proprietas. At non poſſunt addere aliquid poſitiuũ reale, cùm nec ſint formaliter entia, vt clariùs patebit ex ſequentibus; nec modi reales entis, vt ſupra probatum eſt 1. par. huius Metaph. poſter. diſp. q. 2. Cùm igitur nihil poſſint addere ad rationem entis poſitiuum reale, neceſſe eſt vt aliquid addant vel negatiuum, vel poſitiuum rationis, ſeu per denominationem, aut conueniẽtiam ad aliquid extrinſecum. Priori modo conſtituitur paſſio ſeu proprietas vnius, quia negatio illa diuiſionis in ſe, in qua præcipuè conſiſtit ratio vnitatis, conſequitur omne ens ſecundùm ſe & abſolutè conſideratum, & conuenit omni enti vt ſic: poſteriori modo conſtituuntur duæ aliæ paſſiones, vna per reſpectum ſeu conuenientiam rationis ad intellectum, diciturque verum; alia per habitudinem & conuenientiam rationis ad appetitum ſeu voluntatem, diciturque bonum. Nam hæ duæ facultates (nempe intellectus & voluntas) ſunt maximè vniuerſales, & reſpiciunt omne ens ſub diuerſa ratione.

Aſſertio tenenda de numero ſimplicium proprietatum entis.

Deſunt tamen qui ad tres ſupradictas

entis paſſiones alias addi poſſe contendant. Imprimis non tantùm illa tria, ſed & alia duo, nempe, res & aliquid, cum ente reciprocantur: ſunt enim ſex omninò tranſcendentia, nempe Res, ens, vnum, bonum, aliquid, verum, quorũ quinque videntur eſſe entis propria. Reſpondetur Rem, & Aliquid, eſſe vocabula ſynonyma ſeu paronyma cum ente; idem enim plane ſignificãt quod ipſum ens; ſicque non ſunt propriè paſſiones ipſius. Secundò, pulchrum, & perfectum videntur eſſe proprietates in genere non ſecus ac bonum. Reſpondetur primò, pulchrum non reciprocari cum ente, ſed minùs latè patere; ad rationem enim pulchritudinis propriè dictæ tria deſiderantur, nempe integritas omnium partiũ; deinde earum debita proportio, denique nitor quidam: quæ omnia non in quouis ente reperiuntur. Secundò reſpondetur perfectum, quatenus ſignificat id cui nihil deeſt quod naturæ ſuæ congruat, idem eſſe ac bonum tranſcendens; quatenus verò ſignificat id cui nihil perfectionis addi poteſt, non reciprocari cum ente. Denique ſi opponas; intelligibile, & appetibile, videri generales entis proprietates: Reſpondetur intelligibile, quatenus eſt proprium entis realis, reuocari ad verum; appetibile verò ad bonum à quibus minimè diſtinguntur. Quod ſpectat ad numerum paſſionum entis complexarum; Reſpondetur has vulgo recenſeri, quarum prima eſt, eſſe actu vel potentia; ſecunda eſſe idem vel diuerſum; tertia, eſſe neceſſarium vel contingens; quarta eſſe caducum vel æternum: quinta, eſſe finitum vel infinitum; ſexta;

bile vel immobile; ſeptima, eſſe cauſam vel effectum: octaua, eſſe vnum vel multiplex: nona, eſſe verum vel falſum: decima, eſſe bonum vel malum: Vbi nota cùm hîc ens dicitur eſſe vnum vel multiplex, eſſe verum vel falſum, bonum vel malum: aut aliquas ex his proprietatibus, non ſumi generaliſſime & tranſcendentaliter, aut ens latiſſimè & impropriè accipi. Cæterùm non de iis omnibus, ſed de tribus duntaxat complexis proprietatibus, nempe de neceſſario & contingenti, eodem & diuerſo, actu & potentia agemus: reliquæ enim proprietates, vel nullam inuoluunt difficultatem; vel ſi quæ ſit, ex ſupradictis aut ex iis quæ ſequuntur facile poterit intelligi.

Supereſt hîc difficultas enodanda de ordine triun. ſimplicium proprietatum inter ſe. Reſpōdetur, primam ordine, eſſe vnum: ſecundam, verum: tertiam, bonum. Et quidem quod vnum ſit prima proprietas, patet, quia per modum abſoluti enti competit: verum autem & bonum, per modum reſpectiui, nempe in ordine ad intellectum & appetitum: quod autem abſolutum eſt, ordine præcedit reſpectiuum. Verum autem prius eſt bono: eo quòd inter has affectiones is ordo ſeruetur, qui inter intellectũ & voluntatẽ cernitur: ſed intellectus, qui omnia ſub ratione veri cognoſcit, prior eſt voluntate, quæ verſatur circa bonum: quare ſequenti diſputatione, de iis eodem ordine diſſeremus, nempe de vno imprimis, tum de vero, tandem de bono.

Quem habeat inter ſe ordinem ſimplices entis proprietates.

SECVNDA DISPVTATIO huius tractatus.

De ſimplicibus proprietatibus entis.

De Vno.

Vtrùm Vnum ſit vera paſsio entis.

Qvæstio I.

Vt cuiuſque entis in ſpecie, ſic entis in genere ſua eſt vnica ratio, alioqui non iam ens erit, ſed entia. Ex quo intelliger e eſt, vnum eſſe proprietatem entis inſeparabilem: ita vt impoſſibile ſit concipere aliquid ens, aut per modum entis, niſi illud idem, vnum, aut per modum vnius concipias; alioquin non ens, ſed entia conciperes: Entia autem, vt ſic, non habent vnum & eundem conceptum, neque ſunt obiectum per ſe Metaphyſicæ. Eſt autem vnum iſtud, quod eſt paſſio entis, propriè dictum, nempe reale, per ſe & abſolutè ſpectatum. Reale inquam, ne putes illud pendere ab operatione intellectus, non quòd formalis ratio iſtius vnitatis ſit aliquid poſitiuũ, ſed quod, licèt ſit aliquid negatiuum, enti tamen citra omnem mentis operationem conueniat. Per ſe vero, ne putes vnum per accidens, quod ſecundùm quid dicitur vnum, cùm ſit abſolutè multiplex, eſſe proprietatem entis. Denique abſolutè ſpectatum, ne exiſtimes ens impro- priè & eo modo dici vnum quo Soci

Quomodo ens dicatur vnũ.

tur eſſe quid vnum cum Platone in ratione hominis.

Quid Vnum addat Enti, ſeu quis ſit formalis & præciſus conceptus Vnius.

QVÆSTIO II.

QVæſtio eſt, quid ſit illud in quo poſita eſt ratio vnitatis tranſcendentalis, an ſit aliquid poſitiuum & reale, an verò aliquid rationis aut negatiuum, vel priuatiuum. Cui ſequentibus aſſertionibus ſatisfiet.

Prima aſſertio. Vnum nihil addit enti reale & poſitiuum, quod ab ipſo formaliter propriè loquendo, ſeu eſſentialiter diſtinguatur: quia ſi aliquid reale poſitiuum enti ſuperaddi poſſet, quod ab ipſo eſſentialiter diſtingueretur: ſequeretur aliquid & poſitiuum realiter eſſentiale non eſſe ens formaliter, quod repugnat: nihil enim poteſt eſſe aut dici realiter eſſentiale, cuius non ſit realis eſſentia, ac proinde quod non ſit formaliter ens. *Prima aſſertio.*

Secunda aſſertio. Licèt vnum ſit idem reipſa & formaliter cum ente, habet tamen conceptum ratione ratiocinata, diuerſum à conceptu entis, quia aliud eſt concipere vnum vt ſic, aliud concipere ens vt ens, alioqui non eſſet ratio cur ens diceretur ſubiectum, vnum verò diceretur paſſio ſubiecti ſeu proprietas. *Secunda aſſertio.*

Tertia aſſertio. Vnum addit enti negationem diuiſionis in ſeipſo per modũ priuationis, adeo [illegible]aliter vnum ſignificet ens, formaliter *Tertia aſſertio.*

verò negationem diuiſionis in ſeipſo. Vnde ſequitur vnum nihil aliud eſſe quàm ens non diuiſum. Licet autem id quod dicitur vnum non modò ſit indiuiſum in ſe, ſed etiam ſimul diuiſum ſit à quouis alio: in illo tamen præcipuè non in iſto conſiſtit ratio vnitatis tranſcendentalis.

Dubitatio. Quæres fortè an multiplex ſeu multitudo quæ vni opponitur, dicat perfectionem. *Reſponſio.* Reſpondetur, ſi materialiter ſpectetur, dicere perfectionem, quia ſic ſignificat plura entia: ſi verò formaliter ſpectetur, non includere vllam perfectionem, quia ſic nihil aliud ſignificat quàm plures indiuiſiones. *Nota.* Porrò notandum eſt quod diximus, vnum ſignificare negationem diuiſionis per modum priuationis: quia negatio illa diuiſionis non eſt vera priuatio, quia non eſt neceſſe, vt ſubiectum quod connotat, ſit aptum ad recipiēdam illam diuiſionem. Sic enim Deus maximè propriè vnus eſt, nec tamē aptus diuidi.

De variis vnitatum generibus.

QVÆSTIO III.

ETſi de ſola vnitate tranſcendentali, quæ adæquata eſt entis proprietas, hoc loco agendum eſſet: non tamen omnino à propoſito alienum videatur de cæteris quoque vnitatum generibus pauca in hac præsēti quæſtione tradere.

Vnitatum genera quinque. Conſtituuntur vulgò quinque vnitatum genera; nempe vnitas tranſcendentalis, categorica, numerica, formalis, & vniuerſalis. *Tranſcēdentalis.* Tranſcendentalis eſt ea quæ ſe primò competit enti vt ens eſt, & cæteris rebus quatenus ſunt e.

tegorica eſt, quam volunt eſſe propriam quantitatis diſcretæ, itaut ex multiplici eiuſmodi vnitate, conſtet quantitas illa diſcreta ſeu numerus. Numerica eſt ea quæ naturam inferioribus incommunicabilem afficit, ſeu quæ ſequitur differentiam indiuidualem cuiuſcumque naturæ: licèt natura illa numero vna, poſſit eſſe communicabilis pluribus ſuppoſitis, vt patet in natura diuina, quæ licèt eſſentialiter vna, tribus tamen perſonis eſt communicata. Vnitas formalis eſt illa, quæ cuiuſque rei formalem rationem conſequitur, abſtrahitque ab vniuerſali & numerica: quare formalis vnitas in rebus creatis eſt multiplicabilis in inferioribus, quia fieri poteſt, vt natura, cuius eſt iſta formalis vnitas, multiplicetur: adeo vt tot ſint formales vnitates, quot erunt partes ſubiectiuæ illius naturæ. Itaque in eo duntaxat formalis vnitas diſtinguitur à tranſcendentali, quòd tranſcendentalis rationem entis præciſam conſequatur, formalis verò rationem cuiuſque rei propriam. Denique vniuerſalis poteſt accipi duobus modis, primo quidem pro ea, quæ naturam vniuerſalem aptam ineſſe multis ante omnẽ operationem intellectus denominat, quam alij vocant vnitatem præciſionis; Aliter verò pro vnitate quadam rationis, quæ competit naturis per operationem intellectus abſtractis ab inferioribus: per illam enim abſtractionem res dicuntur vniuerſales vniuerſalitate quadam rationis; vnde etiam vnitas rationis duntaxat illis ſub ea conſideratione competit.

Categorica. *Numerica.* *Formalis.* *Vniuerſalis.* *Repete ea, quæ in 1. p. Log. de vniuerſ. generatim diximus.*

Quodnam ſit principium vnitatis numericæ ſeu indiuiduationis.

QVÆSTIO IV.

Quid ſit indiuiduatio. INdiuiduatio quoddam genus eſt indiuiſionis quod proprium eſt vnitatis numericæ; quæ quidem ſignificat indiuiſionem in multa inferiora, ſimulque ex conſequenti diuiſionem à qualibet re alia ſingulari. *Senſus propoſitæ quæſtionis aperitur.* Quæritur autem quodnam ſit principium eiuſmodi indiuiduationis, vndenam, verbi gratia, habeat hic homo puta Socrates, quod ſit hic homo, & non alius quiuis. Vbi aduerte, cùm principium poſſit eſſe duplex, aliud externum, nempe efficiens & finis; aliud verò internum ſeu formale: quemadmodum ſi quæratur principium vnde habet lignum quod ſit calidum, poterit aſſignari principium externum, nempe ignis qui calefacit: vel internum, nempe calor productus in ipſo ligno; quod eſt principium à quo formaliter eſt ac dicitur calidum. Cùm igitur hoc loco quærunt Metaphyſici quodnam ſit principium indiuiduationis, id maximè intelligunt de principio formali à quo res vnaquæque habet quod ſit hæc, non illa, vel alia.

Mirum eſt quàm inter ſe diſſentiant ſuper ea re Philoſophi & Theologi: dum alij principium iſtud nullum eſſe contendunt à parte rei, alij negatiuum eſſe volunt, nempe negationem tum diuiſionis à ſeipſo, cùm identitatis cum alio: alii peculiarem accidentium concurſum. *Opiniones variæ.* alii quantitatem terminatam: alii materi-

gnatam: alij denique exiſtentiam ipſam. Verùm licèt nonnulla ex iis vel ad indiuiduationem præſupponantur, vel indiuiduationis veſtigia quædam ſint & indicia, nullum tamen ex iis verum & eſſentiale eſt indiuiduationis principiũ.

Itaque longè probabilius alij, inter quos Scotus, qui rem iſtam ſubtiliùs diſcuſſerunt, arbitrati ſunt formale principium indiuiduationis in vnaquaque re eſſe differentiam quandam poſitiuam & primò incommunicabilem, quæ adiuncta ſpeciei per ſe conſtituat indiuiduum ſiue ſubſtantiale ſiue accidentale: vnde differentia illa indiuidualis in ſubſtantiis eſt ſubſtantialis, in accidentibus accidentalis, vtrobique verò intrinſeca & eſſentialis, non quidem ſpeciei cui accidit, ſed indiuiduo quod cõſtituit præceditque eiuſmodi numerica ſeu indiuidualis differentia omne aliud accidentarium diſcrimen quod inter indiuidua reperiri ſolet. *Probabilior ſententia.*

Quod igitur principium illud indiuiduationis ſit vera & realis differentia, probatur: quia ea quæ verè, poſitiuè, & realiter inter ſe differunt, non niſi per veram & realem differentiam diſtinguuntur. Atqui indiuidua non modò materialia ſeu phyſica, verumetiam ſpiritualia verè, poſitiuè & realiter inter ſe differunt, etiam ſeclusis omnibus accidentibus: Ergo non niſi per veram, realem & poſitiuam differentiam, quæ non poteſt eſſe alia quàm numerica: (differentia enim ſpecifica communis eſt, & multo magis generica) cumque illa ſecluſis omnibus accidentibus ſemper remaneat, ſignum eſt illam non eſſe accidentariam indiuiduo, ſed illi *Con. marur.*

congenitam,& aliquo modo eſſentialem, præſertim cùm ex ipſa differentia & natura ſpecifica vnum per ſe conſtituatur. Petrus enim non tantùm quatenus homo, ſed etiam quatenus talis homo, eſt quid vnum per ſe in genere ſubſtātiæ, quod non eſſet ſi differentia numerica, quæ ſpeciei aduenit, non eſſet eiuſdem generis cum natura ſpecifica cui aduenit, ac proindę in ſubſtantiis non eſſet ſubſtantialis, ſed accidens aliquod vel plura accidentia, vt plerique arbitrantur. Cæterùm hoc indiuiduationis principium Scotus barbaro ſatis, at non parum ſignificatiuo termino, Hæcceitatem vocat, alij differentiam indiuiduantem vel indiuidualém nuncupant.

An quod ſemel periit, poßit idem numero reproduci.

QVÆSTIO V.

QVæſtio hæc tres difficultates continet. Prima eſt, An id viribus naturæ nuſquam fieri poſſit. Secunda eſt, num ſaltem repugnet abſoluta Dei virtute fieri. Tertia, vtrum par ſit quoad præſentem difficultatem in omnibus ratio. Quare totidem aſſertionibus propoſitæ quæſtioni ſatisfiet.

Prima aſſertio. Prima aſſertio. Eadem numero res ſemel corrupta non poteſt viribus naturæ eadem numero reproduci. Probatur, quia omne agens naturalę determinatur ad hunc numero effectum producendum per omnes particulares circunſtantias quæ ipſius productionem comitantur

locum, tempus, motum, &c. quæ cùm non poſſint naturaliter eædem numero ſimul concurrere, fit vt non poſſit amplius agens naturale determinari ad eundem numero effectum producendum. Et certè id experientia ſatis probatum videtur: neque enim id naturæ creatæ poſſibile exiſtimandum eſt quod nuſquam hactenus vllius agentis viribus contingit: hinc natum illud Ariſtotelicum axioma, A priuatione ad habitum non dari regreſſum. *Cõfirmatur.*

Secunda aſſertio. Abſoluta Dei virtute poteſt quod ſemel periit idem numero reproduci. Probatur; quia ſi quid obſtaret quominus idem numero reproduci poſſet, illud eſſet maximè quòd idem numero motus, tempus, & actio non poſſent iterum concurrere vt agens determinaretur ad eundem numero effectum producẽdum, vti in præcedente aſſertione docuimus. Verùm hoc non obſtat, quia agens virtutis infinitæ, vt eſt Deus, ab iſtis non dependet vt hunc vel illum effectum producat, ſed omnia ex libera agendi facultate prout vult operatur: vnde illud Apoſtoli: *Qui omnia operatur ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Adde quod ſi res ſemel productas & poſtea deperditas Deus non poſſet reproducere, ſequeretur diuinam potentiam, quæ infinita eſt, ipſa rerum productione diminui, quod abſurdiſſimum eſt. *Secunda aſſertio. Probatur prima.*

Tertia aſſertio. Probabiliſſimum eſt repugnare res natura ſua tranſeuntes, ſiue ſucceſſiuas, ſiue momentaneas eaſdem numero etiam virtute diuina reproduci; verbi gratiâ, motum, [illegible]us, actiones item & paſſiones ſiue inſtan- *Tertia aſſertio.*

taneas, ſiue ſucceſſiuas. Probatur, quia cùm res illæ non ſint permanentes, ſed ſucceſſiuæ, aut momentaneæ, videntur omnino pendere à tempore in quo fluunt, aut ab inſtanti in quo fiunt. Quare cùm repugnet eandem partem, aut momentum temporis imaginarij ſaltem, quod eſt prima menſura omnis mutationis, vnquam recurrere, videtur etiam repugnare, eandem numero actionem, paſſionem, aut motum reproduci. Si obiicias ex præcedenti aſſertione poſſe eundem numero effectum virtute diuina reproduci; iam verò motum, tempus intrinſecum, actionem item & paſſionem eſſe idem numero & realiter cum ipſo effectu ſeu re quæ eadem numero reproducitur; ac proinde ea omnia eadem numero recuperari. Reſpondetur, licèt illa omnia quoad realitatem eadem recuperentur, non tamen quoad formalitatem, ideoque non debent abſolutè & ſimpliciter dici eadem numero. Et certè ſi mundus iſte in nihilum redigeretur, & poſtea ex nihilo reproduceretur, quis dicat eandem fore creationem cum ea quæ ante quinque annorum millia extitit; licèt tamen idem foret numero vtriuſque productionis terminus?

[P]robatur. *[O]biectio.* *Solutio.*

De diuiſione entis in vnum & multa.

QVÆSTIO VI.

Circa diuiſionem entis in vnum & multa, ſiue in vnum & multiplex, ambigitur, præſertim quo tandem pacto vni multa opp[o]nantur. Quod vt commodiùs percipiatur, no[n]nulla prius animaduertenda ſunt: Et qui[d]...

[N]otandum [pri]mo.

imprimis vnum eſſe natura ſaltem prius quauis multitudine, quod vel hinc perſpicuũ eſt, quod Deus primum rerum omnium principium perfectiſſimè ſit vnus, omniſque entium multitudo ab eo profecta ſit; quo fit etiam vt omnia quo magis prope ad illud ſumme vnum accedunt, eo magis vnita & minùs diuiſa ſint. Adde quod poſita quauis multitudine, neceſſariò concedenda eſt vnitas, non contra, poſita vnitate multitudo ſemper ſequitur. Denique quod multitudo non contineretur ſub ente, niſi contineretur ſub vno aliquo ſaltem modo. Vide S. Dionyſ. c. vlt. de diuin. nominib. Porro notandum ex D. Thom. 1. p. q. 11. art. 1. ad 2. ens diuidi per vnum, & multa; quaſi per vnum ſimpliciter, & multa ſecundum quid; eſt enim ens ſimpliciter vnum, & ſecundũ quid multa. Præterea notandum eſt vnum eſſe prius diuiſo, quia nihil diuiſum concipi poteſt quod non prius, ſcilicet antequam diuideretur fuerit vnum; vbi enim nulla præceſſit vnitas, nulla fieri poteſt diuiſio. *Notandum ſecundo.*

His ita poſitis, dicimus cum Ariſtotele 10. Met. c. 6. vnum & multa non opponi contradictoriè, quoniam contradictionis altera pars de [illegible] dici debet, altera de non ente: At vnum & [illegible]ta de ente, nuſquam verò de non ente per ſe [illegible]roprìè dicuntur: Nec etiam opponi relatiuè, [illegible]ue enim illa mutuo ſe ſemper actu inferunt, [illegible]ue enim propriè quis dicat vnum eſſe mul[illegible]rum vnum, aut multa eſſe vnius multa. Dicen[illegible]m [illegible]gitur eſt illa aliquo pacto opponi tum pri[illegible]iuè, tum [illegible]tiam contrariè: Priuatiuè quidem [illegible]nt rationem diuiſibilis & indiui- *Quomodo vnum & multa opponantur.*

ſibilis, ſicut linea & punctus dicuntur aliqua ratione opponi priuatiuè, licèt vtrumque ſit poſitiuum. Contrariè verò, quia cùm neutrum reſpectu alterius ſit merè negatiuum aut priuatiuum, & tamen vnum ab alio non mediocriter diſſideat, ea ratione videntur eſſe contraria.

DE VERO.

An Verum ſit propria paſſio entis.

QVÆSTIO VII.

Aſſertio probatur.

VErum eſſe propriam entis affectionem, vel ex eo probari poteſt, quod tria quæ ad rationem legitimæ proprietatis neceſſaria ſunt in ipſo reperiantur. Etenim verum conſequitur ens, deinde cum ipſo reciprocatur, denique addit enti conceptum aliquem formalem diuerſum ab ipſo conceptu entis. Deinde verum primò & per ſe de ente prædicatur: neque tamen vt principium, vel cauſa, vel differentia, ſeu modus contrahens, vel vt pars, ergo vt proprietas. Denique omne ens inquantum ens, id eſt, inquantum eſt aut eſſe poteſt, diuino intellectui conforme eſt: illud autem nihil aliud eſt quàm eſſe verum. Hæc tamen ex ſequentibus quæſtionibus planiora fient.

Quid ſit Veritas, & quotuplex.

QVÆSTIO VIII.

Veritatis in genere deſcriptio.

VEritas in genere deſcribi poteſt: Cóforn tas ſeu adæquatio rei & intellectus. In q definitióne duplex inuoluitur comparatio, vi. intellectus cognoſcentis, ad id quod cognoſcitur: altera rei cognitæ ad intellectum cognoſce tem, vnde nata eſt diſtinctio duplic veritati vna dicitur veritas cognitionis, alte

ritas rei cognitæ. Quibus & tertium genus veritatis licèt minus proprium addi poteſt, nempe veritas ſigni. Quod vt planius intelligatur, notãdum eſt quod docet Ariſtoteles lib. de Interp. c. 3. & 6. Metaph. t. 6. veritatem in tribus diuerſo modo reperiri, nempe in intellectu formaliter, tanquam in ſubiecto; in rebus cognitis fundamentaliter tanquam in cauſa; denique in voce vel in ſcripto figuraliter, vt ita loquar, ſeu repræſentatiuè tanquam in ſigno. Vnde ſicut ſanum denominat animal formaliter tale, medicinam cauſaliter, & vrinam tanquam ſignum ſanitatis quæ eſt in animali, haud ſecus veritas intellectum denominat formaliter verum, res verò obiectas intellectui, cauſaliter; quia nempe ſunt cauſæ veritatis intellectiuæ; denique voces & ſcripta denominantur vera tanquam ſigna illius veritatis quæ eſt formaliter in intellectu, & cauſaliter ſeu fundamentaliter in rebus. Ex quibus patet quod quemadmodum ſanum primò & formaliter dicitur de animali tanquam de præcipuo analogato, de cæteris autem per comparationem ad illud: ſic verum primò & præcipuè dicitur de ſolo intellectu vero, de aliis autem in ordine ad ipſum intellectum. Confirmatur, quia ſicut propoſitiones vocales, vel ſcripta, ſunt interpretes, & ſigna conceptuum animi, ita non dicuntur vera, niſi extrinſecè in ordine ad veritatem intellectus. Idemque ſentiendum de rebus quæ eatenus dicuntur veræ quatenus obiiciuntur veræ cognitioni intellectus: At cognitio ipſa dicitur vera, quia intrinſecè & formaliter

Veritas in tribus reperitur.

Veritas in intellectu propriè reſidet.

Porro diligenter notandum eſt hoc loco nos hactenus locutos eſſe de veritate rerum in ordine ad intellectum creatum: res enim alio modo, & quidem tranſcendentaliter ac magis propriè dicuntur veræ in ordine ad intellectum increatum, quomodo accipi debet veritas, cùm dicitur entis proprietas, de qua ſequenti quæſtione.

In quo poſita ſit ratio veritatis tranſcendentalis.

QVÆSTIO IX.

Quid ſit veritas tranſcendentalis.

VEritas, à qua res creatæ dicuntur veræ, eſt conformitas earum cum intellectu diuino, ſiue cum rationibus formalibus ipſarum, quæ ſunt in mente diuina. Probatur, quia veritas cuiuſque rei, eſt conformitas ipſius cum propria & prima ſui menſura; at hæ rationes formales quæ exiſtunt in mente diuina, quæque ſunt ipſa mens diuina, ſunt propriæ ac primæ menſuræ rerum omnium. Eſt igitur veritas cuiuſque rei cõformitas cum illis rationibus formalibus ſeu diuinis conceptibus. Adde quod res non dicuntur veræ niſi in ordine ad intellectum, in quo propriè & formaliter reſidet veritas. Atqui non dicuntur veræ ea veritate de qua loquimur, nempe veritate tranſcendentali, quia ſunt conformes intellectui creato, cùm decipi poſſit intellectus creatus, imò veritas intellectiua ab ipſarum rerum veritate dependeat. Quocirca neceſſarium eſt vt à conformitate cum intellectu [illegible] cantur veræ.

Eſt autem relatio iſta conformitatis rerum creatarum cum intellectu diuino ipſas contemplante, rationis, non realis. Quo fit vt veritas tranſcendentalis nihil poſitiuum & reale addat Enti, ſicque ens non includatur in formali & præciſa ratione ſuę proprietatis. Vt autem intelligas, quomodo iſta relatio nõ ſit realis, ſciendum eſt intellectum diuinum, licèt reipſa & formaliter vnum, virtute tamen diſtingui in Practicum & Theoreticum. Practicus dicitur, per quem Deus res nouit quatenus ipſas procreat aut procreare ſtatuit, quomodo Idæas appellat D. Thomas rationes rerum factibilium à Deo quatenus ſunt factibiles, Theoreticus verò per quem res nouit vt ſe habent. Relatio igitur conformitatis rerum creatarum ad intellectum diuinum practicum realis eſt, non ſecus ac relatio effectus ad cauſam: fundaturque iſta relatiò in entitate rei creatæ, quo ſenſu aliàs docuimus creaturam referri ad Deum relatione reali tranſcendentali: At relatio conformitatis quam habent res creatæ cum intellectu diuino theoretico ſeu ſpeculatiuo, eſt relatio rationis. Res enim quatenus cadunt ſub intellectum theoreticum, vt ſic, non niſi obiectiuè exiſtunt, ſicque relatio conformitatis cum iſto intellectu quę illis, vt ſic conuenit, non eſt realis, ſed rationis: fundatur enim eiuſmodi relatio in eſſe potentiali & obiectiuo creaturæ, non autem in eſſe actuali.

Relatio conformitatis ad intellectum diuinum nõ eſt realis.

Relatio prædicta conformitatis duplex.

Ex quibus ſequitur veritatem tranſcendentalem nihil aliud eſſe quàm relationem conformitatis rerum ad diuinum intellectum ſpecula-

tiuum: quæ relatio non ſit realis, ſed rationis: ſicque veritas tranſcendentalis rerum dependet ab intellectuali veritate Dei, quæ eſt maximè propria veritas; atque adeo omnis veritatis fons & origo: ſicque ens non poteſt concipi formaliter verum, niſi quatenus cognitioni diuinæ conformatum.

Quid ſit falſum. Ex iis etiam colligi poteſt quid ſit falſum, nempe eſſe deuiationem ab intellectu diuino. Vbi nota nihil hoc modo falſum dici poſſe, niſi quod fictitium & impoſſibile eſt: quæcunque enim poſſibilia ſunt, vt ſic, rationē aliquam ſui habent in intellectu diuino, ac proinde tranſcendentaliter vera ſunt. Nota etiam falſitatem in reali ſubiecto, nēpe in intellectu creato reperiri poſſe, quatenus à rerum obiectarum veritate diſſentit. Res autem ipſæ nonniſi impropriè dici poſſunt falſæ, & quidem in ordine ad intellectum creatum, quatenus falſo concipiuntur, aut propter ſui obſcuritatem intellectum in errorem inducunt.

DE BONO.

An bonum ſit proprietas entis.

QVÆSTIO X.

ETSI de Bono fusè ſatis in ipſo limine noſtræ philoſophiæ moralis diſſeruimus quatenus pertinet ad moralem philoſophum: quia tamen aliter conſideratur à Metaphyſico, nempe quatenus eſt propria quædam entis [illegible], ideo nonnulla ſuperſunt de bono Metaphyſice [illegible]

ſtato explicanda. Et quidem quod ſpectat ad propoſitam difficultatem, reſpondemus bonum eſſe proprietatem entis non ſecus ac vnum & verum, vt ſuprà docuimus. Quemadmodum enim id omne quod eſt, aut eſſe poteſt, inquantum ſaltem eſſe poteſt, diuino intellectui conforme eſt, ac proinde verum eſt: Ita etiam diuinæ voluntati conueniens eſt, ac proinde bonum eſt.

Verùm obiicies, pleraque entia non videri bona: negat enim Ariſtoteles 3. Metap. c. 2. boni rationem inueniri in Entibus mathematicis: Deinde bonum & perfectum reciprocantur: at pleraque entia ſunt imperfecta, vt materia prima. Præterea nonnulla ſunt ex genere ſuo mala, vt actus & habitus natura ſua vitioſi. Denique in diuinis, relationes perſonales omnis perfectionis ac bonitatis ſunt expertes, alioqui aliqua eſſet perfectio in vna perſona quæ non eſſet in altera. Verùm reſpondetur ad primum in entibus mathematicis, quatenus vera ſunt entia, reperiri bonitatem tranſcendentalem veri & realis cuiuſque entis propriam, non verò bonitatem aut malitiam moralem, de quo loco citato videtur loqui Ariſtoteles, cùm ibi expreſſis verbis dicat Mathematicas diſciplinas nullam habere rationem bonorum & malorum. Ad ſecundum reſpondemus, etſi materia prima non ſit perfecta perfectione morali, aut naturali: eſſe tamen perfectam perfectione tranſcendentali: quæ eſt negatio defectus cuiuſque rei in ſuo genere, vt poſteà explicabimus. Idemque ...u de quocunque ente, quod in aliquo

genere imperfectum eſt. Ad tertium reſpondetur, illa quæ in genere morum mala ſunt, in genere entium, & ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſeu entitatem poſſe dici tranſcendentaliter bona. Ad vltimum reſpondemus, valde controuerſum eſſe apud Theologos, vtrum attributa perſonalia, præſertimque relationes perſonales includũt perfectionem quatenus perſonalia ſunt, an non: vtrumque enim valde probabile eſt. Verùm quicquid ſit, cùm eiuſmodi relationes, & alia id genus attributa perſonalia non ſint entia niſi quatenus identificantur cum natura diuina, quæ eſt ipſa eſſentialis bonitas: Nihil etiam abſurdi eſt, ea omnia hoc ſenſu dici bona, imo optima. Ex quibus liquet nihil eſſe ens quod non ſit ſuo modo bonum.

Verùm dices, ſaltem quædam videri bona, quę non ſunt entia, ſicque bonum non reciprocari cum ente. Bonum enim idem eſt quod appetibile, appetuntur autem interdum non entia, vt priuatio vitæ tum ſuæ cùm alienæ, imo poſſet interdum appeti id quod prorſus impoſſibile eſt: ſic Deum non eſſe appetunt damnati. Reſpondemus illa omnia quæ verè non ſunt entia, non eſſe per ſe nec propter ſe appetibilia, ſed vel ratione alicuius entis aut commodi adiuncti, vel certè quatenus entia eſſe putantur, aut aliquam entis rationem induunt. Reſponderi etiam poſſet, cùm bonum dicitur idem eſſe quod appetibile, ibi bonum accipi latè, quatenus complectitur tum reale bonum, cùm apparens: ſicque negandum bonum tranſcendentale conuerti cum appetibili.

Quanam ſit ratio boni tranſcendentalis.

QVÆSTIO XI.

Valde diſſentiunt Metaphyſici in aſſignanda ratione formali bonitatis tranſcendentalis. Quibuſdam enim placet bonũ formaliter eſſe quid reſpectiuum, aliis eſſe quid abſolutum, nonnullis partim abſolutum, partim reſpectiuum. Nobis certè probabiliſſimum videtur bonum ſignificare formaliter aliquid reſpectiuum, nempe relationem conuenientis, connotando tamen aliquid abſolutum, nempe ipſum ens cum quo reipſa identificatur. Quid autem ſit illud reſpectiuum, quod ſignificat bonum, ſeu quænam ſit relatio quam formaliter includit, ſequentibus aſſertionibus declarabimus. *Variæ opiniones.* *Probabilior ſententia.*

Prima aſſertio. Relatio quam bonum addit enti, eſt relatio rationis. Probatur, quia enti reali in genere vt ens eſt, nihil addi poteſt quod habeat rationem entis realis; illud enim non adderetur Enti, ſed in ipſo iam includeretur. *Prima aſſertio.*

Secunda aſſertio. Relatio quam bonum formaliter ſignificat, non eſt relatio finis, aut appetibilis, ſed conuenientis, non quidém relatio finis: non enim id omne quod eſt actu bonum, præſertim tranſcendentale, eſt actu finis, vt in Moralibus docuimus: non etiam relatio appetibilis, quia appetibilitas eſt aliquid poſterius ipſa bonitate Ideo enim aliquid appetibile eſt, quia bonũ eſt, vt ibidem docuimus. Quod igitur bonum formaliter dicat rationem conuenien- *Secunda aſſertio.*

tis probatur, quia nihil in bono reperitur, quod ſit cauſa appetibilitatis quàm conuenientia: in tantum enim aliquid appetitur in quantum vnicuique conueniens eſt. Ratio igitur bonitatis in eiuſmodi relatione poſita eſt.

Tertia aſſertio. Tertia aſſertio. Bonitas tranſcendentalis, cùm ſit prima rerum omnium bonitas, poſita eſt in conuenientia ipſarum cum Deo: quòd ſi bonitatē intelligas etiam increatam, poſita erit in conueniētia, Dei quidem ad ſeipſum,& rerum omnium ad eundem. Vt enim Deus eſt verus atque adeo veriſſimus, quia eſt omnino conformis cōceptui quem habet de perfectiſſimo ente:cætera autem ſuo quæque gradu vera, quatenus maiorem minoremue cum illo vno eodemque cōceptu, qui rerum omnium conceptum eminenter continet, conformitatem habēt. Ita idem eſt bonus, imò optimus bonitate tranſcendētali, quatenus ſibi eſt conuenientiſſimus, cætera autem magis minuſue bona,quatenus plus minúſue diuinæ bonitati congruunt. Confirmatur iſta concluſio, quia ſicut diuina cognitio antecedit omnem creatam cognitionem, ita diuina appetitio quamcūque appetitionem aliam: Ideoque prius res ſunt appetibiles Deo quàm cæteris rebus:res autem non ſunt Deo appetibiles niſi quatenus illi congruētes. Conſiſtit igitur prima rerum bonitas in eo quod Deo conueniant,ſeu diuinæ appetitioni congruant.Vel potius dicendum quod bonitas tranſcēdentalis, poſita eſt in conueniētia ſeu congruitate entitatis cum ipſo ente quæ eſt relatio rationis, cùm ſit relatio rationis ad ſeipſum.Itaque ens dicitu. [illegible],quia ipſ [illegible]

entitas ſeu perfectio ipſi conueniens eſt & congrua, vt alibi notauimus, nempe in 1. p. Theolog. tractatu 1. diſp.4. q. 1.

An idem ſit bonum quod perfectum.

QVÆSTIO XII.

RESpondetur ſicut bonum & ens idem ſunt re ipſa, ratione tamen aliqua differunt: ita quoque exiſtimandum eſt de bono & perfecto. Non videtur autem perfectum tranſcendentaliter ſumptum vllo modo diſtingui ab ente: nihil enim addit quod ab ipſa ratione entis realis præcisè diſtinguatur. Perfectum enim, ſi vim nominis ſpectes, ſignificat id cui nihil deeſt ad ſui rationem, ſiue id cui ſua adeſt entitas & perfectio. Itaque rem eſſe perfectam tranſcendentaliter, eſt, rem eſſe id quod eſſe debet in ratione entis. Ex quo intelligere eſt, perfectum non eſſe proprietatem entis, cùm idem ſit planè quod ipſum ens, ac proinde ratio formalis boni, non eſt ratio formalis perfecti, vt quidam ſibi perſuadent, alioqui bonum, vt ſic, non includeret ordinem ſeu reſpectum aliquem tranſcendentalem ad appetitum, quod communi philoſophorum omnium ſententiæ repugnat.

Quid ſit perfectum formaliter.

Quid ſit malum, & an reperiri poßit aliquod malum abſque bono.

QVÆSTIO XIII.

QVoniam oppoſitorum eadem eſt diſciplina, non abs re videatur de malo non ſecus ac de bono nonnihil hoc loco differere, de quo duę difficulta[illegible] occurr[illegible]nt explicandæ.

Prior difficultas qu. propoſita ſoluitur.

Quod ad priorem ſpectat; reſpondemus malum eſſe priuationem peculiaris alicuius boni: peculiaris inquam, non tranſcendentalis: quoniam ens vt ens non poteſt eſſe malum, ſed in aliqua peculiari ſeu ſpeciali ratione entis. Sic ens naturale malum dicetur, ſi aliquid ei deſit ad ipſius integritatem requiſitum. Ens artificiale malum dicetur, ſi ab artis præceptis nonnihil deficiat. Malum mortale ſi à rectę rationis dictamine aberret. Quare meritò Malum deſcribit Sanctus Dionyſius c. 4. de Diuinis nominibus, id quod corrumpit & deſtruit naturam.

Poſterior difficultas explicatur.

Quod ſpectat ad poſteriorem difficultatem, Reſpondetur nihil adeo eſſe malum quod non habeat aliquid bonitatis adiunctum: ſic vt repugnet dari malũ abſque bono. Omne enim malum cùm ſit priuatio & nō mera negatio, in aliquo ente ſemper fundatur, nam omnis priuatio connotat ſubiectum in quo eſt: atque illud ſubiectum quod dicitur malum, eſt ens, ac proinde vt ſic, eſt bonum bonitate ſaltem tranſcendentali, quæ rationem entis vt ens eſt conſequitur: hinc fit vt ea quæ vel peſſima exiſtimantur, ſecundùm aliquam rationem ſint bona, vt ſæpius inſinuauimus de dæmonibus, prauis habitibus, & actibus.

Obiectio.

Obiicies dari aliquid ſumme bonum, nempe. Deum, proindeque conſentaneum videri vt detur aliquid ſummè ſeu infinitè malum, quod ex conſequenti omni ſpecie bonitatis careat.

Solutio.

Reſpondetur nullam implicare contradictionem dari aliquid infinitum in ratione boni: at verò apertam ſequi contradictionem ſi daretur infinitè malum; eſſet en[illegible] nō eſſe,

eſſet ex hypotheſi quòd daretur; nec tamen eſſet, quia repugnat aliquid verè eſſe quod non ſit verum ens & reale, proindeque non ſit verè bonum ſaltem tranſcendentaliter.

TERTIA DISPVTATIO huius tractatus.

De proprietatibus complexis entis.

De necessario et contingenti.

Quid, & quotuplex ſit neceſſarium.

Qvæstio I.

Neceſſitas eadem plane ac immutabiliter modus quidam eſt entis, quo ſe habet eodem modo & immutabiliter. Dicitur autem ens neceſſarium duobus modis, vel quoad eſſe, nempe quia neceſſariò exiſtit; vel quoad fieri, quia neceſſario productum eſt. Rurſus neceſſarium quoad eſſe dicitur dupliciter; primum quod abſolutè & ſimpliciter habet eſſe immutabile, ita vt repugnet illud non exiſtere, cuiuſmodi eſt ſolus Deus; aliter etiam dicitur neceſſarium quoad eſſe, quod licèt habeat eſſe acceptum ab alio, tamen habet illud eſſe naturaliter incorruptibile, vt Cœli & ſubſtantiæ ſpirituales. Vt autem aliquid neceſſarium quoad fieri dicatur, non ſatis eſt quod à cauſa neceſſario agente producatur, ſed deb[illegible] produci. Nam etſi ignis in [illegible] ab igne neceſſario agéte produ-

Ens neceſſarium dicitur dupliciter.

Quod eſſe

Quoad fieri.

ctus ſit, non tamen fuit neceſſariò productus ſi ignis ad paleam liberè fuerit applicatus, niſi ex hypotheſi quod fuerit applicatus, & reliquæ conditiones requiſitæ ad ignem illud excitandum concurrerint.

An detur ens aliquod ſimpliciter neceſſarium.

QVÆSTIO II.

Aſſertio tenenda.

Prior pars aſſertionis

DEVS optimus maximus eſt ens omnimodè & ſimpliciter neceſſarium; nihilque aliud præter Deum. Prior pars probatur, quia Deus habet eſſe independens ab alio, proindeque illi eſſetiale & abſolutè neceſſarium.

Poſterior pars aſſertionis.

Poſterior pars etiam comprobatur. Cùm enim res omninò ſint aut per eſſentiam, aut per efficientiam, Deuſque ſolus propter ſuam ipſius infinitaté dicatur eſſe per eſſentiam; cætera nonniſi per efficientiam erunt, ſicque accipient eſſe ſuperadditum ſuæ naturæ, & ipſi quodammodo accidentarium: quo fit vt illud eſſe non poſſit dici abſolutè neceſſarium.

Nota.

Vbi aduerte res alias poſſe non eſſe per potentiam phyſicam, nempe res naturales corruptibiles; alias verò per potentiam logicam, ſeu per non repugnantiam duntaxat, vt ſunt res ſpirituales; principiumque mutabilitatis illarum eſſe tum materiam, cùm agens naturale: illam quidem, quia poteſt formam mutare; hoc verò, quia poteſt illam de materia extrudere: Harum verò mutabilitatis principium eſſe finitam naturæ condition[illegible] eiuſque dependentiam ab alio. Ex quo intellig[illegible]re eſt [illegible] omnes

creatas, ſaltem reſpectu potentiæ logicæ dici poſſe contingentes quoad eſſe.

Aduerſus priorem partem Obiectio. Verùm aduerſus priorem partem prædictæ aſſertionis oppones: Si Deus eſſet omnino immutabilis quoad eſſe, immutabilis quoque foret quoad operari, quia operatio diuina immanens eſt Deo eſſentialis. Atqui Deus mutatur quoad eiuſmodi operationem, quia quamdiu aliquid exiſtit, tandiu Deus nouit ſimul etiam & vult illud eſſe. Cùm autem non exiſtit, tunc non amplius Deus nouit aut vult illud idem eſſe. *Confirmatur obiectio.* Adde quod Deus liberè vult ea quæ ſunt extra ſe, ergo mutabiliter, quia liberè velle, eſt ita velle vt poſſit non velle. *Solutio.* Verùm reſpõdetur Deum cognoſcere mutabilia immutabiliter, & temporaria cognitione æterna: quia ab omni æternitate vidit & videt vno quaſi intuitu quicquid inquouis tempore accidit. Itaque cùm diuina cognitio non pendeat à rebus cognitis, nec à tempore non mutatur, licèt res illæ varientur. Itaque Deus in puncto immutabili æternitatis, cui reſpondent omnes temporis differentiæ tanquam ipſi præſentes, per vnicam ſimpliciſſimam notitiam videt rem aliquam per aliquod temporis ſpatium non eſſe & per aliud eſſe. Quod autem per vnicum actum id poſſit præſtare, prouenit ex infinitate & eminentia diuini intellectus. *Ad confirmationem reſponſio.* Ad illud quod addebatur. Reſpõdemus Deũ, & ſi potuerit, non velle ea quę voluit & elegit liberrimè ab omni æternitate, non tamẽ mutabilem dici poſſe; quia non eſt exiſtimandum actus volitionis & nolitionis circa idem obiectum in Deo eſſe op-

poſitos aut minimum diuerſos; ſunt enim actus illi vna ſimpliciſſima potentia, immo eſſentia, quæ vnico actu eminenter continet omnes etiã diuerſiſſimos actus. Quòd ſi Deus in ſacris litteris, conuerti, ſentẽtiam mutare ſignificetur; Reſpondetur iſta omnia Deo tribui per anthropopathiam, vt loquuntur Theologi, & accommodatè ad noſtrum intelligendi captum.

An detur ens ſimpliciter neceſſarium quoad fieri, ſeu ex neceſſaria efficientia ſuæ cauſæ.

QVÆSTIO III.

Aſſertio. RESpondetur nullum eſſe, quia cùm Deus ſit princeps, & ſuprema rerum omnium cauſa, & quidem liberrima ſimul & potentiſſima, plenumque habeat in alias cauſas dominium: poteſt cùm libuerit cuiuſuis entis productioñẽ impedire. *Nota.* Non eſt tamen negandum pleraque neceſſariò euenire in ſuo genere, & poſito ordinario Dei concurſu, qui non ſolet niſi rarò admodum naturalibus agentibus denegari. *Quæſtio.* Quæres, an Deus ſit cauſa neceſſaria reſpectu quorumcumque effectuum, itaut quicquid molitur neceſſariò contingat. *Solutio.* Reſpondemus in Deo duplicem modum operandi conſiderari, vnũ quo ſolus operatur, vt cùm aliquid ex nihilo procreat; alterum quo cum ſecundis cauſis ſiue neceſſariò ſiue liberè operantibus concurrit. Priori modo Deus eſt cauſa neceſſaria, quia nunquam fruſtratur ſuo effectu, nec ab vlla re vnquam impeditur: poſter[illegible] Deus

non eſt ita cauſa neceſſaria vt ſemper ſequatur effectus: quia ſic ſe accommodat creaturis, vt pro illarum conditione modificetur concurſus ipſius diuinæ poteſtatis.

De contingentia, an ſit, quid, & vnde ſit.

QVÆSTIO IV.

QVia contingentia eſt modus ſpecialis entis neceſſitati contrarius, ideo de illa conſequenter agendum eſt.

Quod igitur attinet ad primum quæſitum, patet dari contingentiam, quia dantur effectus contingentes ſiue ex liberis agentibus pendeant; ſiue ex cauſis per accidens, caſu videlicet vel fortuna; Patet etiam ex iis quæ docuimus ex Ariſt. tum in Logica, vbi de futuris contingentibus; tum in Ethica, vbi de libero arbitrio; tum in Phyſica, vbi de cauſis per accidens. *Primum quæſitum. An ſit.*

Quod ad ſecundum quæſitum attinet; Contingentia eſt modus quo res mutabiliter ſe habet ſiue quoad eſſe, ſiue quoad fieri; quando ſcilicet res ita eſt vt poſſit non eſſe, vel ita producitur vt poſſit non produci. *Secundum quæſitum. Quid ſit.*

Quod ſpectat ad tertium quæſitum; ſciendum eſt imprimis rerum contingentiam ſpectari poſſe vel ratione exiſtentiæ, quatenus res poteſt deſinere; vel ratione productionis, quatenus poteſt impediri ne producatur. Contingentiæ ergo priori modo ſpectatæ cauſa prima & generalis eſt volun[illegible] Dei [illegible] vult res quaſdam ſemper eſſe, alias ver[illegible] ad aliquod tempus dunta- *Tertiũ quæſitum, Vnde ſit.*

xat. Cauſa verò peculiaris duplex eſt, vna interna, ſcilicet materia, propter potentiam contradictionis, altera externa, nempe agens contrarium à quo res poteſt interimi. Sin autem contingentia ſpectetur ratione productionis, illius contingentiæ cauſa primaria ſolus eſt Deus, qui cùm voluerit quoſdam effectus eſſe neceſſarios, quoſdam verò contingentes: cauſas quoque alias voluit eſſe, quæ neceſſariò, alias quæ contingenter ſuos effectus producerent. Cùm autem effectuum contingentium quidam ſint voluntarij, quidam verò naturales; voluntariorum cauſa eſt voluntas hominis quatenus libera: naturalium verò duplex dicitur cauſa per accidens, nempe caſus & fortuna, de quibus in Phyſicis.

DE EODEM ET DIVERSO.

Quænam ſint præcipua identitatum & diſtinctionum genera.

QVÆSTIO V.

QVoniam tot eademque ſunt identitatum genera, quot diuerſitatum ſeu diſtinctionum; præſenti quæſtioni ſatisfactum fuerit, ſi omnia diſtinctionum genera expoſita fuerint. Sunt igitur in genere tria diſtinctionum genera, ſcilicet diſtinctio realis, à natura rei, & rationis: de quibus ſigillatim dicendum eſt; ſi priùs notaueris diſtinctionem realem eſſe omnium maximam; diſtinctionem à natura rei, minorem; denique diſtinctionem rationis, eſſe minimam:

Tria diſtinctionum genera.

& quidem in diſtinctione reali haberi rationem exiſtentiæ; in diſtinctione à natura rei haberi rationem eſſentiæ ſeu naturæ; denique in diſtinctione rationis haberi maximè rationem noſtri conceptus formalis.

Quomodo ſe habeat diſtinctio realis.

QVÆSTIO VI.

Diſtinctio realis dicitur qua aliquid ab alio diſtinguitur vt res vna ab alia re. Vt autem vnum ab alio diſtinguatur tanquam res à re, non ſatis eſt, vt vno ſublato alterum poſſit remanere; ſed neceſſarium eſt vt vel ſeorſim eſſe poſſint per diuerſas exiſtentias ſaltem virtute diuina; vel vt eorum vnum habeat rationem producentis, alterum verò rationem producti. Prius eſt neceſſarium in rebus creatis inter ſe comparatis, quas tūc iudicamus reipſa ſeu tanquam rem à re differre, cū non repugnat eas eſſe ſeorſim: poſterius ſufficit in diuinis, & rebus creatis reſpectu Dei; nam perſonę diuinæ nō poſſunt ſeorſim ſeparatæ exiſtere, cùm vna ſit in altera per circumínceſſionem, vt loquūtur Theologi, & tamen realiter diſtinguuntur, quia vna reſpectu alterius eſt producens, altera verò producta. Similiter repugnat creaturas à Deo ſeorſim ſeparatas exiſtere, cùm ab ipſo tanquam à cauſa conſeruante in ſuo eſſe dependeant, & tamē ab ipſo realiter diſtinguntur, quia verè ab ipſo ſunt productæ. Huius rei ratio eſt, quia nihil producit ſeipſum, ideoque neceſſarium eſt, vt id quo[illegible] productione ſit res diſt[illegible] à re producente. Cæterùm huius

Quidnam requiratur vt vnum ab alio realiter diſtinguatur.

Diſtinctionis realis gradus triplex.

diſtinctionis realis, qua vnum reipſa diſtinguitur ab alio, triplex eſt gradus. Primus inter ipſa ſuppoſita quæ primò per ſe realiter diuerſa ſunt; vt inter diuinas perſonas, inter Petrũ, Paulum, hunc & iſtũ lapidem, & inter ea quę actu ſunt in diuerſis ſuppoſitis creatis, vt inter accidentia quæ ſunt in Petro, & ea quæ ſunt in Paulo.

Secundus inter ea quæ poſſunt eſſe diuerſa ſuppoſita, vt ſunt partes totius cōtinui præſertim homogenei, vt inter partem pedalem & alteram partem pedalem eiuſdem ligni bipedalis; itemque inter diuerſa membra cuiuſlibet corporis heterogenei, quæ actu ſeparata quædam ſunt ſuppoſita, licet ſuo modo imperfecta.

Tertius gradus eſt eorum quæ poſſunt eſſe in diuerſis ſuppoſitis, vel vt partes ipſorum, vel vt accidentia eorundem. Sic materia & forma eiuſdem compoſiti à ſe inuicem diſtinguuntur; itemque multa accidentia quæ in eodem ſubiecto inſunt, cùm in diuerſis eſſe non repugnet.

Quomodo ſe habeat diſtinctio à natura rei.

QVÆSTIO VII.

Quid ſit hæc diſtinctio.

DIſtinctio à natura rei eſt qua aliquid ab alio diſtinguitur præciſa intellectus operatione, ſiue illud ex alia parte diſtinguatur realiter, ſiue nō.

Quotuplex ſit.

Diſtinctio hæc eſt triplex; nimirũ formalis, modalis, & potentialis. Formalis autem diſtinguitur in formalem eſſentialem & formalem puram. Formalis eſſentialis eſt qua diſtinguntur diuerſæ eſſentiæ, entitateſue ſiue ſi[illegible] ſiue [illegible]poſitæ, & ea quæ habent diuerſas e[illegible] [illegible]

tateſue; aut ita ſunt inter ſe affecta; vt aliquid eſſentiæ entitatiſue includatur in vno quod non includatur in altero. Hoc pacto diſtinguuntur naturæ ſeu eſſentiæ hominis & equi, Petri & Pauli, itemque homo & equus, Petrus & Paulus, animal & homo, ſenſitiuum & rationale. Formalis pura eſt ea, qua plura diſtinguuntur ſuis rationibus formalibus obiectiuis, licet eſſentia & entitate non differant, quia vnum nihil entitatis aut eſſentiæ includit, quod alterum non includat: quomodo non tantùm diuinę perſonę inter ſe, ſed etiam relationes ipſæ perſonales diſtinguuntur; non enim tantùm realiter, ſed etiam à natura rei & quidem formaliter hoc ſenſu diſtinguuntur.

2. Modalis.

Modalis diſtinctio eſt, quo entia per modos qui non ſunt formaliter entia, aut ipſi modi tum inter ſe tum ab entibus diſtinguuntur, quo pacto quantitas exiſtens in ſubiecto diſtinguitur à ſeipſa extra ſubiectum exiſtente. Quo etiam modo diſtinguitur natura ſubſiſtens in proprio ſuppoſito à ſeipſa ſubſiſtente in alieno, qualis etiam diſtinctio reperitur inter eſſentiam & exiſtentiam, & inter ipſos varios exiſtédi modos, vt inter modum quo accidens exiſtit coniunctum cum ſubiecto, aut ab eodem ſeparatum, & quo ſubſtantia exiſtit in proprio ſuppoſito vel alieno.

3. Potentialis

Potentialis eſt ea, qua partes integrantes totius homogenei, vt partes aquæ dum in eo ſunt diſtinguuntur, quatenus ſunt poteſtate ab eadem ſeparabiles, & à ſe inuicem: nec enim repugnat eiuſmodi partes à ſe inuicem realiter diſtingui: quæcunque autem realiter diſtinguuntur, diſtinguuntur etiam [illegible] ...muis non è contra.

Quomodo ſe habeat diſtinctio rationis.

QVÆSTIO VIII.

Diſtinctio rationis duplex.

TErtium genus diſtinctionis eſt diſtinctio rationis quæ fit per ſolum intellectum, eademque duplex eſt : Vna, quæ nullum in rebus habet fundamentum cur res fiant multiplices, quæ nullo modo ſunt multæ, vt ſi Socratem quatenus ſubiectum eſt in iſta propoſitione, Socrates eſt, Socrates ab ipſomet diſtinguas quatenus eſt attributum in eadem propoſitione. Eodem modo etiam diſtinguuntur conceptus obiectiui cõcreti ab abſtractis ſubſtantiarũ vniuerſalium, vt ſi humanitatem diſtinguas ab homine : eodẽ genere diſtinctionis diſtinguũtur non entia inter ſe, itemque entia rationis inter ſe:dicique ſolet hęc diſtinctio rationis ratiocinantis. Altera eſt rationis ratiocinatæ, quę fit ab intellectu pro varia occaſione in rebus ipſis inuẽta, quomodo in lumine diſtinguitur vis calefactiua ac exſiccatiua:& Theologi diſtingunt diuina attributa, tum à diuina eſſentia, cùm à ſe inuicem.

DE ACTV ET POTENTIA.

Quid ſit ens eſſe in actu vel in potentia.

QVÆSTIO IX.

QVemadmodum eſſe neceſſarium vel contingens, eſſe idem vel diuerſum ; ita eſſe in actu vel potentia, p[illegible] ...omplexa

eſt; eo quod entium quędam ſunt in actu,quædam in potentia,verumque ſit generatim aſſerere omne ens eſſe in actu vel in potentia.

Notanda hæc tria.

Verùm, vt hanc proprietatem entis diſtinctiùs intelligas, aduerte iſta tria diſtingui, nempe ens eſſe actu vel potentia, ens eſſe actum vel potentiam, & ens eſſe in actu vel in potentia. Dicitur enim ens eſſe actu, quod verè exiſtit; eſſe verò potentia quod nondum eſt, poteſt tamen aliquando eſſe. Ens verò eſſe actum nihil aliud eſt, quàm eſſe perfectionem ſiue complementum alterius. Eſſe potentiam nihil aliud eſt, quàm eſſe aptum ad patiendum vel agendum. Denique ens eſſe in actu, eſt ipſum ens habere actum aliquem ſeu perfectionem: eſſe verò in potentia, eſt ipſum ens habere potentiam ad aliud; itaut eſſe in actu dicat modum quendam entis, quatenus habet aliquem actum: eſſe verò in potentia dicat modum entis quatenus habet potentiam ad aliquid. Ex quo intelligere eſt quid ſit diſcriminis inter actum & eſſe in actu: item inter potentiam & eſſe in potentia: quod actus & potentia ſint entia duntaxat incompleta ſecundùm vſitatam acceptionem, vel modi entium incompletorum: at verò eſſe in actu vel in potentia, ſunt modi entis completi: quod eſt obiectum Metaphyſicæ. Illud etiam notatu dignum eſt, actum & potentiam tripliciter ſpectari poſſe, nempe vel tanquam inferiora quædam, ſeu partes ſubiectiuas entis, quomodo formaliter ſunt entia etiam completa: vel tanquam interna quædam entis principia ſeu partes [illegible] entis completi, quomo-

Eſſe actu vel potentia.

2. Eſſe actum vel potentiā.

3. Eſſe in actu vel in potentia.

Actus & potentia tripliciter ſpectari poſſunt.

do ens omne creatum completum, dicitur conſtare actu & potentia, quomodo dici etiam poſſunt entia, ſed incompleta: vel denique tanquam proprietates entis complexas, quomodo impropriè actus & potentia ſumuntur pro eſſe in actu & in potentiâ, quomodo non dicuntur entia, ſed modi entis.

Actus dicit perfectionē, potentia verò imperfectionem.

Porrò ſicut actus ſemper aliquid perfectionis ſignificat, ita potentia quatenus actui opponitur, ſemper aliquid imperfectionis inuoluit. Quare in quouis compoſito ſiue phyſico ſiue metaphyſico, pars nobilior actus dicitur; deterior verò potentia, vt in corpore phyſico, forma dicitur actus, materia verò appellatur potentia; & in compoſito metaphyſicè ſpectato, differentia dicitur actus, genus verò potentia. Denique id omne quod aduenit, complet, & perficit, dicitur actus; quod verò ſuſcipit, completur & perficitur, dicitur potentia. Si quæras vtrùm actus & potentia ſint ſemper in eodē genere? Reſpondetur id eſſe neceſſarium in actu & potentia eſſentiali, vel componente, ex quibus fit vnum per ſe: non verò in aliis, vt patet in materia quæ eſt de genere ſubſtantiæ, & accidentibus ad quæ ſe extendit ipſius materiæ potentia. Sic potentia agendi & operatio quę eſt actus illi reſpondens, ſunt in diuerſo genere.

De potentia actiua & paſſiua.

QVÆSTIO X.

CVM docemus hîc proprietatem entis complexam eſſe vt ſit [illegible] potentia:

per illud eſſe in potentia, intelligitur eſſe in potentia ad agendum vel patiendum, quæ dicitur potentia actiua vel paſſiua; de qua duo præſertim explicanda ſunt.

Primum eſt, quid ſit. Reſpondetur potentiam actiuam eſſe principium tranſmutandi ſeu traducendi aliquid à non eſſe ad eſſe, ſiue ſecundũ ſubſtantiam, ſiue ſecundùm accidens: potentiam verò paſſiuam eſſe principium quo aliquid trãſmutari poteſt, idque ſecundùm eſſe ſubſtantiale vel accidentarium: Ex. gr. malleus dicitur eſſe in potentia actiua vt tundat, lapis in potentia paſſiua vt tundatur. Itẽ ignis in potentia actiua vt calefaciat, lignũ verò in potẽtia paſſiua vt calefiat. *Prima difficultas, Quid ſit.*

Alterum, vtrùm cuilibet potentiæ actiuæ reſpondeat paſſiua eiuſdem generis ipſi adæquata, & è cõtra. Cui reſpondetur, cùm duplex ſit potentia, altera diuina, altera naturalis & creata, diſtinguendum eſſe imprimis de potentia diuina, illa enim tripliciter ſpectari poteſt. Primò quidem prout conformatur potẽtiæ actiuæ naturalium agentium, quomodo nihil niſi naturale producit, & quidem illi potentiæ Dei ordinariæ reſpondet potentia paſſiua naturalis. Secundò ſpectari poteſt potentia diuina prout ſe extendit ad ſuper naturales quoſdam effectus producendos in ipſis rebus naturalibus: ſic enim Deus poteſt aquæ baptiſmali conferre vim productiuam gratiæ, & animæ rationali tum gratiæ tum gloriæ dotes infundere: cui diuinę potẽtiæ reſpondet in rebus ipſis potentia paſſiua obedientialis. Tertiò ſpectari poteſt quatenus ſe vlterius adhuc extendit ad quoſdam effectus producen- *Secunda difficultas, an cuilibet potẽtia actiua reſpondeat paſſiua. Reſpõdetur Primo de potentia diuina*

dos etiam extra omne ſubiectum naturale ex nihilo, cui diuinæ potentiæ reſpondet potentia paſſiua logica, ſeu nonrepugnantia, quam dicunt eſſe obiectiuam, ſeu rerum poſſibilitatem: neque enim Deus poteſt aliquid quocumque modo producere niſi ipſum ſit poſſibile.

Reſpondetur ſecundo de potentia creata

Quod attinet ad potentiam creatam ſeu naturalem: Reſpondetur primo cuilibet potentiæ actiuæ naturali reſpondere paſſiuam eiuſdem generis, hoc eſt, naturalem tum reſpectu accidentium, quàm formarum ſubſtantialium; quæ per potentiam actiuam produci poſſunt, quamuis ſit diſcrimen aliquod inter potentiam quam habet materia ad formas materiales quæ ex illius poteſtate educuntur, & eam quam habet ad formas ſpirituales, videlicet ad animas rationales, vt dictum eſt in Phyſicis. Secundo reſpondetur non eſſe neceſſe vt cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali reſpondeat actiua eiuſdem ordinis, vt patet in materia prima quæ habet potentiam naturalem ad omnes formas etiam præteritas, vt aliàs docuimus, cùm tamen non detur potentia actiua naturalis quæ poſſit illas excitare, ſed tantùm ſupernaturalis, nempe omnipotentia Dei.

De potentia neutra.

QVÆSTIO XI.

POtentiã neutram appellant Philoſophi paſſiuam quandam potentiam rerum naturalium in ordine ad [illegible] quæ [illegible]raliter ab ipſis neque appetuntur, neque reſ[illegible]giuntur. De [illegible]ua

quæſtio eſt vtrùm ſit eadem ac naturalis potentia paſſiua, de qua præcedenti quæſtione diſſeruimus: an verò diuerſa ſit, itaut neque ſit naturalis, neque violenta, ſed mediæ conditionis, nempe neutra.

Potentia paſſiua conſiderari poteſt dupliciter.

Quod vt intelligas, notandum eſt potentiam paſſiuam conſiderari poſſe dupliciter: primò quidem ratione ſolius principij receptiui reſpectu quorumdam actuum, videlicet materiæ, quo modo potentia paſſiua reſpectu cuiuſcumque formæ dicitur naturalis: nihil enim accidere poteſt rebus naturalibus quod ſit materiæ ſecundùm ſe ſpectatæ violentum, cùm ipſius naturalis appetitus feratur ad quaſlibet formas naturales: Altero modo ſpectari poteſt potentia paſſiua ratione totius compoſiti naturalis, hoc eſt, non tantùm ratione materiæ, ſed etiam ratione formæ; quomodo potentia paſſiua reſpectu quorumdam actuum dicitur naturalis, reſpectu aliorum violenta, denique reſpectu aliorum neutra, hoc eſt, neque naturalis, neque violenta; exempli gratia, ſi ſpectes potentiam paſſiuam ignis ad motum ſurſum, deorſum, & circularem ratione ſolius materiæ præciſæ, ſanè erit naturalis; materia enim eſt capax cuiuſcumque motus indiſcriminatim: ſi verò illam ſpectes ratione ignis, cùm ſit naturale igni ſurſum ferri, violentum ferri deorſum: denique circunferri neque naturale, neque violentum: hinc ſit vt potentia ignis ad motum ſurſum ſit naturalis, ad motum deorſum violenta, denique ad motum circularem [illegible]. Eſt autem hæc potentia neutra, realiter eadem cum potentia paſ-

Potentia Naturalis. Violenta. Neutra.

ſiua naturali totius compoſiti, diſtinguitur tamē ab ipſa ex natura rei, aut ſaltem ratione ratiocinata, idque propter diuerſam habitudinem ad diuerſos actus: reſpectu enim quorumdam dicitur naturalis, reſpectu verò aliorū dicitur neutra

Vtrùm admittenda ſit potentia obiectiua.

QVÆSTIO XII.

Potentia obiectiua non eſt aliquid reale.

Etsi non videatur negandum rebus in priori ſaltem naturæ inſtanti quam exiſtant competere poſſibilitatem, qua dicuntur poſſe produci ſeu poni actu extra ſuas cauſas, quæ poſſibilitas poteſt dici potentia obiectiua, negandum tamen eſt illam poſſibilitatem ſeu potentiam obiectiuā quæ concipitur, conuenire enti priuſquam exiſtat aut producatur, eſſe aliquid poſitiuum & reale: nihil enim aliud formaliter eſſe videtur obiectiua illa potentia quàm nonr epugnantia, ſeu carentia repugnantiæ in re producenda vt ſit, vel fiat; quam alij vocant potētiam logicam. Ex quo intelligis entia realia futura nō dici poſitiuè poſſibilia, niſi forte extrinſeca denominatione à potentia aliqua actiua poſitiua à qua poſſunt produci, vel à potentia paſſiua ſubiecti præexiſtentis ex qua poſſunt educi.

Vtrùm detur potentia obedientialis.

QVÆSTIO XIII.

Aſſertio ſecunda.

Communis Theologorum ſententia eſt, admittendam eſſe eiuſmodi potentiam obedientialem, qua ſubiectum aliquod naturā-

le dicatur poſſe recipere formas ſuapte natura ſupernaturales, vt ſunt fides, gratia, &c. dixi ſuapte natura ſupernaturales, quia etſi effectus aliquis ſupernaturaliter producatur, ſi tamen non fuerit natura ſua ſupernaturalis, non alia quàm naturalis potentia requiretur ad eum recipiendum. Eſt autem diſcrimen inter potentiam paſſiuam, naturalem, & obedientialem, quod naturalis præterquam quod ſit capax recipiendi alicuius actus, ad eum naturaliter aſpirat, ſeu naturalem habet ad eum inclinationem: obedientialis verò ſolam dicit capacitatem recipiendi actum ſupernaturalem, idque per comparationem ad diuinam poteſtatem abſque vlla inclinatione, aut appetitu naturali ad eundem actum. Præterea differt potentia logica ſeu non repugnantia, à potentia obedientiali, quod hæc ſupponat ſemper aliquid reale in quo ſit, videlicèt ſubiectum quod poſſit ſupernaturalem actum recipere; illa autem nequaquam, cùm in pura negatione repugnantiæ poſita ſit. Si quæras vtrùm quemadmodum datur potentia paſſiua obedientialis, detur etiam obedientialis actiua? Reſpondeo probabile eſſe illam dari: poſſunt enim non tantùm in recipiendo, ſed etiam in agendo ſupra ſuæ naturæ vim poteſtati diuinæ obſequi agentia naturalia, vt patet in aqua Baptiſmi, quæ per potentiam obedientialem actiuam concurrit etiam phyſicè, vt docent Theologi, ad productionem gratiæ, qui eſt effectus ſupernaturalis in eo qui ſacroſancta illa baptiſmi aqua abluitur. Verùm hæc de proprietatibus entis dicta ſuffic[iant].

Quid differat potentia obedientialis à paſſiua naturali.

Quid differat à potentia Logica.

Dubitatio.

Solutio.

QVARTA PARS METAPHYSICÆ,

SEV *TRACTATVS DE partibus Entis.*

res huius tractatus diſputationes.

PArtes entis hoc loco ſubiectiuas, hoc eſt, ipſius ſpecies intelligimus, in quas analogicè diuiditur ens, vt ſunt ſubſtantia & accidens; cumque ſubſtantia alia ſit creata, eaque vel ſpiritualis, vel corporea; alia verò increata, nempe Deus; idcirco de ijs deinceps, prætermiſſâ ſubſtantiâ corporeâ, quæ ad Phyſicum, non ad Metaphyſicum pertinet, diſſeremus: atque adeo tractatum iſtum in tres diſputationes diuidemus: quarum prima erit de ſubſtantia & accidente in genere: ſecunda de ſubſtantia creata ſpirituali ſeu de intelligentijs; tertia, de ſubſtantia increata, nempe Deo Optimo Maximo, vt in eum finem omnis noſtra hæc Philoſophica inſtitutio referatur ac deſinat, à quo veritatis ac ſapientiæ lumen omne deriuatur.

PRIMA DISPVTATIO huius tractatus.

De ſubſtantia & accidente generatim.

Qui differat ſubſtantia ab accidente.

QVÆSTIO I.

PAuca ſuperſunt de ſubſtantia & accidente generatim explicanda, præter ea quæ in tertio tractatu primæ partis Dialecticæ tradidimus. Quod verò ſpectat ad præſentem quæſtionem, reſpondemus multiplex eſſe diſcrimen inter vtrumque: differunt enim ratione, dignitate, & ordine; Ratione quidem ſeu definitione & natura differunt, quòd ſubſtantia definiatur Ens per ſe: Accidens verò definiatur, Ens per aliud, ſiue in alio: quod illa nullo, hoc verò ſemper aliquo ſubiecto indigeat in quo exiſtat, & quo ſublato pereat neceſſe eſt. Subiectum autem accidentis ſubſtantia eſt, quare cùm accidens non niſi per ſubſtantiam ſit ens, idcirco dicitur entis ens, atque adeo ipſum ens, nonniſi analogicè, hoc eſt, præcipuè de ſubſtantia, & minùs præcipuè de accidente prædicatur, vt ſupra docuimus. Deinde dignitate differunt, quòd ſubſtantia longe nobilior ſit accidente, cùm ab ipſa accidens dependeat, nec niſi in ordine ad ipſam definiri poſſit: Adde quod ſubſtantia nobiliori modo exiſtat quàm accidens, & accidens ſit propter ſubſtantiam [illegible] ſubſtantia propter

Subſtantia & accidens differunt. Primo ratione.

Secundo dignitate.

Tertio ordine accidens. Denique ordine differunt, quòd ſubſtantia ſit prior accidente temporis & naturæ ordine: temporis inquam, tum quia datur aliqua ſubſtantia, quæ tempore vel potius æternitate antecedit quodlibet accidens, nẽpe Deus optimus maximus; tum quia ſubiectum poteſt eſſe prius tempore eo accidente quod in ipſo recipitur; at nullum accidens poteſt eſſe prius tempore ſuo ſubiecto: ordine verò naturæ, quia omne ſubiectum eſt natura prius iis quæ ſunt in illo.

In quo forma accidentalis cum ſubſtantiali cõuenıat Porro accidens non mediocrem habet conuenientiam cum forma ſubſtantiali: vt enim accidens nequaquam exiſtit à ſubiecto ſeparatum; ita nec forma ſeiungi poteſt à materia in qua ſemel recepta eſt: Et quemadmodum accidens, ita & forma definiuntur in ordine ad ſuum *In quo differant.* ſubiectum: & ſicut ex accidente & ſubiecto eſſe aliquod accidentarium, ita ex materia & forma eſſe ſubſtantiale conſtituitur. Differunt tamen in multis. Primo, quod ſubiectum formæ ſubſtantialis, nempe materia prima, naturaliter non poſſit eſſe ſine illa, aut alia loco illius ſuccedente: aut ſubiectum poteſt omnino priuari ſua forma accidentaria, etſi nulla ſuppleatur, vt cùm aër priuatur lumine, qui nempe non deſinit eſſe ens completum abſque illa. Secundò ex forma ſubſtantiali & materia fit vnum per ſe, quia ſe habent vt actus & potentia eiuſdem generis: at ex forma accidentaria & ſubiecto non item. Tertiò, forma ſubſtantialis ſecundùm ſe, eſt eſſentialiter incompleta: at verò forma accidentaria eſt in ſua [illegible] rmali complete

ta; ideoque collocari poteſt in directa ſerie ſuæ categoriæ, non item forma ſubſtantialis.

In quo poſita ſit formalis ratio accidentis, & an poſſit Deus conſeruare accidens ſeorſim à ſubiecto.

QVÆSTIO II.

CVm vnumquodque per id conſtituatur, per quod præcipuè ab aliis diſtinguitur: conſtet autem ex præcedenti quæſtione accidens à ſubſtantia diſtingui, præſertim quòd non exiſtat per ſe, ſed in alio, quod eſt inhærere: hinc fit vt meritò arbitremur formalem rationem accidentis in eiuſmodi inhærentia poſitam eſſe. Verùm cùm aliud ſit accidens actu inhærere, aliud verò poſſe inhærere, hinc duplex inhærentia diſtinguitur; vna actualis, cùm actu inhæret accidens; altera aptitudinalis, cùm accidens licèt actu non inhæreat, poteſt tamen inhærere. Dicimus autem rationem formalem ſeu eſſentiam accidentis non in actuali, ſed in aptitudinali inhærentia poſitam eſſe. Sicque licèt accidens concipiatur ſeparatum à ſubiecto, non deſinit propterea eſſe eſſentialiter ac formaliter accidens, quia concipitur ſemper aptum vt inhæreat ſubiecto.

Inhærentia duplex.

Accidens ſeparatum eſt ſemper accidens.

Sicque nihil repugnat Deum (qua eſt infinita poteſtate) ſeparare accidens à ſubiecto, illudque ſeparatum conſeruare, quod fide credimus accidere in auguſtiſſimo Euchariſtiæ ſacramento. Si quid enim obſtaret, illud eſſet maximè quod videretur euerti ratio accidentis: tunc enim verè non inhæreret: ſicque non v

dens. Reſpondetur enim, etſi tunc non inhæreat, ſemper tamen eſſe accidens, quia ſemper manet aptum inhærere. Obiicies forte: Eſſe accidentis eſt ineſſe, at ſi ſeparetur à ſubiecto non inerit, ergo verè non erit. Reſpondetur veram eſſe maiorem vt plurimum, & iuxta ordinariam naturæ legem, ſi intelligatur de inhærentia actuali, non tamen ſemper: ſi tamen de inhærentia aptitudinali intelligatur, ſemper quidem vera erit illa propoſitio; hoc nimirum ſenſu, quod eſſe accidentis, eſt poſſe ineſſe: & tunc negandum eſt accidens ſeparatum non ineſſe in eodem ſenſu, nempe non poſſe ineſſe.

Obiectio.

Solutio.

Quomodo accidens conueniat nouem ſummis generibus.

QVÆSTIO III.

Aſſertio tenenda probatur.

CVM ex decem ſummis generibus nouem ſint accidentia, vt conſtat ex iis quæ docuimus in Logica; Quæritur vtrùm ratio accidentis in genere conueniat illis ſynonymè, an verò analogicè duntaxat. Reſpondetur nonniſi analogicè conuenire: alioqui darentur duo duntaxat ſumma genera, primò inter ſe diuerſa, quod repugnat doctrinæ Peripateticæ. Deinde nullus eſt conceptus obiectiuus accidentis ratione ſimpliciter præciſus à conceptibus inferiorum, adeo vt dum concipitur accidens vt accidens, nulla quidem natura ſpecialis alicuius accidentis determinatè concipiatur: neque etiam præciſa aliqua entitas ab entitate nouem ſummorum ge-
...s illæ omnes in confuſo ... ia-

determinatè concipiuntur. Denique docuimus, in Logica rationem entis, ac proinde accidentis inquantum eſt ens, magis propriè quibuſdam accidentium generibus conuenire quàm aliis.

Si obiicias, rationem ſubſiſtendi ſeu per ſe exiſtendi contrahere ens ad verum genus ſynonymum ſubſtantiæ, proindeque rationem inhærendi ſeu exiſtendi in alio, illud idem ens contrahere ad verum & ſynonymum genus accidentis, cùm vtrinque par eſſe ratio videatur. *Obiectio.* Reſpondemus diſparem eſſe rationem ſubſiſtentiæ & inhærentiæ, illa enim ſignificat modum eſſendi vniformem eodem modo ſe habentem in omnibus completis ſubſtantiis, at verò inhærentia aptitudinalis ſignificat aptitudinem modificandi ſubſtantiam ipſi inhærendo, non præcisè eandem, ſed abſolutè & ſimpliciter multiplicem; ideoque accidens quod per illam conſtituitur, non eſt aliquid præcisè & ſimpliciter vnum. *Solutio.* Quare concludendum eſt accidens reſpectu nouem ſummorum generum eſſe genus analogum duntaxat, non ſynonymum.

An idem numero accidens poſſit ſimul eſſe in pluribus ſubiectis, & an plura numero accidentia poſſint ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

QVÆSTIO IV.

DVæ hîc difficultates inter ſe ſatis connexæ proponuntur. Quod igitur ſpectat ad priorem, reſpondetur naturaliter fieri non poſſe, vt ...m numero accidens ...

ſubiectis: eo quod vnitas numerica accidentium naturaliter pendet ab vnitate numerica ſubiectorum, ita vt vnicum numero accidens, vnicum numero ſubiectum neceſſariò deſideret. Diximus autem naturaliter, nam virtute diuina id fieri poſſe minimè repugnat; ſicut nec repugnat eadem virtute vnum idemque numero corpus in pluribus locis collocari.

De poſteriori difficultate. Quod verò ſpectat ad poſteriorem difficultatem, nihil quidem videtur repugnare virtute diuina plura accidentia numero duntaxat diuerſa in eodem ſubiecto collocari; ſicut nec diuinæ poteſtati repugnat plura corpora in eodem loco reponere. An verò id naturaliter poſſit contingere, & quomodo, ſequentibus concluſionibus explicabitur.

Prima concluſio. Prima concluſio. Accidentia quæ per motum phyſicum, veramque mutationem producuntur, non poſſunt vt plurimùm eſſe plura numero eiuſdem generis in eodem ſubiecto. Cùm enim per vnicum numero accidens ſubiectum agenti phyſico ſufficienter ſimile reddatur, non eſt quod agens, aliud numero diuerſum in eodem ſubiecto producat.

Secunda concluſ. Secunda concluſio. Ex qualitatibus quę in vnam intenſiorem coaleſcunt, fieri non poteſt vt dentur plures numero diuerſæ in eodem ſubiecto: nulla enim eſt alia ratio quare plures gradus caloris, verbi cauſa, vnicum numero intenſiorem calorem conſtituant, quàm quia ſimul omnes in eodem numero ſubiecto recipiuntur: quo fit, vt, ſi omnes illi gradus caloris in diuerſis ſubiectis

omnes remiſſi & nume

ro diſtincti.

Tertia concluſio. Conſtat ex iis quæ docuimus in Logica, vbi de relationibus, poſſe accidentia relatiua plura numero eſſe in eodem ſubiecto: Exempli gratia, poſſunt eſſe plures paternitates in eodem patre ad plures filios. Nec tantùm relatiua, verumetiam pleraque abſoluta poſſunt eſſe plura numero in eodem ſubiecto, vt patet in ſpeciebus intentionalibus duorum candidorum & ſonis, Adde etiam continuitates & ſucceſſiones quæ videntur eſſe eiuſdem rationis in quocumque motu; proindeque cùm non repugnet ſubiectum aliquod idem numero diuerſis motibus ſimul affici: poterunt in eodem ſubiecto reperiri plures continuitates & ſucceſſiones numero diuerſæ. Cæterùm cùm duarum lucernarum lumina concurrunt in aëre medio, non eſt exiſtimandum duo lumina remanere diſtincta, ſed ex iis vnum numero intenſius lumen coaleſcere. *Tertia concluſio.* *Nota.*

SECVNDA DISPVTATIO huius tractatus.

DE SVBSTANTIA CREATA ſpirituali, ſeu de Intelligentiis.

An dentur intelligentiæ.

QVÆSTIO I.

INtelligentias, hoc eſt, ſpirituales ſubſtantia è medio ſuſtulerunt inter Iudæos Saducæi, ...r paganos Athei: at verò non modò ratio...

ſed & fides Chriſtiana docet dari Angelos ſeu naturas quaſdam intelligentes ſublimioris conditionis quàm ſint reliquæ omnes corporeæ: & quamuis id ex ordinariis naturæ effectibus demonſtrari nequeat, cùm res corporeæ nullam habeant neceſſariam cum illis cognationem, niſi fortaſſe iuxta Ariſtotelicum dogma, dicas ex motu cœleſtium orbium neceſſariò colligi intelligentias ipſorum motrices. Verùm aliàs docuimus non eſſe neceſſarias Ariſtotelis demonſtrationes, quibus id quibuſdam neceſſariò inferri videtur, dari tamen Angelos ipſe totius mundi ordo videtur conuincere, ad quem ſpectat vt non niſi adhibitis extremis media colligantur. Cùm igitur conſtet in hac rerum vniuerſitate dari res quaſdam partim corporeas, partim ſpirituales, nempe homines; conſentaneum eſt, vt ſicut ex vna parte dantur res planè corporeæ homine inferiores, ſic ex alia parte dentur res planè ſpirituales ipſo homine ſuperiores, quæ dicuntur Intelligentiæ. Quòd ſi de extraordinariis naturæ affectibus ſermo ſit, ex iis licet neceſſariò concludere, dari quaſdam naturas quæ imperium habeant in res haſce viſibiles & materiales, ſaltem quod ad motum localem attinet, vt patet ex iis quæ contingunt in energumenis ſeu poſſeſſis à dæmone, item ex apparitionibus quibuſdam, ex iis quoque quæ fiunt arte magica, & oraculis, & aliis id genus diuinationibus, quæ prouidentiam humanam longè excedunt.

Quibuſdam indiciis dari Angelos conuincitur.

Quid ſint Intelligentiæ.

QVÆSTIO II.

QVAS Philoſophi vocant Intelligentias à præſtantiſſima ipſarum operatione, Theologi non quidem naturæ, ſed officij nomine Angelos, hoc eſt, nuncios, ſiue miſſos appellant, eo quòd à Deo tanquam ſuæ voluntatis internuntij ad homines mitti ſoleant. Et quamuis hoc Angeli vocabulum abſolutè ſumptum in bonam partem accipiatur, nihilominus tamen cum additione improbis ſpiritibus ſeu dæmonibus tribuitur. Quod ſpectat ad vocabulum iſtud dæmonis, ſeu dæmonij, licet Platonici nomen iſtud promiſcuè vſurpent ad ſpiritus quoſuis ſignificandos, ſiue bonos, ſiue malos, in ſacris tamen paginis ſumitur ad ſignificandos malignos duntaxat ſpiritus, in quibus mira eſt rerum omnium ſcientia ſine charitate. Vocabulum autem iſtud Græcum eſt, ſicut & vocabulum Angeli, idemque ſignificat ac ſciens.

Intelligentiæ *Angeli.* *Dæmones ſeu dæmonij.*

Conſtat autem apud omnes, angelos, ſiue bonos ſiue malos eſſe ſubtiles admodum naturâ, promptos, agiles, multarum rerum etiam abditiſſimarum notitiâ præditos: an verò ſint puri ſpiritus & omnis corporeæ molis prorſus expertes, olim etiam apud Chriſtianos controuerſum fuit. Verùm priſtina illa veterum patrum in Eccleſia contentio iamdiu exoleuit; adeo vt nunc temerarium eſſet aſſerere Angelos eſſe corporeos; cùm Eccleſia Cath. contrarium ſummo conſenſu approbet, idque

videatur Concilium Lateranenſe tertium. Accedunt aperta ſacræ Scripturæ teſtimonia, vt Luc. 8. Chriſtus dæmonem qui quendam energumenum poſſidebat, interrogans quodnam illi nomen eſſet, reſpondit; Legio, quia multi ſumus. Legio autem apud veteres, ſex hominum millia complectebatur: fieri autem non poterat vt in exiguo hominis corpore tanta multitudo ſubſtantiarum corporearum contineretur. Denique idem ratio ſuadet. Cùm enim in rerum natura exiſtant res adeò corporeæ vt nihil quicquam ſpirituale admixtum habeant, congruum erat ordini Vniuerſi, vt eſſent aliquæ ſpirituales, quæ nihil plane corporeum admitterent. Conſule S. Thom. 1. part. quæſt. 50. art. 1. Ex his facile eſt colligere Angelos non componi ex materia & forma, vt docet S. Thom. loco citato, art. 2. materia enim per ſe corporea eſt. Quare cùm Angeli ex ſupradictis ſint penitus incorporei, nihil quicquam materiæ admittunt. Non eſt tamen in illis neganda compoſitio ex eſſentia & exiſtentia, cùm poſſint eſſe & non eſſe: Item ex genere & differentia cùm habeant aliquid eſſentiale in quo conueniunt cum rebus corporeis, nempe quòd ſint ſubſtantiæ creatæ, & aliquid etiam in quo ab eiſdem diſſentiunt, nempe quod ſint ſpirituales & immateriales. Quæres hîc, num ſaltem adiuncta ſibi naturaliter habeant quædam corpora, ſicut anima rationalis, quæ licèt ſit omnino ſpiritualis, indiget tamen ad ſui perfectionem vniri corpori. Reſpondetur non ita eſſe, ac diſparem eſſe Angeli & ani- ... [illegible] rationem. Anima enim

Non componuntur ex materia & forma.

ratio-

rationalis cùm habeat eſſe intellectuale imperfectum, non habet ſibi congenitam rerum notitiam, ſed neceſſe eſt, vt illam à rebus ſenſibilibus per ſenſus corporeos hauriat, ideoque corpore vniatur neceſſe eſt. At vero Angelus habet eſſe intellectuale perfectum, habetque ab initio naturaliter ſibi cõſignatas rerum omnium imagines, quas proinde à rebus ſenſibilibus non emendicat.

Vtrùm Angeli aſſumant corpora.

QVÆSTIO III.

Conſtat quidem ex antedictis Angelos neque eſſe corpora, neque habere corpora naturaliter ſibi vnita. Quæritur iam vtrùm interdum aſſumant corpora. Reſpondetur ita eſſe, quod ex apparitionibus Angelorum in ſacris litteris ſatis apertè colligitur. Cùm enim Angeli in eiuſmodi apparitionibus communiter ab omnibus viderentur, non eſt exiſtimandum eos apparuiſſe in viſione prophetiæ duntaxat, id eſt, ſecúdùm imaginationem: illud enim quod imaginaria viſione percipitur, eſt in ſola imaginatione videntis. Sic Angeli apparentes Abrahæ viſi ſunt non tantùm ab ipſo, ſed à tota familia eius, & à Loth, & ciuibus Sodomorum: ſimiliter Angelus qui apparuit Tobiæ, ab omnibus videbatur. Aſſumunt autem Angeli corpora vt plurimum ex aëre, ipſum condenſando & figurando, & etiam nonnunquam, adhibitis occultis agentibus, alterando; quod tam boni quàm mali præ- *Aſſertio tenenda.*

ſtare poſſunt. Adde etiam, præſertim ſi de bonis ſermo ſit, poſſe Deum illis præſtare corpora non tantùm ſecundùm quantitatem, aut figuram, ſed etiam ſecundùm qualitates in inſtanti abſque vllo agente naturali immutata: imo & organicis ſeu heterogeneis partibus quaſi membris inſtructa. Solent etiam angeli præſertim mali corpora recèns emortua aſſumere. Cæterùm aſſumptio non fit per informationem, aut aliam vnionem ſubſtantialem, ſed per coniunctionem motoris cum re mota.

Grauis difficultas. Verùm grauis hîc difficultas oritur, num poſſint angeli in eiuſmodi corporibus aſſumptis opera vitæ exercere, verbi cauſa, vt loqui, comedere, nutriri, accreſcere, gignere: cùm illa nonnunquam videantur contigiſſe, vt conſtat multis experientiis quæ etiam in ſacris litteris habentur conſignatæ. Reſpondemus tamen non poſſe opera vitæ propria ab Angelis in illis corporibus exerceri. *Aſſertio tenenda.* Ratio in promptu eſt: Cuius enim eſt potentia, eius quoque eſt actio, vnde nihil poteſt habere opus vitæ quod non habeat vitam ſeu animam, quæ eſt potentiale principium talis actionis: atqui aſſumpta illa corpora carent anima, nec viuunt: quare in illis non poteſt opus vitæ exerceri ab Angelis. Itaque angeli propriè non loquuntur, ſed aliquid præſtãt locutioni perſimile, quatenus in aëre ſonos efformant humanis vocibus quàm ſimillimos: neque etiam verè comedunt, quia corpus aſſumptum ab Angelo, non eſt talis naturæ, vt in ipſum poſſit alimentum conuerti, cùm illud corpus careat colore natiuo, cæteriſque partibus, ad

peragendam nutritionem requiſitis: Ex quo ſequitur vt corpora illa non poſſint vitaliter augeri, cùm vitalis accretio ſemper cum nutritione coniuncta ſit. Denique angelos non poſſe vere generare alibi dictum eſt, nempe in Phyſicis, vbi de generatione.

Quo numero ſint angeli.

QVÆSTIO IV.

DVbitatum olim fuit exiguône an magno numero eſſent Angeli. Nonnulli ex vetuſtioribus Peripateticis intelligentiarum numerum penes numerum orbium cæleſtium definierunt: vnde nonnulli decem tantùm intelligentias admiſerunt eſſe, quod totidem eſſent orbes cælorum totales: alij quadraginta ſeptem, vel quadraginta nouem ad ſummum, eò quod totidem eſſent cælorum orbes partiales. Non enim alio fine iſti intelligentias admittebant quàm vt cælos indefeſſo labore circumuoluerent. Verùm ingentem eſſe Angelorum numerum ſacræ paginæ ſatis apertè teſtantur, vt Daniel. 7. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei*; vbi ponitur numerus certus pro incerto. Deinde cùm conſtet ex iiſdem ſacris litteris vnicuique hominum Angelum cuſtodem deputari, totque homines iam extiterint, extent, & futuri ſint, & præter iſtos mu[illegible] alij ſint qui ad hominum cuſtodiam mini[illegible] deputantur: hinc conijci [illegible] quanta ſit A[illegible] meritò S. Thom. *Angelorum ingens numerus*

1. p. q. 50. art. 3. concludit quod ſubſtantiæ immateriales excedant ſecundùm multitudinem ſubſtantias materiales quaſi incomparabiliter, iuxta illud D. Dionyſ. c. 9. Cæleſt. Hierar. Multi ſunt beati exercitus ſupernarum mentium infirmam & conſtrictam excedentes noſtrorum materialium numerorum commenſurationem.

Dæmonum ingens multitudo.

Innumeram quoque eſſe malorum Angelorum ſeu dæmonum multitudinem Platonici agnouerunt, qui alios aëreos, alios igneos, alios terreſtres eſſe arbitrabantur, licèt non omnes illos malos eſſe voluerint. Sacræ verò litteræ id ſatis apertè teſtantur, vt cùm in Apocalypſi dicitur, Draco ſecum traxiſſe tertiam partem ſtellarum. Quibus verbis ſignificatur magnam Angelorum multitudinem ſimul cum Lucifero principe corruiſſe. Ex eodem loco illud etiam colligitur non tot Angelos peccauiſſe quot permanſerunt, vt docet S. Thom. 1. par. quæſt. 63. art. 9. ſicque plures eſſe bonos quàm malignos ſpiritus, qui fortaſſe non niſi tertiam bonorum partem adæquant.

Obiectio.

Obiicies forſan. Quo magis aliquid eſt propinquum vni, tanto minus eſt multiplicatum, vt in numeris apparet: natura autem Angelica ſummæ vnitati, nempe Deo, longe vicinior eſt quàm alia quæuis natura: quare videtur, quod ſit multitudine omnium minima. Verùm reſpondetur ſatis in eo elucere intelligentiarum vnitatem & ſimplicitatem, quod in ſui compoſitione paucioribus indigeant quàm res materiales & corpo[illegible] præſertim cùm illa Angelo[illegible]n multitudo diuinæ maieſtatis [illegible]atem [illegible]

mendet, ſiquidem regia maieſtas ſubditorum multitudine honoratur.

Quodnam ſit diſcrimen inter Angelos.

QVÆSTIO V.

MVltiplex à Philoſophis ac Theologis diſcrimen inter Angelos aſſignatur. Primùm enim ordine differunt: tres enim dicuntur eſſe illorum Hierarchiæ, in quarum vnaquaque tres ſunt ordines. In prima quidem primum ordinẽ tenent Seraphim, ſecundum Cherubim, tertium Throni. In ſecunda hierarchia primum ordinem tenent Dominationes, ſecundum Virtutes, tertium Poteſtates. Denique in tertia, primum tenent ordinem Principatus, ſecundum Archangeli, tertium Angeli. Eſt autem Hierarchia, ſi nomẽ ſpectes, idem ac ſacer principatus. Duo autem in quouis principatu conſiderantur, nempe Princeps, & multitudo ordinata ſub principe. Si igitur ſacrum illum cæleſtis militiæ principatum ſpectes ex parte imperantis ſeu principis, nonniſi vnus dicetur: ſi autem eundẽ conſideres ex parte multitudinis gubernatæ, multiplex videbitur: & quidem triplex penes triplicem modum quo gubernantur à principe; qui enim ſunt ſupremæ hierarchiæ, modo quodam eminentiori gubernantur, eo quòd diuin[æ] illuminationes multo nobilius partici[pant]; qui verò ſecundæ ſunt, media quadam rati[one]; denique qui ſunt infimæ, adhuc minùs perfecta ratione gubernantur, vt ſcitè & ſubtili-

Primum diſcrimen inter Angelos ratione ordinis

Hierarchia quid.

Angelorum hierarchia triplex.

ter differit S. Thom. 1. p. q. 108. art. 1. Iam verò cùm vna hierarchia dicat vnum principatum, id eſt, vnam multitudinem ordinatam vno modo ſub principis gubernatione; non eſſet autem multitudo ordinata, ſi in multitudine diuerſi ordines non eſſent: Hinc fit vt ipſa Hierarchię ratio ordinum diuerſitatem requirat: Quæquidem diuerſitas ordinum ſecundùm diuerſa officia & actus conſideratur, & ad tria reuocari poteſt, ſecundùm quot quælibet multitudo perfecta habet principium, medium, & finem: hinc fit vt in vnaquaque hierarchia tres ſint ordines, non plures, nec pauciores. Plura vide apud D. Thomam quæſtione citata.

...niuſcuiuſ- ...e hierar- ...a ordo tri- ...x.

Secundo, differunt Angeli moribus, quòd alij ſint boni, alij mali; quorum omnium integra quidem eſt natura; ſed illorum voluntas recta & bono iugiter adhærens, iſtorum verò peruerſa ac labefactata, ac malo immobiliter addicta, itaut ſicut illi nequeunt offendere, ſic nec iſti reſipiſcere.

...undum ...rimen ...ione moris

Tertiò differunt officio; quòd bonorum angelorum alij ſingulis hominibus præſint, alij vrbibus, alij Rebuſpublicis, prouinciis, imperiis, &c.

...tium diſ- ...nen ratio- ...fficij

Quartò differunt natura & ſpecie. Probabilior enim eſt D. Thom. & omnium ferme Scholaſticorum ſententia, angelos vnius Hierarchiæ [illegible] diſparis naturæ ab angelis alterius hierar[illegible] Et rurſus in vnaquaque hierarchia ange[illegible] [illegible]imi ordinis eſſe diuerſæ ſpeciei ab angeiis aiterius ordinis. An verò omnes angeli eiuſdem ordinis ſint eiuſdem ſpeciei, an verò ſin-

...artum, ra- ...e natura ...he- ...bitatis.

guli inter ſe non tantùm numero, ſed etiam ſpecie differant, controuertitur inter Theologos. Negat S. Thom. fieri poſſe vt plures Angeli ſint eiuſdem ſpeciei infimæ, itaut numero tantùm differant interſe: eo quod arbitretur nullum eſſe in Angelis indiuiduationis ſeu diſtinctionis numericæ principium; cùm illud velit eſſe materiam ſignatam, quæ in Angelis nulla eſt. Verùm ruinoſo nititur fundamento, ſuperiùs enim docuimus intrinſecum eſſe vnicuique rei actu exiſtēti indiuiduationis principium. Itaque probabile arbitramur, omnes angelos vnius eiuſdemque ordinis eſſe eiuſdem ſpeciei, & numero dūtaxat differre, licèt non ſit negandum accidētaria quędam diſcrimina inter illos reperiri. Cæterùm notandum eſt eos qui ſunt diuerſarum hierarchiarum magis eſſentialiter differre, quam eos qui ſunt diuerſorum tantùm ordinum in eadem hierarchia. Verùm hæc de Angelis ſatis quod ad noſtrum inſtitutum attinet, nam hæc & reliqua de Angelis ſubtiliùs diſcutere ad Theologum pertinet. *Aſſertio tenenda.*

TERTIA DISPVTATIO huius tractatus.

De ſubſtantia increata, nempe Deo.

Quonam pacto Deus à bonis cognoſci poſſit.

QVÆSTIO I.

Etsi præcipua difficultas ſit, vtrùm poſſimus in hac vita ſolo lumine naturali de Deo co-

gnoſcere, non tantùm quod ſit, ſed etiam quid ſit: ſiue an poſſimus formare conceptum quidditatiuum de Deo: quia tamen aliæ quoque difficultates huic annexę ſunt, idcirco illas omnes ſigillatim diſſoluemus, adhibitis ſequentibus aſſertionibus.

Prima aſſertio. Prima aſſertio. Non tantùm quod ſit Deus, ſed etiam quid ipſe ſit poſſumus imperfectè etiam in hac vita lumine naturali cognoſcere. Probatur: quia vi naturalis diſcurſus, poſſumus colligere Deum eſſe ens infinitum, ſubſtantiam increatam, actum puriſſimum, cauſam abſolutè primam, ſummè bonum, altiſſimum, incomprehenſibilem, &c. quæ omnia eſſentialiter Deo competunt, & quidem peculiariter, cùm nulli alteri enti poſſint cõpetere. Itaque cùm animo complector ens infinitum vel increatũ, aut aliquid ſimile, effingo mihi conceptum de Deo peculiarem, quo quid ipſe ſit, imperfectè cognoſco: ſicque cõſtat nos poſſe in hac vita formare conceptus de Deo peculiares & proprios.

Secunda aſſertio. Secunda aſſertio. Nemo perfectam vndequaque Dei notitiam naturæ viribus aſſequi poteſt in hac vita, iuxta illud Ioannis 1. *Deum nemo vidit vnquam; verùm vnigenitus Dei filius qui eſt in ſinu Patris ipſe enarrauit.* Et ſcribit Apoſtolus, nos etiam [illegible] lumine illuſtratos ex parte duntaxat Deum [illegible]ſcere, & veluti per ſpeculum ac in ænig[illegible]ate.

Tertia aſſertio. Tertia aſſertio. Non poſſumus in hac vita formare conceptus de Deo quidditatiuos propriè loquendo. Is autem conceptus dicitur

propriè quidditatiuus, quo concipitur aliquid perfectè ſecundùm quod in ſe eſt formaliter ſeu eſſentialiter. Vt igitur veritas huius aſſertionis magis eluceſcat, notandum eſt conceptus quos de Deo habere poſſumus, aut eſſe purè negatiuos, vt immortalis, ſimplicis, infiniti, independentis; aut purè relatiuos, vt creatoris, gubernatoris, Domini: aut purè poſitiuos & abſolutos, vt ſummi entis, puri actus, ſapientis, iuſti, &c. iam verò conſtat cõceptus Dei negatiuos non eſſe quidditatiuos, cùm per illos non tã quid ſit Deus quàm quid non ſit intelligatur: vt Deũ non eſſe mortalẽ, non eſſe cõpoſitũ, circũſcriptũ, aut dependentem, &c. Manifeſtũ etiam eſt conceptus relatiuos non eſſe quidditatiuos: Si enim per illos cõceptus concipiuntur relationes quibus Deus refertur ad creaturas, vt ſunt relationes creatoris, domini, &c. cùm illæ ſint relationes rationis, per illas veriſſima Dei natura quidditatiuè concipi nequit. Si verò intelliguntur relationes quibus diuinæ perſonæ ad ſe inuicem referuntur, etſi ſint reales, non ſunt tamẽ omnibus perſonis communes: proindeque earum conceptus non eſt conceptus quidditatiuus naturæ diuinæ. Denique quod etiam nullus conceptus quantumuis poſitiuus & abſolutus de Deo formari poſſit qui ſit propriè quidditatiuus. Probatur, quia ſi talis daretur, maximè is eſſet quo conciperemus omnia prædicata ſeu attributa poſitiua & abſoluta quæ formaliter & propriè Deo cõueniunt: At naturæ viribus non poſſumus omnia eiuſmodi attributa ſimul animo perfectè complecti; non enim poſſunt

Conceptus de Deo triplicis generis.

Nullum conceptum Dei quidditatiuũ formari poſſe in hac vita.

in hac vita aliter concipi quàm quatenus relucent in creaturis, & ab illis participantur: quare vt perfectè conciperentur, opus eſſet concipere omnes modos quibus participari poſſunt à creaturis, qui ſunt infiniti; at virtus intelligendi finita non poteſt diſtinctè ſeu perfectè infinitum concipere: Adde quod vnumquodque illorum attributorum, prout eſt in Deo, eſt infinitæ perfectionis ſimpliciter, ſeu potiùs omnia diuina prædicata ſunt vna perfectio ſimpliciter infinita. Finita autem virtus noſtri intellectus non poteſt vlla ratione infinitum comprehendere: Ex quo ſequitur ne quidem beatos hoc ſenſu quidditatiuam Dei notitiam habere, id eſt comprehenſiuam. Solus enim Deus, qua eſt infinita virtute, intelligendi eſſentiali notitia ſeipſum comprehendit, & quidditatiuè concipit.

Cognoſcendi Deum via triplex.

Porro triplex eſt via cognoſcendi Deum naturaliter ex D. Dionyſio: Prima cauſalitatis, cùm ab ipſis rebus effectis ad primam cauſam omnium effectricem progredimur. Secunda eminentiæ, cùm quicquid perfectionis eſt in rebus creatis, Deo qui eminenter omnia continet, attribuimus. Tertia remotionis, cùm quicquid imperfectionis eſt in creaturis à Deo remouemus.

Vtrùm Deum eſſe demonſtrari poßit, & quomodo.

QVÆSTIO II.

LIcèt hæc propoſitio, Deus eſt à parte rei & ſecundùm ſe, ſit notiſſima ſeu per ſe nota, quia prædicatum idem eſt cum ſubiecto. Deus enim eſt ſuum eſſe: quia tamen non ſcimus de Deo quid eſt, non eſt nobis ſeu quoad nos per ſe nota; ſed indiget demonſtrari per ea quæ ſunt magis nota quoad nos, id eſt, per effectus.

Prima aſſertio. Sit igitur prima aſſertio. Deum eſſe, à priori demonſtrari non poteſt, quia eſſe diuinum eſt ipſamet eſſentia Dei, & fundamentum omnium attributorum diuinorum, cuius nulla cauſa aut ratio à priori noſtro etiam intelligendi modo afferri poteſt.

Secunda aſſertio. Secunda aſſertio. Deum eſſe à poſteriori demonſtrari poſſe, ita certum eſt apud Theologos, vt ipſum negare non ſolùm temerarium, ſed etiam parum tutum in fide ſit. Etſi enim per effectus non poſſimus perfectè cognoſcere Deũ ſecundùm ſuam ipſius eſſentiam, vt præcedenti quæſtione probatum eſt, poſſumus tamen manifeſtè cognoſcere Deum eſſe.

Rationes 5. quibus Deũ eſſe demonſtratur. Sũt autem quinque potiſſimum rationes (vt alias minùs præcipuas prætermittamus,) quibus Deum eſſe a poſteriori demonſtrari poſſe docet S. Tho. 1. p. q. 2. art. 3. Prima ducitur ex motu. *Prima,* Cùm enim quicquid mouetur ab alio moueatur, quod & ipſum moueri neceſſe ſit, idque ab alio: nec fas ſit in infinitum progredi, quia ſic

non eſſet primum mouens, neceſſe eſt deueni-re ad aliquod primum mouens, quod cætera moueat, immotum: quod Deus eſt. Secunda ſumitur ex ratione cauſæ efficientis. Ordo quidam eſt cauſarum efficientium, itaut primum ſit cauſa medii, & medium vltimi: quo fit vt ſublato primo non ſit medium, nec vltimum: quod cùm ſit abſurdum, neceſſe eſt in genere cauſarum efficientium dari primum quod eſt Deus optimus maximus. Tertia ex poſſibili & neceſſario. Cùm enim ea quæ ſunt poſſibilia non ſint neceſſariò, & tamen eſſe poſſint, debet admitti ens aliquod neceſſarium, per quod ea quę ſunt poſſibilia, cùm non eſſent cæperint eſſe quod quidem ens neceſſarium, ſit cauſa ſuæ neceſſitatis, ne detur proceſſus in infinitum. Quarta ex gradibus perfectionum. Cùm enim detur in rebus creatis magis & minùs bonum, verum, nobile, debet eſſe aliquid optimum, veriſſimum, nobiliſſimum, quod ſit menſura bonitatis, veritatis & nobilitatis cæterorum omniũ, ac proinde quòd ſit ſummè ac infinitè ens, ideoque cæterorum omnium entiũ cauſa, quod eſt Deus Optimus Maximus. Quinta ex gubernatione rerum. Cùm enim res omnes naturales etiam omnis cognitionis expertes propter finem operentur, nec ſe ad illũ dirigere valeant, & tamen ab illo minimè aberrent, neceſſe eſt vt ſit aliquod ſupremum intelligens, quod illas omnes ad ſuum finem dirigat.

Secunda. *Tertia.* *Quarta* *Quinta.*

Cæterum, quia prima ratio nititur axiomate, iuxta Ariſtotelis dogma quidem indubitato, ſed tamen abſolutè dubio, & fortaſſe minùs

probabili: poſſet loco iſtius primæ rationis quæ affertur à D. Thom. iſta ſupponi: nempe, nihil habet eſſe à ſe, ſed ab alio: quare ne detur progreſſus in infinitum, dandum aliquid eſt quod à nullo alio, ſed à ſeipſo habeat eſſe, ac proinde ſit natura ſua increatum & æternum, quod eſt Deus.

An in Deo exiſtentia ſit ipſa eſſentia.

QVÆSTIO III.

CONſtat quidem in rebus creatis exiſtentiam à natura rei & modaliter diſtingui ab eſſentia: An verò res ita ſe habeat in Deo quæritur. Reſpondemus, non ita rem ſe habere. Si enim eſſe diſtingueretur ab eſſentia, vel illud eſſe ab ipſa eſſentia tanquam à cauſa flueret, vel aliunde, ſcilicet ab extrinſeca cauſa. At neutrum dici poteſt: non prius, quia repugnat eſſentiam eſſe cauſam ſuæ ipſius exiſtentiæ: ſic enim eſſet antequam eſſet: eſſet quidem ex hypotheſi, quòd exiſtentiam cauſaret, nec tamen adhuc eſſet, cum nondum exiſtentiam haberet; non etiam poſterius, quia daretur aliquod agens prius Deo, quod ipſi tribueret eſſe, quod nefas eſt aſſerere, cùm Deus vt ſic, ſit primum mouens & prima cauſa. *Aſſertio tenenda probatur. Primo.*

Deinde ſi eſſe diſtingueretur ab eſſentia in Deo, eſſentia eſſet in potentia ad ipſum eſſe: at in Deo non eſt aliquid in potentia: quare in Deo nulla eſt compoſitio eſſentiæ & exiſtentiæ, quia exiſtentia D[illegible] eſt ipſius eſſentia, quod ſatis ex-

preſsè Deus ipſe ſignificat his verbis Exod. 3. *Sum qui ſum*, inquit; his enim verbis quiſnam ipſe eſſet per ſuam ipſius exiſtentiam indicabat.

Vtrùm eſſentia diuina ſit expers omnis compoſitionis.

QVÆSTIO IV.

eum eſſe mpoſitum pugnat pri- o ipſius pu- tati;

PHiloſophi quidam Nominales dicti, non abſurdum duxerunt aliquam in eſſentia diuina compoſitionem admittere, ex genere nempe, & differentia. Quod tamen aliis paulò duriùs viſum eſt. Neque enim facilè quis inducat animum puriſſimam ac ſinceriſſimam diuinæ naturæ conditionem, vllam compoſitionem admittere. Nec verò ipſa diuinæ naturæ infinitas id vllo modo pati poteſt. Si enim Deus genere differentiaque conſtaret, cùm genus ſit extra præciſum conceptum differentiarum, & è contra, differentiæ extra præciſam rationem generis: quod in diuina eſſentia locum generis teneret; non eſſet infinitæ perfectionis, cùm differentiam (quæ perfectio quædam eſſet) non contineret, idemque de differentia reſpectu generis dici poſſet. Iam verò ſi genus & differentia, ex quibus conſtat eſſentia, ſunt aliquid finitum, cùm ex finitis non poſſit fieri infinitum, ſequeretur ipſam eſſentiam diuinam fore finitam. Denique ſi Deus ſub genere ſubſtantiæ tanquam ſpecies contineretur, vt volunt illi qui veram in Deo generis & differentiæ compoſitionem admittunt, cùm ſub eodem genere aliæ ſpecies præter Deum contineantur, da[illegible] aliquid

cundo in- itum.

commune & ſynonymum Deo rebuſque creatis; ſicque daretur conceptus aliquis æqualis plane perfectionis in creaturis, atque in Deo, quod longè abeſt ab eiuſdem naturæ diuinæ dignitate.

Quomodo ſe habeat eſſentia diuina ad ſubſiſtentiam.

QVÆSTIO V.

SVbſiſtentia tripliciter accipitur: primò quidem latiſſimè, prout ſignificat non eſſe in alio tanquam in ſubiecto more accidentis, quomodo ſubſtantiis etiam incompletis competit: Secundò minus latè, prout ſignificat non eſſe in alio tanquam partem in toto, vel formam, aut quaſi formam in ſubiecto, quomodo competit ſolis ſubſtantiis completis & particularibus, ſiue ſuppoſitatis, ſiue non. Tertiò ſtrictè & maximè propriè, prout ſignificat eſſe incommunicabiliter eo modo quo explicauimus ſupra, vbi de ſubſiſtentia: & in hoc ſenſu ſubſiſtentia idem eſt ac ſuppoſitalitas, ſeu hypoſtaſis in abſtracto. His poſitis ſit prima aſſertio. Subſiſtentia primo & ſecundo modo ſumpta in Deo eſt eſſentialis & abſoluta, tertio verò modo eſt perſonalis & relatiua. Illa eſt vna communis tribus perſonis ſicut & eſſentia, hæc verò triplex vnicuique perſonarum propria: quomodo alia dicitur ſubſiſtentia ſeu ſuppoſitalitas Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti. Quare verum eſt aſſerere in diuinis vnicam eſſe ſubſiſtentiam, nèpe

Subſiſtentia tripliciter accipitur.

Prima aſſertio.

abſolutam, & tamen tres eſſe hypoſtaſes ſeu ſubſiſtentias relatiuas realiter inter ſe diſtinctas.

Secunda aſſertio. Secunda aſſertio. Eſſentia diuina non diſtinguitur realiter, immò nec propter formaliter à ſubſiſtentia quocunque modo ſumpta, ſed tantùm virtualiter, vt loquuntur, ſeu ratione ratiocinata, quæ fundamentum aliquod habet in re ipſa: Quamuis in eo genere diſtinctionis eſſentia diuina plus differre videatur à ſubſiſtentia perſonali quàm ab eſſentiali: quia ſubſiſtentia eſſentialis ſicut & ipſa eſſentia eſt abſoluta, perſonalis verò relatiua: Ad id quod abſolutum eſt magis differt à relatiuo quàm ab alio abſoluto. Et in hoc incomprehenſibile eſt altiſſimum Trinitatis myſterium, quod cùm tres diuinæ perſonæ ſeu hypoſtaſes ac ſubſiſtentiæ ſint inter ſe realiter diſtinctæ, ſunt tamen omnino idem cum ipſa vnica & ſimpliciſſima eſſentia diuina. Verùm iſta Theologis accuratiùs pertractanda relinquimus.

Quomodo Deus vbique exiſtat.

QVÆSTIO VI.

Deum vbique eſſe pro. DEVM vbique exiſtere probatur, quia omne agens quod immediatè in aliquo operatur, eſt illi immediatum ſecundùm locum & præſens paſſo, ex 7. Metaph. c. 2. Sed *Deus omnia in omnibus operatur*, vt ait Apoſtolus, & quidem immediatè: Quare neceſſe eſt vt in omnibus rebus exiſtat. Quod autem Deus omnia immediatè operetur in nobis, ac proinde

quaquam

nequaquam diſtet à nobis, haud obſcurè ſignificat Apoſtolus Act. 17. *Non longe eſt, inquit, ab vnoquoque noſtrum, in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* Quoniam igitur nihil ſine Deo poteſt eſſe aut conſeruari, dicere cogimur Deum vbique & ſemper eſſe. Et quamuis Deus ſola voluntate res vt ſint efficiat, non tamen poteſt velle rem aliquam alicubi eſſe vbi non ſit. Eſt autem Deus ita vbique, vt non tãtùm omnes huius vniuerſi partes permeet, ſed etiam immenſa illa ſpatia quæ ſunt ſupra cælos (qua eſt naturæ infinitate) penetret, non tamen exiſtimes Deum ibi eſſe tanquã in loco poſitiuo repletiuè, ſed tantùm per immenſitatem eſſentiæ. Cæterùm dicitur Deus vbique eſſe per præſentiam, potentiam & eſſentiam: quia nempe Deus omnia videt, in omnibus operari poteſt, & omnia ſua immenſitate permeat & penetrat. Pręterea vero dicitur Deus eſſe in ſanctis ſuis peculiariter per gratiam, quia charitas & gratia inter effectus pro huius vitæ ſtatu conceſſos, ſunt nobiliſſimi. *Deus eſt in ſpatiis imaginariis.*

An admittendæ ſint in Deo potentiæ ſeu facultates.

QVÆSTIO VII.

Certum eſt non eſſe admittendas in Deo potentias ſeu facultates ab ipſius eſſentia realiter aut formaliter diuerſas, alioqui admittenda eſſet in Deo compoſitio ex ſubſtantia & accidente: ſunt enim potentiæ de genere qualitatum; at verò do[illegible] et Theologi Deum expertem *Aſſertio tenenda probatur.*

eſſe omnis compoſitionis, itaut natura Diuina non tantùm ſit expers omnis compoſitionis, ſed etiam ipſa in nullius rei compoſitionem venire poſſit. Et certè ſi darentur potentiæ diuerſæ ab eſſentia diuina, ſequeretur diuinam eſſentiam non includere in ſui ratione omnem perfectionem quæ in Deo formaliter reperitur, quod eſt abſurdum: Deinde ſequeretur eſſentiam diuinam non per ſeipſam ſufficienter operari poſſe, aut ſuperfluas fore eiuſmodi potentias, quod diuinæ perfectioni repugnat.

Facultas intelligendi & volendi quomodo Deo tribuatur.

Non eſt tamen negandum intellectum & voluntatem ſeu vim intelligendi & volendi Deo tribui poſſe, cùm Deus perfectiſſimo modo intelligat & velit, ita tamen vt per vtramque vim ſeu potentiam nihil diuerſum ab ipſa diuina eſſentia intelligatur: quæ propter ſuæ perfectionis eminentiam ea omnia per ſe ſola præſtare poſſit, quæ à rationali creatura per ſuas diſtinctas facultates præſtari ſolent. Cùm autem Deus omnia ſolo intellectu ac voluntate ordinet & exequatur, non eſt quod in Deo vim executiuam ab ipſius intellectu & voluntate diuerſam admittamus.

Quænam operationum genera Deo tribuantur.

QVÆSTIO VIII.

Diuinarum operationum genera duo.

DVO operationum genera vniuerſim Deo tribuuntur à Theologis. Aliæ enim dicuntur operationes ad intra ſiue immanentes, aliæ verò ad extra ſiue tranſeuntes. Illæ ſunt in ipſo

Deo æternæ, iſtæ vero extra Deum temporariæ. Illæ ſunt operationes intellectus aut voluntatis diuinæ, vt ſic: iſtæ verò ſunt operationes intellectus & voluntatis Dei quatenus habent rationem executiuæ potentiæ. Vnde illæ ſunt formaliter intellectiones aut volitiones; hæ verò quarumuis rerum extra Deum productiones: Ex. gra. intellectio & dilectio qua Deus ſeipſum & creaturas nouit ac diligit, item interna diuinæ mentis locutio qua Pater Verbum generat: ſimiliterque ſpiratio qua Pater & Filius Spiritum ſanctum producunt, dicuntur operationes ad intra & immanentes. At verò creatio quæ facta eſt initio temporis, redemptio quæ in plenitudine temporum contingit, item ſanctificatio, ſeu iuſtificatio quæ eſt gratiæ productio quæ fiunt in tempore, ſunt operationes ad extra ſeu tranſeuntes. Eſt autem aliquid notandum circa vtrũque genus operationum diuinarum. *Operationes ad intra.* *Operationes ad Extra.*

Quod ſpectat ad operationes immanentes, ſciendum eſt earum alias eſſe eſſentiales: alias verò perſonales. Eſſentiales dicuntur quæ ſunt proprię ipſius eſſentię Diuinæ, quæque ſunt cõmunes tribus perſonis, vt eſt ſcientia qua Deus ſeipſum & omnes creaturas nouit. Itẽ amor quo ſeipſum & omnia extra ſe diligit: eiuſmodi ſunt præſcientia, prouidentia, prædeſtinatio, reprobatio, &c. Perſonales vero ſunt proprię perſonarum, nempe vnius aut duarum, non verò tribus ſimul communes, vt eſt productio Verbi diuini quę eſt propria Patris, item productio Spiritus ſancti quæ eſt propria Patris & Filij tantũ: & iſtę quid[illegible] operationes immanentes per *Operationes in Deo immanentes prima eſſentiales.* *Secunda perſonale.*

quas aliquid in Deo producitur, dicuntur maximè propriè operationes ad intra. Cæterùm tam eſſentiales quàm perſonales ſunt idem realiter & formaliter cum ipſa eſſentia diuina, à qua nec potentiæ, nec actus à natura rei diſtinguuntur.

Operationes tranſeuntes nullam in Deo mutationem arguunt.

Quod ſpectat ad operationes tranſeuntes, notandum eiuſmodi operationes cùm incipiunt aut deſinunt fieri, nullam in Deo mutationem arguere, ſed tantùm in rebus effectis quibuſcum eædem ſunt realiter. Exempli gratia, creatio per quam omnia ex nihilo proceſſerunt in tempore, aut potiùs initio temporis, nullam arguit in Deo mutationem: quaſi verò Deus tunc cæperit aliquid velle quod antea noluiſſet, imò quod Deus ab æterno volebat, cæpit eo tempore fieri quo volebat. Cæterùm cùm operationes eiuſmodi non ſint formaliter in Deo, ſed in rebus productis extra Deum, non niſi per extrinſecam denominationem Deo tribuuntur.

Quænam ſint præcipua Dei attributa.

QVÆSTIO X.

Attributa diuina non diſtinguuntur inter ſe à parte rei.

PRoprietates in Deo non diſtinguuntur propriis naturis vt in aliis rebus creatis, vt ſcribit D. Dionyſius c. 5. de Diui. nom. ſed eleuantur ad immenſitatem & indeterminatam naturam eſſe diuini: vnde ſicut attributa illa diuina in vna re ſimpliciſſima vniuntur, ſic in vnica ratione ſimpliciſſima coru[illegible] adeo vt

vnumquodque ex illis aliud quoduis in ſua ratione à parte rei complectatur. Itaque ſicut lumen vnica eſt ſimplex qualitas, nullam admittens diſtinctionem naturæ in genere qualitatis, eminenter tamen continet alias qualitates elementares, vt calorem & ſiccitatem: ita natura diuina vnicus eſt ſimpliciſſimus & puriſſimus actus, qui virtute & eminentiſſimo quodam modo infinitas perfectiones, quæ dicuntur ipſius attributa, continet. Ex quo intelligere eſt vnam illam ſimpliciſſimam naturam eſſe per ſe fundamentum diſtinctionis omnium illorum attributorum quæ de ipſa dicuntur: quia ſola poteſt verè terminare varios conceptus quos de variis illius perfectionibus efformamus; quæ in Deo ipſo non ſunt res diuiſæ.

Attributa diuina ſunt in duplici differentia.

Sunt autem attributa diuina in duplici differentia: quædam enim gradus veluti eſſentiales naturæ diuinæ ſignificant, vt ens, ſubſtantia, ſpiritus, &c. alia verò ſignificant veluti proprietates ex ipſa natura profluentes, & hæc attributa vel negatiua ſunt, vel poſitiua: negatiua includunt negationem aliquam imperfectionis, vt infinitas, immenſitas, &c. Poſitiua autem ſunt adhuc in duplici differentia; alia enim ſunt comparatiua, alia abſoluta. Comparatiua Deo competunt per reſpectum ad aliud, vt quòd Deus ſit creator omnium, conſeruator, moderator ac Dominus; itemque omnium rerum finis vltimus; ſimiliterque quod rebus omnibus adſit per potentiam, præſentiam, & eſſentiam. Abſoluta verò dicuntur quæ Deo ſecundùm ſe ſpectato conueniunt. Sunt autem ea in quadruplici dif-

Abſolutorum attributorũ in Deo genera 4.

ferentia : alia enim ſignificant modum naturæ diuinæ, alia potentiam, alia actum, alia habitum; non quod in natura diuina reperiantur veri modi, potétiæ, actus aut habitus, ſed quia ſunt in natura diuina perfectiones quæ aliquam habent cum iſtis rebus analogiam: aliæ enim ſunt veluti modi, aliæ inſtar potentiarum ſeu facultatum, aliæ inſtar actuum ſeu operationum; aliæ inſtar habituum. Primi generis ſunt vnitas, veritas, bonitas, æternitas. Secundi generis ſunt intellectus & voluntas. Tertij generis ſunt vniuerſa rerum omnium actualis notitia, itemque bonorum omnium amor perpetuò ardens. Quarti generis ſunt ſapientia, intelligentia, clementia, &c. quæ omnia ſunt vna, ſumma, altiſſima, & glorioſiſſima diuinitas, cui laus, honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX ALPHABETICVS rerum quæ in hac quarta Summæ Philoſophicæ parte de rebus abſtractis & ſpiritualibus continentur:

Vbi numerus paginam indicat.

A

ABſtractionis ab omni materia triplex gradus.
Accidens à ſubſtantia quomodo differat. 9
Accidens quomodo cum forma ſubſtantiali conueniat,& ab ipſa differat. 94
Accidens reſpectu nouem ſummorum generum eſt genus analogum. 96
Accidens idem numero, naturaliter non poteſt eſſe in pluribus ſubiectis,poteſt tamen eſſe virtute diuina. 98
Accidentia quædam entitatiuè ſunt diuiſibilia, non verò propriè eſſentialiter. 37
Accidentia cur dicantur entis entia. 25
Accidentia ſuam ſibi vendicant exiſtentiam. 40
Accidentia virtute diuina à ſubiecto ſeparata, quemnam modum exiſtendi ſortiantur. 48
Accidentia non corrupto eorum eſſe poſſunt virtute diuina à ſubiecto ſeparari,& ſeparata conſeruari, 97
quænam Accidentia plura numero poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto. 100
Accidentis eſſentia non eſt inhærentia, 49
Accidentis eſſentia eſt, eſſe formam totius compoſiti

aſtu exiſtentis. 48
Accidentis ratio formalis poſita eſt in aptitudinali inhærentia. 96
Actus triplex acceptio. 87
Actus quid communiter ſignificet. 88
Actus & potentia non ſunt ſemper in eodem genere. 86
Angeli cur ſic dicti, itemque cur intelligentiæ vocentur. 102
Angeli ſunt incorporei, nec ſunt compoſiti ex materia & forma, aut ſibi adiuncta habent naturaliter corpora. 105
Angeli aſſumunt corpora, in quibus tamen opera vitæ propria non poſſunt exercere. 106
Angeli quomodo inter ſe diſtinguantur ſpecie. 108
Angelorum ingens eſt numerus. 107
Angelorum tres hierarchiæ, & in quaque hierarchia tres ordines. 109
Angelos dari probatur. 102
Appetitus quomodo feratur in non entia, aut impoſſibilia. 71

B

BOnitas tranſcendentalis creata eſt poſita in conuenientia rerum cum appetitu diuino, increata verò in conuenientia Dei ad ſeipſum. 73
Bonum eſſe in proprietatem entis probatur. 70
Bonum ens tùm reale, cùm apparens complectens conuertitur cum appetibili, non autem ſi tranſcendentaliter ſumatur. 73
Bonum ſignificat formaliter relationem rationis & conuenientiæ, ipſum ens connotando. ibid.
Bonum & perfectum ratione differunt. 75

C

COnceptus formalis & obiectiuus quid. 11
Conceptus formalis generis Analogi triplex, diſtinctus, confuſus, & partim confuſus, partim diſtinctus ib.
Conceptus formalis duobus modis dici poteſt, vnus vel multiplex, nempe re, & ratione. 12
Conceptus formalis & obiectiuus poteſt dici ab alio præciſus duobus modis, nempe re, & ratione. ibid.
Conceptus formalis & obiectiuus entis qualis ſit, 13. & 14
Conceptus quidditatiuus quid. 113
Conceptus quos de Deo habere poſſu ... nt aut pu-

rè negatiui,aut purè relatiui, aut purè abſoluti. 113
Contingentia quid,& quænam eius cauſæ. 81
Contingentiam dari probatur. ibid.
Creaturæ omnes quoad eſſe, dici poſſunt contingentes reſpectu potentiæ logicæ. 79

D

DÆmonis nomen ſolis malis ſpiritibus à ſacris Scripturis tribuitur. 99
Dæmonum numerus minor eſt bonorum Angelorum numero. 108
Dei operationes aliæ ad intra,aliæ ad extra. 122
Dei operationes ad intra, aliæ eſſentiales, aliæ perſonales. 125
Dei operationes ad extra Deo tribuuntur per extrinſecam denominationem, & nullam in ipſo ponunt mutationem, ſed tantùm in effectibus. 123
Dei exiſtentia eſt ipſius eſſentia. 116
in Deo attributa non diſtinguuntur propriis naturis. 124
Deo eſſentiale eſt exiſtere. 104
in Deo actus volitionis & nolitionis circa idem obiectum non ſunt oppoſiti. 80
in Deo duplex modus operandi,& ſecundum quem modum ſit cauſa neceſſaria. ibid.
in Deo qua ratione ſubſiſtentia ſit eſſentialis & abſoluta, itemque perſonalis & relatiua. 119
Deo facultates attributæ non ſunt aliud quàm ipſius eſſentia. 121
Deus ſolus ens ſimpliciter neceſſarium. 78
Deus cognoſcit mutabilia immutabiliter, & temporalia æterna cognitione. 79
Deus quomodo in ſacris litteris dicatur pœnitere, conuerti,& mutare ſententiam. 80
Deus quomodo à nobis poſſit cognoſci. 112
Deus eſt expers omnis compoſitionis. 113
Deus vbique exiſtit per præſentiam,potentiam, & eſſentiam:in ſanctis autem particulariter per gratiam. 121
Deus quomodo ſpatia imaginaria penetret. ibid
Deum cognoſcendi triplex via,ſcilicet cauſalitatis, eminentiæ, & remotionis. 119
Deum eſſe non po eſt à priori demonſtrari, ſed tantùm à poſteri. lque quin e potiſſimum rationis

bus. 10
Diſtinctio triplex in genere,realis, à natura rei, & rationis. 82
Diſtinctio realis quid, & ad eam conſtituendam tùm in diuinis cùm in creatis quæ requiſita. 83
Diſtinctio à natura rei quid, eſtque triplex, formalis, modalis, & potentialis. 84
Diſtinctio formalis eſt duplex, formalis eſſentialis, & formalis pura. 85
Diſtinctio rationis quid, eſtque duplex, rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ. 86
Diſtinctionis realis triplex gradus. 84
Diuina potentia tripliciter poteſt ſpectari. 90
Diuina eſſentia à ſubſiſtentia differt tantùm virtualiter. 120
Diuinus intellectus theoreticus & practicus. 69
Diuinorum attributorum differentiæ aſſignantur. 125

B

Ens magis philoſophicè ſignificat eſſentiam, quàm exiſtentiam. 8
Ens ſupponit pro compoſito metaphyſico. 9
Ens rationis quid & quotuplex. 18
Ens rationis propriè & per ſe ſumitur pro ſecundis intentionibus. 20
Ens latiſſimè ſumptum non conuenit enti rei & rationis ſynonymè, aut analogicè, ſed tantùm homonyme. 21
Ens per ſe, & per accidens quid. 21
Ens dicitur homonyme de ente per ſe & per accidens. 22
Ens dicitur de ente actu & potentia ſynonyme. 23
Ens dicitur de Deo & creaturis analogicè, idque ſecundum vtramque analogiam attributionis ſcilicet & proportionis. 24
Ens reale per ſe, & finitum reſpectu ſubſtantiæ & accidentis eſt analogum ſecundùm attributionem & proportionem. 25
Entis nomen ſumitur ſubſtantiue, & adiectiue. 8
Entis definitio 9
Entis latiſſimè ſumpti multiplex diuiſio. 16
Entitas quid. 49
Entitas nonnunquam ſumitur pro eſſentia, 51
Ens nullum eſt ſimpliciter neceſſariò n quoad fieri. 79

quid ſit Ens eſſe in actu vel potentia. Ens eſſe actum vel potentiam,& Ens eſſe in actu vel in potentia, 87
Eſſe ſubiectiue, & eſſe obiectiue intellectu quid. 18
Eſſe triplex rerum creatarum poteſt concipi, nempe obiectiuum, virtuale,& ſubiectiuum. 36
Eſſentia quas appellationes ſortiatur. 33
Eſſentia duplex, ſimplex & compoſita. 35
Eſſentiæ ratio quomodo poſita ſit in diuerſis rerum generibus. 34
Eſſentiæ rerum quomodo dicantur indiuiſibiles, itemque numeri ſimiles. 36
Eſſentiæ rerum & res omnes extiterunt ab æterno in Deo obiectiuè & virtute, non verò ſubiectiuè. 38
Eſſentiæ rerum antequam producantur poſſunt vere dici reales 39
Exiſtentia quid. ib.
Exiſtentia quomodo Deo & creaturis, item que ſubſtantiæ & accidenti conueniat. 40
Exiſtentia quomodo indiuiduis &in vniuerſalibus, itemque toti & partibus conueniat. 40
Exiſtentia differt ab eſſentia ex natura rei modaliter. 41
Exiſtentia ſubſtantiæ non eſt formaliter ſubſiſtentia, neque accidentis. Exiſtentia eſt formaliter actualis inhærentia. 42
Exiſtentia ſimplex & compoſita, itemque realis & formalis quid. 43
Exiſtentia per ſe quid. 44

F

FAlſitas quomodo rebus & intellectui poſſit conuenire. 70
Falſum, quid. ibid.

H

HIerarchia, quid, & qua ratione tres inter Angelos conſtituantur. 109
in Hierarchia qualibet cur tres ordines conſtituantur. 110
Hypoſtaſis in concreto & abſtracto quid. 44 & 45

I

IDentitas, *vide* Diſtinctio.
Indiuiduationis quodnam ſit formale principium, 60
Inhærentia quid 47

Inhærentia actualis differt ab accidentis eſſentia, 47
Intellectus diuinus theoreticus & practicus quid. 69
Intelligentiæ. *vide* Angeli.
Intentio ſecunda quid. 20
Intentiones ſecundæ quomodo à priuationibus & negationibus differant.

M

MAlum quid. 76
Malum nullum abſque bono poteſt reperiri. ibid.
ſummè Malum dari repugnat. 77
Materia prima eſt perfecta tranſcendentaliter. 72
Mathematica entia quomodo bona. 71
Metaphyſica cur ſic dicta, cur vocetur abſolutè Philoſophia, Prima Philoſophia, & Sapientia. 1
Metaphyſica eſt ſcientia 2. eſt ſapientia. ibid.
Metaphyſica non eſt triplex, ſed vnica. 5
Metaphyſicæ obiectum, quod eſt ens, habet principia, partes, & proprietates. 2
Metaphyſicæ obiectũ per ſe & adęquatum quodnam ſit. 3
Metaphyſicæ definitio. 5. tria officia. 6
Modi entis generatim ſpectati ſunt triplicis generis. 17
Multitudo vni oppoſita qua ratione dicat perfectionem. 56

N

NAtura cur alieno ſuppoſito poſſit terminari, non autem per alienam exiſtentiam exiſtere. 46
Natura in alieno ſuppoſito ſubſiſtens, alium modum exiſtendi dictum, in exiſtentiam ſortitur. 47
Naturæ inexiſtentia in alieno ſuppoſito ſubſiſtentis, diſtinguitur ab inhærentia accidentium. 47
Neceſſarium quid, & quotuplex. 77
vt aliquid Neceſſarium dicatur quoad produci quæ requirantur. 77

P

PErfectum qua ratione reciprocetur cum ente. 54
Perfectum tranſcendentaliter ſumptum non differt ab ente, nec eſt eius proprietas. 75
Perſona & perſonalitas quid. 45
Potentia quid communiter ſignificet. 89
Potentia & actus non ſunt ſemper in eodem genere. 89
Potentia diuina tripliciter poteſt [illegible] tri. 90

Potentia neutra quid,& quomodo à potentia paſſiua naturali totius compoſiti diſtinguatur. 91
Pote[illegible]ia obiectiua ſeu logica quid,& an ſit admittenda. 91
Potentia obedientialis cur admittenda. 92
Potentia obedientialis à potentia paſſiua naturali quomodo differat: itemque à potentia Logica, ſeu non repugn[illegible]ntiæ. ib.
Potentia obedientialis actiua datur, ſicut & paſſiua. 90
Potentiæ triplex acceptio. 87
Potentiæ actiuæ naturali ſemper reſpondet potentia paſſiua naturali, non è contra. 89.& 90
Principia complexa entis quænam ſint præcipua. 28
Principium complexum entis primum,& firmiſſimum eſt iſtud. Impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe & non eſſe. 29
Principium primum eſt prorſus indemonſtrabile tam oſtenſiuè, quàm ductu ad incommodum. 31
Principium primum ex animo non poteſt negari. 31
à Priuatione ad habitum naturaliter non datur regreſſus. 62
in Propoſitionibus neceſſariis connexio attributi cum ſubiecto quid,& quomodo exiſtat. 38
Proprietates veras entis dari probatur. 51
Proprietates entis ſunt veræ & reales. 52
Proprietates in ſuo materiali conceptu ſubiectum includunt.
Proprietates entis non vere profluunt ab ente. 52
Proprietates ſunt vel ſimplices, vel complexæ. 52
Proprietates entis ſimplices tres tantùm eſſe, ſcilicet vnum, verum, bonum probatur. 53
Proprietates entis complexæ decem aſſignantur. 54
Proprietates entis ſimplices quem ordinem inter ſe teneant. 55
ad Pulchritudinis rationem tria deſiderantur. 54
Pulchrum cur non proprietas entis. 53

R

Relationes perſonales in diuinis, quâ ratione entis. 72
Res eadem numero ſemel corrupta non poteſt naturaliter, ſed tantum virtute diuina reproduci. 63
Res natura ſua tra[illegible]ſeuntes, eædem numero etiam virtute di[illegible] [illegible] reprod[illegible]. 63

S

SApientiæ definitio, eiuſque duplex acceptio. 2
Subſiſtentia quid. 44
Subſiſtere quinque modis præſertim dicitur. 43
Subſtantia creata indiuidua & completa non poteſt exiſtere quin ſubſiſtat. 46
Subſtantia ab accidente quomodo differat. 44
Suppoſitum & ſuppoſitalis quid. 44 & 46
Suppoſitum in diuinis nihil includit à parte rei diſtinctum à natura. 45
Suppoſitum in creatis quid ſuperaddat naturæ. 45

V

VEritas quid, eſtque triplex, cognitionis, rei cognitæ, & ſigni. 67
Veritas formaliter reperitur in intellectu, fundamentaliter in rebus cognitis, figuraliter in voce vel ſcripto, ibid.
Veritas tranſcendentalis quid. 68
Veritas addit enti ſolam relationem rationis. 69
Veritatem tranſcendentalem ſumi in ordine ad intellectum diuinum probatur. 69
Verum eſſe proprietatem entis probatur. 66
Verũ primo & præcipuè dicitur de ſolo intellectu vero, de aliis autem in ordine ad ipſum intellectum. 68
Vnitatis numericæ quodnam ſit formale principium. 61
Vnitatum quinque genera, ſcilicet vnitas tranſcendentalis, categorica, numerica, formalis, & vniuerſalis. 59
Vnum eſſe proprietatem entis probatur. 57
Vnum quod eſt proprietas entis eſt reale, per ſe & abſolute ſpectatum. 57
Vnum nihil addit enti reale & poſitiuum ab ipſo formaliter ſeu eſſentialiter diſtinctum. 57
Vnum habet conceptum ratione ratiocinata diuerſum à conceptu entis. 58
Vnum addit enti negationem diuiſionis à ſeipſo, et modum priuationis. 58
Vnum natura prius quauis multitudine. 65
Vnum prius diuiſo. 65
Vnum & multa nec opponuntur contradictoriè, nec relatiuè, ſed partim contrariè, parti[m priua]tiuè, 65

FINIS

Digitized by Google

25 | 2
2
2
1
2
2
12
3
2
2
12
4
2
2

258

12·30·E·7

[illegible]

[illegible]

[illegible] ·0 ·02 $\frac{1}{2}$

Digitized by Google

Digitized by Google